

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาคำคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้นำเสนอ ดังนี้

1. หลักสูตรศิลปะศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษา
 - องค์ประกอบการสอนศิลปะศึกษา
 - วิธีการสอนศิลปะศึกษา
3. ทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education)
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)ได้แบ่งวิชาต่างๆ ออกเป็น 5 กลุ่มวิชาคือ กลุ่มวิชาภาษา คือ วิชาภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา กลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งในส่วนของวิชาศิลปะศึกษา(Art Education) จัดอยู่ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพร่วมกับวิชาพลานามัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (กรมวิชาการ, 2533)

หลักการ

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถความถนัดและความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไปเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการท้องถิ่นและประเทศชาติ

วิชาศิลปศึกษา

จุดประสงค์รายวิชา

1. เพื่อให้มีความรู้ และความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทยและรู้จัก
รักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป
3. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ รสนิยม
4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ
ของตนเอง

ในโครงสร้างวิชาศิลปศึกษาในหลักสูตรนี้ได้แบ่งวิชาศิลปศึกษา (สาขาทัศนศิลป์) ออก
เป็น 2 ประเภท คือวิชาบังคับแก่น และวิชาเลือกเสรี ซึ่งวิชาศิลปะกับชีวิตเป็นวิชาบังคับแก่น 6 ราย
วิชา ดังนี้

วิชาบังคับแก่น

ศ ๑๐๑ ศิลปะกับชีวิต ๑

๑ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๐.๕ หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการเขียนรูป และ/หรือการปั้นรูป
ตามแบบของจริง โดยเน้นการสังเกต รูปร่าง รูปทรง ขนาด สีและสัดส่วน เพื่อให้มีความรู้พื้นฐาน
ความเข้าใจ ชื่นชม และเห็นคุณค่าของศิลปะนั้นๆ

ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๒

๑ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๐.๕ หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการเขียนรูป และ/หรือการปั้นรูป
เป็นทิวทัศน์หรือเรื่องราวการดำรงชีวิตและอื่นๆ ตามความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ประสบ
การณ์ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของแต่ละคน เพื่อให้มีความรู้พื้นฐาน ความเข้าใจ ชื่น
ชมและเห็นคุณค่าของศิลปะนั้นๆ

ศ ๒๐๓ ศิลปะกับชีวิต ๓

๑ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๐.๕ หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะด้านทัศนศิลป์ในเรื่องจิตรกรรม และ/หรือประติมากรรม
ตามความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

ของแต่ละคนเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความงามความหมาย และคุณค่า ได้ตามวุฒิภาวะ

ศ ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๔

๑ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๐.๕ หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะด้านทัศนศิลป์ในเรื่อง งานออกแบบเบื้องต้น ตามความถนัด เพื่อให้สามารถแสดงออกทางศิลปะได้ตามวุฒิภาวะ

ศ ๓๐๕ ศิลปะกับชีวิต ๕

๑ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๐.๕ หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการนำความรู้ทางทัศนศิลป์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถนำความรู้และความเข้าใจทางศิลปะมาปรับใช้อย่างเหมาะสม มีรสนิยม เกิดความงาม และกลมกลืนกับชีวิตประจำวัน

ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๖

๑ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๐.๕ หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการนำความรู้ความสามารถทางทัศนศิลป์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

โดยในสาระสำคัญของจุดประสงค์วิชาศิลปะกับชีวิต เฉพาะด้านทัศนศิลป์ทั้ง 6 รายวิชานั้น สลักษณ์ ศรีบุรี(2534) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า "วิชาศิลปะกับชีวิต 1-2" จุดประสงค์สำคัญที่เน้นคือ ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางด้านทัศนศิลป์(visual art) ควบคู่ไปกับสุนทรียศาสตร์(aesthetic)เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม เห็นคุณค่าของศิลปะและความงาม ส่วนใน"วิชาศิลปะกับชีวิต 3-4" มีจุดประสงค์มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในด้านศิลปะประยุกต์(applied art) ควบคู่ไปกับ ศิลปะวิจารณ์(art criticism) ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกทางศิลปะ และวิจารณ์ศิลปะได้ และใน "วิชาศิลปะกับชีวิต 5-6" จุดประสงค์ที่มุ่งหวังคือ ให้ผู้เรียนมีความชื่นชมและซาบซึ้งในศิลปะซึ่งเป็นขั้นของการนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเห็นคุณค่า หรือศิลปนิยม(art appreciation) เป็นการนำศิลปะไปสัมพันธ์กับชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ โดยการใช้ความงามและหลักองค์ประกอบศิลป์เป็นสื่อของความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจุดประสงค์ของวิชาศิลปะกับชีวิตทั้ง 6 รายวิชา ได้กำหนดไว้อย่างต่อเนื่องกัน อันทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ และสร้างประสบการณ์ทางศิลปะ จนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์นั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ในระดับต่างๆ กัน(กาญจน์ ภาคสุวรรณ, 2535)

2. กิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา

2.1 องค์ประกอบการสอน

การสอนคือ การจัดประสบการณ์ในชีวิตให้กับนักเรียนการฝึกให้นักเรียนขบคิดปัญหาต่างๆ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การแนะแนวทางให้นักเรียนได้ศึกษาและค้นหาความรู้ การฝึกให้นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ การช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้กับชีวิตประจำวัน การส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม การถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน รวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมให้เหมาะแก่การเรียนรู้ของนักเรียน กระบวนการขั้นต้นของการให้ความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้เร็วขึ้น และการสอนก็คือ ศิลปะของการช่วยให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ประกอบด้วยวิธีการให้เนื้อหา สถานการณ์ที่เหมาะสม เงื่อนไขหรือกิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยให้เกิดการเรียนได้ง่ายขึ้น (กาญจนา คุณานุรักษ์, 2527)

ส่วนนักการศึกษาชาวต่างประเทศ ฮิลล์(Hill, 1982) ได้ให้คำจำกัดความของการสอนไว้ว่า การสอนคือกระบวนการทำให้การศึกษาแก่นักเรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และ กู๊ด(Good, 1975) ได้ให้คำจำกัดความของการสอนไว้ใน 2 ความหมายคือ ในความหมายแคบ การสอนหมายถึง การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนในสถาบันการศึกษา ในความหมายกว้าง การสอนหมายถึง การจัดสถานการณ์การเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงประเด็นของการปฏิสัมพันธ์โดยตรง ระหว่างครูกับนักเรียน และประเด็นของกระบวนการตัดสินใจในการวางแผน การออกแบบการสอน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับสถานการณ์การสอนและการเรียนรู้นั้นๆ และประเด็นของการประเมินผล การออกแบบการเรียนการสอนใหม่ การเผยแพร่ และการรวบรวมสิ่งที่ได้สอนไปแล้ว

การสอนนั้นอาจมีความหมายมากมายหลายประการ แต่จุดมุ่งหมายปลายทางของการสอนนั้นคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งในประเด็นขององค์ประกอบการสอน มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงหลายท่าน ดังนี้

ลำพอง บุญช่วย (2530) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ 7 ประการคือ

1. ครูผู้สอน
2. ผู้เรียน
3. หลักสูตร

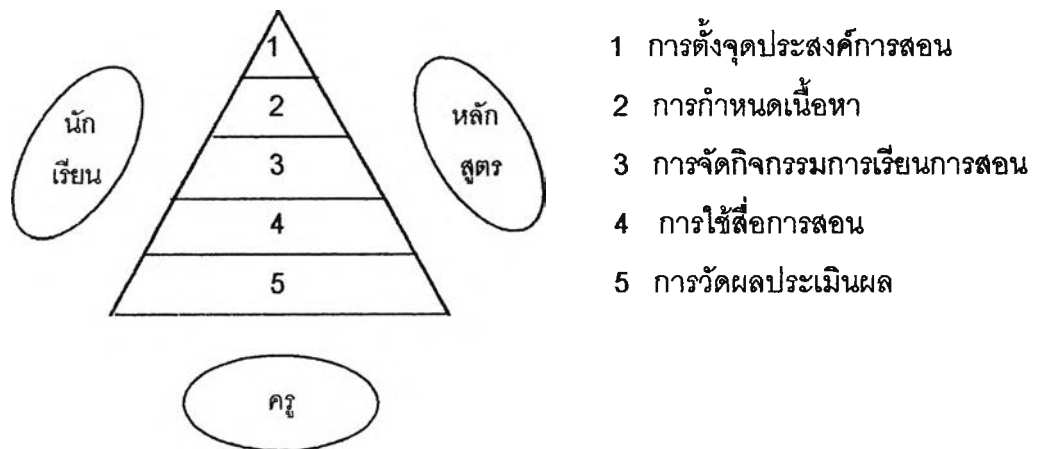
4. วิธีสอน
5. วัตถุประสงค์ของการสอน
6. สื่อการสอน
7. การประเมินผล

สุพิน บุญชูวงศ์(2535) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนว่าควรประกอบด้วย

1. ครูคือผู้สอน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการเรียนการสอน
2. นักเรียนหรือผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเท่ากับผู้สอน เนื่องจากความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียนนั้น เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอน
3. สิ่งที่จะสอน ได้แก่เนื้อหาวิชาต่างๆ ซึ่งครูจะต้องจัดให้มีความน่าสนใจเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมของการเรียนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง(2537) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนว่า สามารถวิเคราะห์แยกย่อยเป็นองค์ประกอบ 2 ด้าน ซึ่งแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์ประกอบของการสอน โดยเปรียบเทียบการสอนเป็นรูปสามเหลี่ยม ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. ด้านองค์ประกอบรวม แทนที่ในแผนภูมิด้วยแต่ละด้านของรูปสามเหลี่ยม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน อันประกอบด้วย 3 ด้านได้แก่

- 1.1 ครู หรือผู้สอน หรือวิทยากร
- 1.2 นักเรียน หรือผู้เรียน
- 1.3 หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน

2. ด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึงองค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอน ที่จะทำให้การสอนเกิดความสมบูรณ์แทนที่ในแผนภูมิด้วยพื้นที่ภายในรูปสามเหลี่ยมซึ่งจะต้องประกอบด้วย

- 2.1 การตั้งจุดประสงค์การสอน
- 2.2 การกำหนดเนื้อหา
- 2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.4 การใช้สื่อการสอน
- 2.5 การวัดผลประเมินผล

ในองค์ประกอบย่อยนี้สามารถนำมาสร้างเป็นแผนการสอนที่สมบูรณ์ โดยสรุปได้ดังนี้

2.1 การตั้งจุดประสงค์การสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรกของการสอน ทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนเพื่ออะไร ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดบ้าง มากน้อยเพียงใด เป็นการสอนที่มีเป้าหมาย ขณะเดียวกันการตั้งจุดประสงค์การสอน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการเตรียมเนื้อหาการสอน การเลือกใช้วิธีสอน เลือกใช้สื่อการสอน และการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน

2.2 การกำหนดเนื้อหา องค์ประกอบข้อนี้หมายถึงรวมถึง การเลือกและการจัดลำดับเนื้อหาที่สอนด้วย การกำหนดเนื้อหาจะทำให้ผู้สอนได้ทราบว่าสอนอะไร ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์ใดบ้าง ประสบการณ์ใดควรได้รับก่อน และในขอบเขตมากน้อยเพียงใด จึงจะเหมาะสม การกำหนดเนื้อหาไว้ล่วงหน้าจะทำให้การสอนมีสาระ คุ่มค่ากับเวลาที่ผ่านไป และมีคุณค่าแก่ผู้เรียน

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญเช่นกัน เพราะทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนอย่างไร ใช้วิธีการใดในการเสนอหรือสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนซึ่งจะต้องใช้วิธีการที่เหมาะสม อาจใช้วิธีเดียวหรือหลายวิธีในการสอนแต่ละครั้ง โดยจะต้องเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาวิชา กับผู้เรียน กับสภาพห้องเรียนและสอดคล้องกับจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

2.4 การใช้สื่อการสอน สื่อการสอนเป็นส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ชัดเจนและเร็วขึ้น ตลอดจนช่วยสร้างความสนใจได้ดี สื่อการสอนที่ดีจะช่วยให้การสอนดำเนินไปได้ราบรื่นและสะดวกคล่องตัวแก่ผู้เรียน การเตรียมสื่อการสอนทำให้ผู้สอนทราบว่าอะไรเป็นสื่อช่วยสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

2.5 การวัดผลประเมินผล องค์ประกอบข้อนี้ช่วยให้ผู้สอนทราบว่า การสอนที่ผ่านมานั้นบรรลุผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีตอนใดหรือจุดประสงค์ข้อใดบ้างที่ยังไม่บรรลุ ทำให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ตรงจุด การวัดผลประเมินผลนี้ มีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนจึงต้องวัดผลประเมินผลทุกครั้งที่สอน

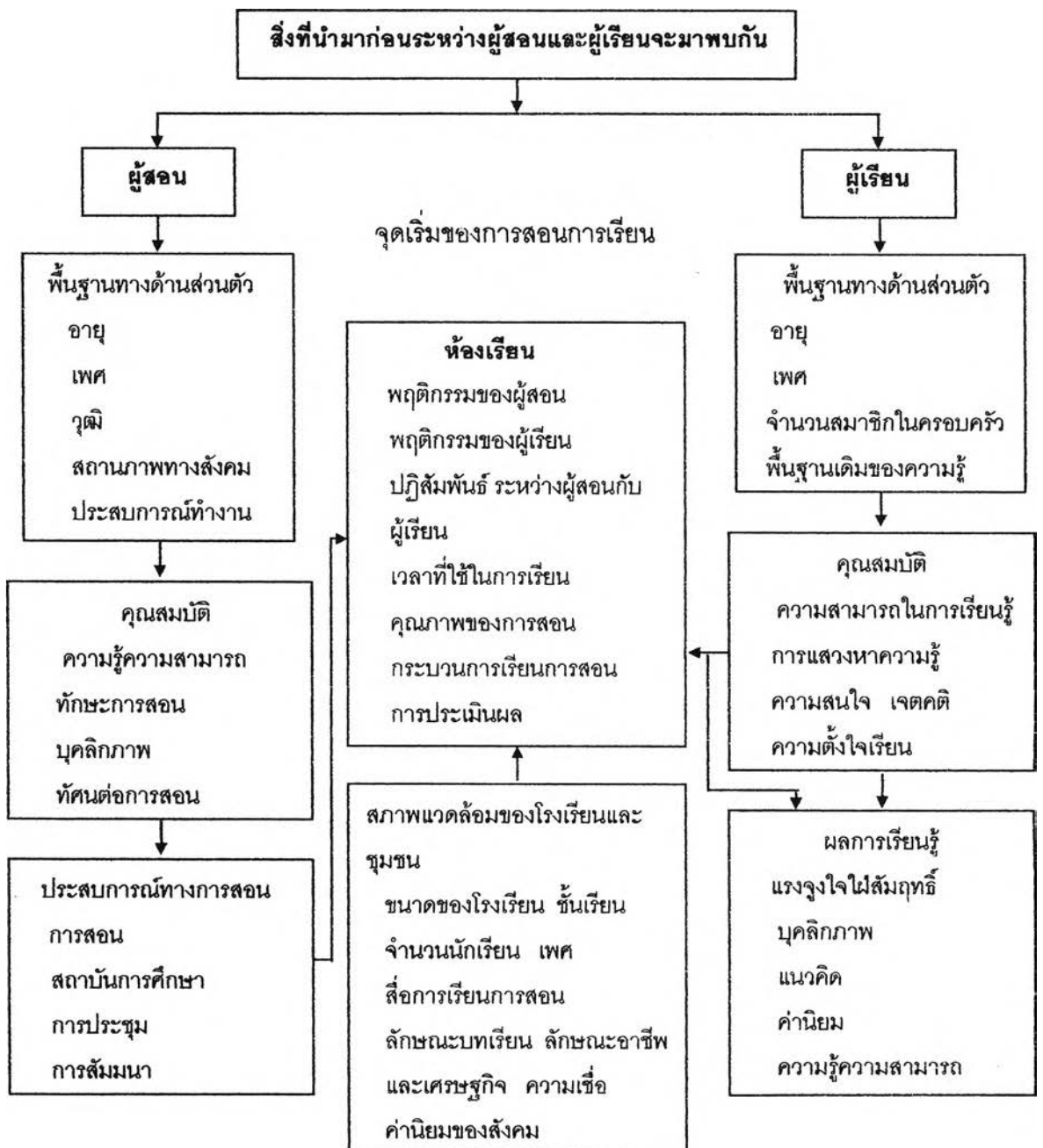
ในการสร้างแผนการสอนทางศิลปศึกษา เกรย์ (Gray, 1972) ได้แบ่งการวางแผนการสอนศิลปะไว้ 2 ลักษณะ คือ 1) การวางแผนระยะยาว (Long plan) ซึ่งเป็นแผนการสอนที่วางไว้ในแต่ละภาคการศึกษาหรือตลอดปี โดยการกำหนดล่วงหน้า และรวบรวมเนื้อหาประกอบมาเป็นแผนการสอนทั้งหมด ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ 2) การวางแผนการสอนเฉพาะบทเรียน (Lesson plan) เป็นแผนการสอนที่ใช้เฉพาะแต่ละคาบเรียน หรือบทเรียนโดยยึดแผนการสอนระยะยาวเป็นแนวทางปฏิบัติ ในองค์ประกอบแผนการสอนระยะสั้นนั้น แชพแมน (Chapman, 1978) ได้เสนอองค์ประกอบสำคัญของแผนการสอนศิลปศึกษา ที่ผู้สอนต้องคำนึงถึงดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย (Goals) เป็นสิ่งที่บ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนเรียนรู้แล้วได้อะไร การตั้งวัตถุประสงค์นั้นพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. วิธีการเรียนการสอน (Approaches to Study) การพิจารณาการสอนที่ตรงกับจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนศิลปะ
3. เนื้อหาที่น่าจะเป็น (Content Possibilities) เนื้อหาการสอนศิลปะศึกษาไม่ควรยึดตายตัว แต่ควรคำนึงถึงความจริงและทักษะ ควรมีความยืดหยุ่น ซึ่งเนื้อหาที่สอนควรให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้กับแหล่งทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับที่ผู้สอนต้องการได้
4. กิจกรรมการสอน และแหล่งทรัพยากรการสอน (Teaching activities and Resources) ในที่นี้อาจหมายถึงสื่อการสอนศิลปะทั้งแบบอุปกรณ์ทั่วไปจนถึงวัสดุทัศนูปกรณ์ รายละเอียดในส่วนนี้ของแผนการสอนอาจจะระบุถึง กิจกรรมการสาธิต การใช้คำถามและการแนะนำแนวทาง
5. กิจกรรมการเรียนรู้ และแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ (Student activities and Resources) บางครั้งแหล่งทรัพยากรของทั้งผู้เรียนและผู้สอนอาจใช้แหล่งทรัพยากรเดียวกัน แต่ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องเตรียมแหล่งทรัพยากร ที่มากกว่าที่ผู้สอนให้แก่ผู้เรียนภายในห้องเรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องเขียนแผนการสอนในกิจกรรมของผู้เรียนให้ละเอียด

6. ผลผลิตที่ต้องการ (Desirable outcomes) ถ้าแผนการสอนที่ได้วางไว้ ชัดเจนเป็นขั้นตอน ผลผลิตที่วางไว้ก็จะได้ตรงตามเป้าหมายกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้สอน ควรจัดบันทึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดที่ผู้สอนพยายามแก้ปัญหาในชั้นเรียน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527) ได้ระบุองค์ประกอบของการเรียนการสอนว่ามีอยู่ 3 ส่วน คือ องค์ประกอบเกี่ยวกับด้านผู้สอน องค์ประกอบเกี่ยวกับด้านผู้เรียน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และได้แสดงแผนภูมิการจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอน ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอน

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่า ห้องเรียนเป็นสถานที่ที่ผู้สอนและผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยมีกระบวนการทางการเรียนการสอนเป็นสื่อ และในกระบวนการเรียนการสอนนี้จะมีองค์ประกอบย่อยอีกหลายประการ ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบย่อยหนึ่ง ที่จะทำ ให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างเหมาะสม กับทั้งในส่วนของหลักสูตร การจัดการเรียน การสอน ผู้สอน และผู้เรียน

สรุปได้ว่า การเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ใด จะมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ กันอยู่ 3 ประการด้วยกันคือ ผู้เรียน ผู้สอน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน การสอนแต่ละครั้งย่อมแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการสอน เนื้อหาสาระ การเสาะแสวงหา ความรู้หรือกลวิธีสอนที่ผู้สอนเลือกนำมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน(วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537) และในการ สอนแต่ละวิชาแต่ละครั้งจำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ของการสอนเป็นตัวตั้งเสมอ วัตถุประสงค์เป็นสิ่ง ที่ตั้งขึ้นเพื่อคาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถบรรลุถึงสิ่งใดหรือมีความสามารถใหม่อะไรบางอย่างในการเรียน นั้น การตั้งหรือกำหนดวัตถุประสงค์อะไรเพื่อสะดวกในการเลือกสื่อและวิธีการให้ถูกต้อง และ สามารถจัดลำดับกิจกรรมการเรียนการสอนและสร้างสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ และช่วยในการ ประเมินผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง

จุดประสงค์ หรือวัตถุประสงค์ของการสอน

วัตถุประสงค์ของการสอน (Instruction Objective) เป็นเป้าหมายของการเรียน การสอน หรือเป็นผลผลิตจากการเรียนการสอนที่มุ่งให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนภายหลังสิ้นสุดการเรียน จุด ประสงค์ของการสอนหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าจุดประสงค์การเรียนรู้ นิยามเขียน และกำหนดขึ้นใน รูปลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก และสามารถสังเกตและวัดได้ หรือที่มักเรียกกันว่าจุดประสงค์เชิง พฤติกรรม(Behavioral Objective) ซึ่งการเขียนจุดประสงค์การสอนหรือจุดประสงค์การเรียนรู้และ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีข้อพิจารณาที่แตกต่างกันไป(บุญชม ศรีสะอาด, 2537)

เนื่องจากจุดประสงค์การสอนนั้น เป็นข้อความซึ่งระบุพฤติกรรมที่ผู้สอนคาดหวังให้เกิด ขึ้นกับผู้เรียนหลังจากผ่านการเรียนการสอนไปแล้ว จุดประสงค์จึงเปรียบเสมือนหลักชัยที่ผู้สอนต้อง ไปให้ถึงและเป็นหลักที่กำหนดทิศทางการสอนของครู ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องกำหนดจุดประสงค์การ สอนทั้งจุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยเขียนให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต้องให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ทั่วไปและให้มีองค์ประกอบครบ 3 ประการ ได้แก่ พฤติกรรมที่คาดหวัง สถาน

การณ์ หรือเงื่อนไข และเกณฑ์ นอกจากนี้การสอนจะบรรลุจุดประสงค์ทั้ง 3 ด้านได้ดีถ้าผู้สอนสอนอย่างถูกต้องตามหลักการที่กล่าวไว้(อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537)

กิดานันท์ มลิทอง(2536) กล่าวว่า การตั้งหรือกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนนั้นเพื่อ

1. ผู้สอนจะได้ทราบว่า การเรียนการสอนนั้นมีวัตถุประสงค์อะไรเพื่อสะดวกในการเลือกสื่อและวิธีการให้ถูกต้อง วัตถุประสงค์นี้จะช่วยผู้สอนในการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนการสอน และสร้างสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น
2. ช่วยในการประเมินผลผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง เพราะผู้สอนจะไม่ทราบเลยว่าผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ถ้าไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ก่อน
3. ช่วยให้ผู้เรียนทราบว่า เมื่อเรียนบทเรียนนั้นแล้วจะสามารถเรียนรู้หรือทำอะไรได้บ้าง การกำหนดวัตถุประสงค์ควรประกอบด้วย 1) การกระทำ 2) เงื่อนไข 3) เกณฑ์

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อผู้เรียนสามารถแสดงออกถึงการพัฒนาการ การเรียนรู้ได้ทั้ง 3 ด้านได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย ซึ่งเป็นทฤษฎีของ บลูม(Bloom, 1956 อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2532)

1. พุทธิพิสัย(Cognitive Domain) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านนี้เป็นการพัฒนาพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ตามแนวทางของบลูม โดยเรียงลำดับจากที่ซับซ้อนน้อยที่สุดไปหามากที่สุด ดังนี้
 - 1.1 ความรู้
 - 1.2 ความเข้าใจ
 - 1.3 การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
 - 1.4 การวิเคราะห์
 - 1.5 การสังเคราะห์
 - 1.6 การประเมินคุณค่า
2. จิตพิสัย(Affective Domain) เป็นพฤติกรรมด้านความรู้สึก อารมณ์ ความสนใจ ความรักชื่นชอบ ความรู้คุณค่าและอารมณ์ต่างๆ เป็นการพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก

และลักษณะนิสัยที่ดีตามแนวทางของ คราโธล บลูม และเมเซีย(Krathwohl, Bloom and Masia, 1964 อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2532) ซึ่งได้มีการเรียงลำดับพฤติกรรมจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

- 2.1 การรับรู้
- 2.2 การตอบสนอง
- 2.3 การสร้างคุณค่า
- 2.4 การจัดระบบค่านิยม
- 2.5 การสร้างลักษณะนิสัย

3. ทักษะพิสัย(Psychomotor Domain) เป็นพฤติกรรมที่เน้นการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกาย เป็นการปฏิบัติหรือการแสดงออกของบุคคล ซิมสัน(Simpson, 1969 อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2532) ได้แบ่งพฤติกรรมด้านนี้ออกเป็น 7 ชั้นคือ

- 3.1 การรับรู้
- 3.2 การเตรียมพร้อม
- 3.3 การปฏิบัติภายใต้การแนะนำ
- 3.4 การปฏิบัติอย่างคล่องแคล่ว
- 3.5 การทำงานที่ซับซ้อน
- 3.6 การปรับใช้
- 3.7 การริเริ่มสิ่งใหม่

ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทุกด้านทุกระดับ เพื่อให้ผู้เรียนจะได้มีพัฒนาการที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านสมอง ด้านอารมณ์และด้านปฏิบัติกรอย่างมีทักษะ ซึ่งพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ควรดำเนินไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ทางตามวัตถุประสงค์ของวิชานั้นๆ การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีแนวคิดที่ว่า คนเราเรียนรู้จากประสบการณ์เมื่อได้มีการปฏิบัติจริงอย่างสม่ำเสมอ การเรียนรู้โดยการกระทำ(Learning by doing) ประกอบด้วย 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ

เนื้อหา

เนื้อหา คือ สารสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง(เกษร ธิตะจारी, 2543) ในการสอนย่อมมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ผู้เรียนจะบรรลุผลได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นประการสำคัญ กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบและวิธีการ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ จึงจะจัดกิจกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537)

กิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้นเพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้นๆ ได้ผลดี คือการสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ความรู้ และมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน (ทัศนีย์ ศุภเมธี, 2533) สอดคล้องกับ วลัยพร คุณุณทัย(2530) ซึ่งกล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนหมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และกรมวิชาการ(2521) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมว่าเป็น การดำเนินการต่างๆ ในโรงเรียนทั้งโดยครูและนักเรียนเช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

ประเภทของกิจกรรมการเรียนการสอน

สิริวรรณ สุวรรณอาภา(2523) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมประเภทนี้ผู้เรียนเป็นแกนกลางในการประกอบกิจกรรม ส่วนครูจะทำหน้าที่ประสานงานคอยส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติกิจกรรม และทำให้การบรรยายของการเรียนการสอนไปด้วยดี

- 1.1 กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดกลุ่มผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักกลไกของการทำงานร่วมกัน

1.2 กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยืดผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสอดคล้องและส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถของตนเอง

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยืดครูเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมประเภทนี้ ครูจะเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรม โดยเริ่มจากเป็นผู้วางแผนการเรียนการสอนและเป็นผู้ดำเนินปฏิบัติกิจกรรม การเรียนการสอนในชั้นเรียนจึงมักมีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว คือ ครูเป็นผู้ถ่ายทอดการเรียนการสอน แม้ว่ากิจกรรมเหล่านี้จะยืดถือครูเป็นแกนกลางก็ตาม แต่ก็ได้หมายความว่าผู้เรียนจะไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลย ผู้เรียนยังคงมีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมภายใต้การนำของครู

การจัดกิจกรรมในโรงเรียนหรือสถานศึกษาทั่วไปสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกันคือ (วิชัย ราษฎร์ศิริ, 2526)

1. กิจกรรมในหลักสูตร คือกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และเกิดทัศนคติที่ดีที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูและผู้บริหารที่จะดำเนินการให้เกิดขึ้นโดยการบริหารวิชาการในโรงเรียน โดยประเภทของกิจกรรมการเรียนการสอน แบ่งได้ดังนี้ คือ

- 1.1 กิจกรรมเกี่ยวกับการพูด และการเขียน
- 1.2 กิจกรรมเกี่ยวกับการค้นคว้า หาความรู้
- 1.3 กิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกทักษะ หรือความชำนาญ
- 1.4 กิจกรรมเกี่ยวกับการสร้าง หรือประดิษฐ์คิดค้น
- 1.5 การแสดงละคร และการแสดงบทบาทสมมติ

2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือกิจกรรมร่วมหลักสูตร ในปัจจุบันเรียกว่า "กิจกรรมนักเรียน" ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โรงเรียนสนับสนุนให้จัดขึ้น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนนอกเหนือไปจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประเภทของกิจกรรมนักเรียน ที่ควรจัดให้มีขึ้น มีดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมลูกเสือหรืออนุชาชาติ หรือเนตรนารี หรือกิจกรรมผู้นำเพ็ญประโยชน์
2. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
3. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
4. กิจกรรมส่งเสริมการใช้ห้องสมุด
5. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย

6. กิจกรรมส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
7. กิจกรรมส่งเสริมทัศนศึกษา
8. กิจกรรมส่งเสริมนันทนาการ
9. กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่างๆในหลักสูตร

ซึ่งกิจกรรมศิลปศึกษานั้นจัดอยู่ทั้งในกลุ่มของกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

วารี ธีระจิตร (2530) กล่าวว่ากิจกรรมการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์ต่อการเรียนรู้หลายประการด้วยกันดังนี้ คือ

1. กิจกรรม ช่วยเร้าความสนใจของนักเรียน
2. กิจกรรม จะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
3. กิจกรรม จะช่วยปลูกฝังการเป็นประชาธิปไตย
4. กิจกรรม จะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
5. กิจกรรม จะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
6. กิจกรรม จะช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว ทำให้ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน
7. กิจกรรม จะช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
8. กิจกรรม จะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
9. กิจกรรม จะช่วยขยายความรู้ และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
10. กิจกรรม จะช่วยส่งเสริมความงอกงาม และพัฒนาการของเด็ก
11. กิจกรรม จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ
12. กิจกรรม จะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
13. กิจกรรม จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียน
14. กิจกรรม จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักการทำงานเป็นหมู่
15. กิจกรรม จะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่างๆ

ในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมนั้นสันติ คุณประเสริฐ(2538) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนและผู้สอนต้องตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือหัวเรื่องในการเรียนการสอนศิลปะ ซึ่งจะส่งผลไปสู่การตัดสินใจเลือกใช้สื่อซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรือหัวเรื่อง และสื่อการสอนจะเกิดขึ้นได้ดังนี้

1. กิจกรรมหรือหัวข้อเรื่องที่แปลกใหม่เข้ากับยุคสมัย สอดคล้องกับความนิยมของผู้เรียน ย่อมนำไปสู่การคิดและการผลิตสื่อที่มีความแปลกใหม่ ทันเหตุการณ์ อีกทั้งยังมีคุณค่าไปสู่การนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน
2. กิจกรรมหรือหัวข้อเรื่องที่ตรงกับความรู้ความสามารถ และความถนัดของผู้สอนย่อมทำให้ผู้สอนมีโอกาสใช้ความรู้ที่ลึกซึ้ง นำเสนอแนวคิด เนื้อหาและทักษะที่โดดเด่นแตกต่างไปจากผู้สอนท่านอื่น สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างในการผลิตสื่อที่มีลักษณะโดดเด่นไปด้วยเช่นกัน
3. กิจกรรมหรือหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ย่อมทำให้ผู้สอนแสวงหาสื่อและอุปกรณ์ที่ถูกต้องใจผู้เรียน เข้าถึงความรู้สึกของผู้เรียนทำให้เกิดการสร้างสื่อที่กระตุ้นความสนใจการเรียนการสอนศิลปศึกษา
4. กิจกรรมหรือหัวข้อเรื่องที่คำนึงถึงความยากง่าย เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และความสามารถของผู้เรียนคาบเวลาเรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนนำไปสู่การผลิตสื่อที่เหมาะสมกับระยะเวลา งบประมาณ แรงงาน และศักยภาพในการผลิตสื่อของครูผู้สอน
5. กิจกรรมหรือหัวข้อเรื่องที่ผู้สอนมุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ทำให้การผลิตสื่อที่มุ่งเน้นการทำงานที่มีขั้นตอนหรือกระบวนการแก้ปัญหาที่ชัดเจน เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้เรียน และเสริมแรงให้มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนได้รับความสำเร็จ
6. กิจกรรมหรือหัวข้อเรื่องที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ย่อมนำไปสู่การใช้สื่อ ที่สามารถนำเสนอตัวอย่างที่มีความหลากหลาย เพื่อช่วยชี้แนะแนวทางการใช้ความคิดจินตนาการอย่างกว้างขวาง มีอิสระเสรี

กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เนื่องจากการจัดกิจกรรมจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสอนได้ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามที่มุ่งหวังไว้

การจัดการเรียนการสอนของครู จะประสบผลสำเร็จและสมบูรณ์ได้จะต้องอาศัยการจัดกิจกรรมที่ดีและเหมาะสม เนื่องจากกิจกรรมเป็นส่วนที่เชื่อมโยงให้ครูและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายได้ด้วยดี ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนหมายถึงการกระทำทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สื่อการสอน

สื่อการสอน หมายถึงตัวกลางที่ช่วยนำและถ่ายทอดข้อมูลความรู้จากผู้สอนหรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เป็นสิ่งที่ช่วยอธิบายและขยายเนื้อหาบทเรียน ให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ หรือทัศนคติ เจตคติ และทักษะ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุถึงวัตถุประสงค์การสอนที่ตั้งไว้(วรรณา เจียมทรวงศ์, 2528)

ประเภทสื่อการสอนศิลปศึกษานั้น แคลาเวย์ และ เคียร์ (Callaway and Kear, 1999) กล่าวว่าสื่อการสอนทางศิลปะ ควรประกอบด้วย

1. ตัวอย่างผลงานของศิลปิน หรือนักออกแบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้พิจารณา ศึกษาผลงานดังกล่าว ซึ่งเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนได้ศึกษาแนวทางในการสร้างผลงาน ทั้งนี้สื่อดังกล่าวอาจอยู่ในรูปแบบของหนังสือ วิดีโอ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ก็ได้
2. วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะสอน ซึ่งผู้สอนอาจใช้สื่อหลายประเภทมาประกอบกันในการดำเนินการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหัวข้อที่สอนได้อย่างชัดเจนมากที่สุดและสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้
3. การสาธิต การแสดงวิธีการใช้เทคนิคในงานออกแบบต่างๆ ของครูผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและปฏิบัติตาม ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในเชิงทักษะในการออกแบบ

เบทส์ (Bates, 2000) กล่าวว่า สื่อการสอนศิลปะที่ดีจะต้องมีความสอดคล้องกับบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และวัตถุประสงค์การสอน ซึ่งสื่อต่างๆ อาจแยกย่อยได้ดังนี้

1. งานศิลปะจริง (Real Object) ในการใช้สื่องานศิลปะจริงนั้นมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสิ่งแวดลอมจริง และอาจใช้สอนควบคู่ไปกับการบรรยาย การใช้งานศิลปะจริงนั้นเหมาะสมกับการสอนเพื่อจะให้ผู้เรียนได้รู้จักกับพื้นผิววัสดุ เช่น ผืนผ้า เครื่องปั้นดินเผา หรืองานประติมากรรม เพื่อเพิ่มประสบการณ์ศิลปะของผู้เรียน โดยเชื่อมโยงจากห้องเรียนไปสู่ศิลปะที่อยู่นอกห้องเรียน

2. ผลงานจำลอง (Reproduction) ผลงานจำลอง ได้แก่ ภาพโปสเตอร์ ภาพโปสเตอร์ จากผลงานตัวอย่างชนิดนี้ ผู้เรียนพิจารณางานได้อย่างใกล้ชิด ซึ่งในการสอนผู้สอนสามารถนำภาพต่างๆ มาเปรียบเทียบให้ผู้เรียนได้เห็นชัดเจน เพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์ทางศิลปะ ทั้งนี้ในการเพิ่มประสบการณ์ทางศิลปะ ผู้สอนอาจจะตั้งคำถามเพื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาผลงานและตอบคำถามดังกล่าว

3. สไลด์ และ เครื่องฉายแผ่นใส (Slide and Overhead Transparencies) โดยทั่วไปผู้สอนอาจหาซื้อภาพสไลด์ผลงานศิลปะที่ขายอยู่ทั่วไป หรือผลิตด้วยตัวเอง ซึ่งสื่อดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตร บทเรียน และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานทางศิลปะด้วย ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงลำดับของสื่อ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในกระบวนการทำงานศิลปะ

4. หนังสือและวารสาร(Book and Magazines) หนังสือและวารสารเป็นทรัพยากรที่ให้ทั้งแนวคิดในการทำงานศิลปะและข้อมูลที่เป็นเนื้อหาด้วย ทั้งนี้ผู้สอนอาจจะเสนอแนะให้ผู้เรียนหาความรู้จากหนังสือและวารสารทางด้านศิลปะ และนำความรู้ที่ได้ มาพิจารณางานศิลปะที่ปรากฏในหนังสือและวารสารดังกล่าวร่วมกับผู้สอน เพื่อทำความเข้าใจ

5. สื่อการสอนแบบสำเร็จรูป(Commercially Produced Packages) สื่อการสอนดังกล่าวมักพบในรูปของสื่อที่ขายอยู่ตามศูนย์การศึกษาต่างๆ ซึ่งในสื่อ 1ชุดอาจประกอบด้วยโปสเตอร์ วิดีโอ ภาพสไลด์ และเกมส์เกี่ยวกับศิลปะ สื่อที่ขายโดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะหรือสื่อการสอนทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งจะเน้นไปในด้านให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง แต่อาจมีเนื้อหาหรือกิจกรรมไม่เหมาะสมกับบทเรียนหรือวัยของผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนอาจจะสร้างชุดการสอนขึ้นมาหรืออาจจะดัดแปลงจากสื่อที่มีอยู่ โดยเพิ่มหรือลดข้อความรู้และกิจกรรมให้เหมาะสมกับบทเรียนที่สอน

สื่อการสอนศิลปะที่ดีจะต้องมีความหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการมองเห็นและพิจารณางานศิลปะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเลือกใช้สื่อชนิดใด หรือจะใช้สื่อต่างๆ ร่วมกันก็ตาม ผู้สอนจะต้องพยายามใช้สื่อในห้องเรียนเพื่อโยงไปสู่ความรู้ที่เป็นประสบการณ์จริงนอกห้องเรียน ผู้สอนอาจใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยเป็นสื่อในการสอน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผู้เรียน เพื่อสร้างแนวคิดแก่ผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนได้เข้าถึงผลงาน หรือความรู้ได้จากทั่วโลก และได้มีโอกาสค้นพบงานศิลปะที่ตนสนใจ

การประเมินผลการสอน

การประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ผู้สอน และผู้เรียนรู้ได้ว่าการเรียนการสอนได้ผลมากน้อยเพียงใด ตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ อาจจะถูกกล่าวได้ว่าการประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินหรือวินิจฉัยเพื่อตีราคา หรือสรุปคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดที่ได้จากการวัดผล การสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบ ประกอบการพิจารณา(ภัทรา นิคมานนท์, 2534)

กล่าวโดยรวมได้ว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการตัดสินคุณค่าหรือพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างมีหลักเกณฑ์ การประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการวัดโดยการประเมินผลเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้วัดผลแล้ว กล่าวคือ สรุปตีความค่าตัวเลขที่ได้จากการวัดของผู้เรียนแล้วประเมินว่า ผู้เรียนมีความรู้มีทักษะเพียงใด และประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายแค่ไหน (อุทุมพร จามรมา, 2532)

การเรียนการสอนศิลปะศึกษา

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาที่พัฒนาการนิยามถือว่าเป็นบุคคลแรกที่ยอมรับว่าศิลปะเป็นวิชาที่ช่วยเสริมสร้างสติปัญญา เขาเชื่อว่าศิลปะมีขั้นตอนของการทำงานหลายกระบวนการ หลายกลวิธี เพราะผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงานได้จะต้องได้รับการฝึกฝนจนชำนาญและมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นอิสระ (เกษร อิตะจारी, ม.ป.ป.) ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่า การสอนศิลปะศึกษาให้กับเด็ก มีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ เพราะศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สำคัญหลายประการ ซึ่งการเรียนรู้เหล่านั้นจะช่วยพัฒนาให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข จึงเป็นวิชาหนึ่งที่จะต้องจัดไว้ในหลักสูตร(นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525) ศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่เสริมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กมีพฤติกรรม

กรรมอันดีงามทางด้านศิลปะ ศิลปศึกษา จึงเป็นวิชาสามัญที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านต่างๆ โดยให้เด็กทำกิจกรรมที่มีโอกาสสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และได้สัมผัสกับสภาพความเป็นจริง เพื่อจะได้มีประสบการณ์ในด้านสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ รวมทั้งเทคนิคของการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเจริญในด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และความคล่องแคล่วในการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายให้สัมพันธ์กับความคิดและการแสดงออก ซึ่งประสาร มาลากุล ณ อยุธยา(2523) กล่าวว่า ศิลปศึกษาคือ การศึกษาที่เกี่ยวกับความงาม ความรู้สึก ภาพในจิตใจที่แสดงออกเป็นผลงาน โดยใช้ทักษะและวิธีการทางศิลปะ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าศิลปะเป็นสิ่งที่มีคุณค่า และจำเป็นต่อชีวิตของมนุษย์ทุกคน เพราะศิลปะผูกพันอยู่กับชีวิตประจำวันของมนุษย์

กิจกรรมศิลปศึกษา คือ การจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาทางด้านทักษะ ทักษะคิด ความคิด และรูปแบบพฤติกรรม การจัดกิจกรรมทางศิลปศึกษานั้นควรเลือกให้เหมาะสมกับความเจริญเติบโตและพัฒนาการของผู้เรียน(Lansing,1976) การจัดกิจกรรมศิลปศึกษาให้แก่เด็กจึงควรเลือกจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถ ส่งเสริมพัฒนาการ และคุณค่าทางด้านต่างๆ ที่จำเป็นให้กับเด็ก ครูควรพิจารณาและทำความเข้าใจกับองค์ประกอบต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนอย่างรอบคอบ เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นบรรลุประโยชน์สูงสุด ควรมุ่งให้ผู้เรียนได้แสวงหาคำตอบของปัญหาด้วยตนเองอย่างอิสระ ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกที่ประณีตละเอียดอ่อน และทักษะความรู้ (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์, 2531)

ลินเดอร์แมน(Linderman, 1980)ได้กล่าวถึงคุณค่ากิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. กิจกรรมศิลปศึกษา มีส่วนช่วยพัฒนาทักษะ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะผ่านการทดลองค้นคว้าในการปฏิบัติงาน
2. กิจกรรมศิลปศึกษา มีส่วนช่วยให้เด็กเกิดความซาบซึ้งและเข้าใจผลงานศิลปะ และการพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างประณีต
3. เมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะอย่างต่อเนื่องและมีอิสระเสรีในการแสดงออก จะมีส่วนช่วยให้เด็กได้เกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดี ในด้านความคิดสร้างสรรค์
4. การทำกิจกรรมศิลปศึกษามีส่วนกระตุ้นความคิดและการทำงานที่ยืดหยุ่น เหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาความเชื่อมั่นในการทำงาน
5. การทำกิจกรรมศิลปศึกษา มีส่วนพัฒนาความคิดต่อสิ่งต่างๆ อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งชลล พงษ์สามารถ(2524) กล่าวว่า วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาทักษะ การที่นักเรียนได้

ปฏิบัติงานหรือทำกิจกรรมได้มากเท่าใด ยิ่งทำให้เกิดทักษะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ครูผู้สอนควรมีวิธีส่งเสริมกิจกรรมเพื่อช่วยให้บทเรียนมีความหมาย และได้ประโยชน์แก่นักเรียนมากขึ้น

เลิศ อานันท์ชนะ(2516) ได้กล่าวถึงวิชาศิลปะศึกษาว่า เป็นวิชาหนึ่งที่มีกิจกรรมอยู่มากมายที่สามารถตอบสนองการแสดงออกของเยาวชนได้อย่างกว้างขวาง เพื่อส่งเสริมให้มีสุนทรียภาพ และพุทธิปัญญา มีกิจนิสัยขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม สามารถดัดแปลงแก้ไขสิ่งแวดล้อมให้สวยงาม สะอาดเรียบร้อย มีระเบียบแบบแผน และดำรงชีวิตเป็นพลเมืองที่ดีอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข แนวการสอนศิลปะศึกษาในปัจจุบันจึงเน้นหนักไปในทางที่สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพการณ์สังคมยุคใหม่ ส่งเสริมให้มีการแสดงออก(Free Expression) ตามความสนใจและความถนัด ตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล

ศิลปะศึกษาจัดเป็นสาขาวิชาเฉพาะซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนในวิชาศิลปะศึกษาในระดับโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้นนั้น จึงเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นเพื่อการวางพื้นฐานความรู้ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ และมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานอย่างมีความสุข เพลิดเพลินและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันและครอบครัวได้

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เกษร ธิตะจारी(2543) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดกิจกรรมการเรียน การหน้าที่ของครูศิลปะศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

1. เป็นการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน โดยกำหนดกิจกรรมจากบทเรียน ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ เช่น สอนเรื่องการสานก็ให้นักเรียนฝึกสาน เพื่อให้ นักเรียนมีประสบการณ์ทางการสาน เมื่อนักเรียนไปพบงานสานอื่นๆ เช่น กระบุง ตะกร้า พัด ก็จะเข้าใจงานเหล่านั้นว่าจะมีการทำอย่างไร เพราะเคยมีประสบการณ์มาแล้ว

2. เป็นการทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมาแล้วทุกครั้ง ที่เรียนเนื้อหาจบ นอกจากผู้สอน

จะทบทวนด้วยคำถามแล้ว ในทางศิลปะจะทบทวนความเข้าใจของผู้เรียนโดยการปฏิบัติ เช่น การวาด การปั้น การพิมพ์ ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกทักษะการทำงานที่ได้เรียนรู้อย่าง

3. เป็นการประเมินผลการสอนของผู้สอน ว่าสอนได้ดีเพียงใด นักเรียนเข้าใจบทเรียนตามที่สอนหรือไม่ ครูสอนได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ถ้านักเรียน ทำงานได้ดีและถูกต้องก็แสดงว่าผู้สอนสอนได้ดี นั่นคือ การประเมินผลการสอน

การกำหนดกิจกรรมศิลปะศึกษาให้กับผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. จะต้องสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ตามแผนการสอน
2. จะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาที่สอนในแต่ละเรื่อง และให้มีความสัมพันธ์
3. กิจกรรมศิลปะนั้นๆ ต้องน่าสนใจและท้าทายผู้เรียน ทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมนั้นๆ
4. กิจกรรมศิลปะนั้นๆ จะต้องส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และมีอิสระในการทำงาน และก่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ ขึ้น
5. ผู้เรียนสามารถประยุกต์กิจกรรมได้ตามความเหมาะสม หรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานอื่นๆ ได้ เช่น เรียนการพิมพ์ นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์พิมพ์ ผ้าเช็ดหน้า ผ้าปูโต๊ะ หรือพิมพ์เสื้อได้ เป็นต้น
6. กิจกรรมศิลปะจะต้องไม่ยาก และง่ายเกินไปสำหรับผู้เรียน เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายในการทำกิจกรรม และเมื่อนักเรียนทำได้ก็จะเกิดความภูมิใจในตัวเอง
7. กิจกรรมศิลปะ จะต้องสอดคล้องกับบุคลิกภาวะและความสนใจของผู้เรียน เช่น กิจกรรมศิลปะของนักเรียนหญิงกับนักเรียนชาย ควรให้มีการยืดหยุ่นได้ เพราะความสนใจของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความแตกต่างกัน ดังนั้น กิจกรรมศิลปะจึงควรให้อิสระแก่นักเรียนได้มีการเลือกงานในการทำ

หน้าที่สำคัญของครูศิลปะศึกษาเพื่อให้การสอนสัมฤทธิ์ผล คือ

1. ต้องเฝ้าหาความรู้ทางศิลปะอยู่เสมอ
2. ต้องศึกษาในเรื่องที่จะสอนและสามารถปฏิบัติกิจกรรมตามเนื้อหาได้

3. ต้องศึกษาหลักสูตรเพื่อจะได้รู้ขอบข่ายของเนื้อหาที่จะสอน
4. ต้องทำแผนการสอนและบันทึกการสอนทุกครั้งก่อนสอน
5. ต้องมีสื่อการสอนที่ใช้ประกอบการสอนอย่างมีคุณภาพและน่าสนใจ
6. ต้องมีเทคนิคการสอนที่ไม่น่าเบื่อหน่าย
7. ต้องมีการประเมินผลที่ชัดเจนและผู้เรียนยอมรับ

และปัญหาที่เกิดกับผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน มีดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนไม่มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะเพียงพอในการสอน หรือไม่ได้จบทางสายศิลปศึกษามา จึงก่อให้เกิดปัญหาในด้านเนื้อหา และการกำหนดกิจกรรมให้กับผู้เรียน
2. ผู้สอนไม่ได้ศึกษาหลักสูตรที่กำหนดไว้ ทำให้เกิดความสับสนในเรื่องที่จะสอนและสอนไม่สอดคล้องตามวุฒิภาวะของผู้เรียน จึงทำให้การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนไม่ประสบผล
3. ผู้สอนไม่ได้วางแผนการสอนให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนความยากง่าย และให้เนื้อหา มีความสัมพันธ์กัน จึงทำให้เกิดความยุ่งยากในการกำหนดกิจกรรมให้กับผู้เรียน
4. ผู้สอนไม่สันทัดในการจัดกิจกรรมทางศิลปะ โดยเฉพาะศิลปะในโรงเรียน ทั้ง ประถมและมัธยมซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ความยากง่ายหรือความซับซ้อนในการปฏิบัติต่างกัน ซึ่งผู้สอนจะต้องตระหนักในเรื่องเหล่านี้
5. ผู้สอนขาดแคลนวัสดุในการปฏิบัติงานตามเนื้อหาวิชา ซึ่งผู้สอนจะต้องรู้จักประยุกต์ใช้วัสดุที่หาง่ายมาทดแทน ถ้าหากผู้สอนไม่เคยปฏิบัติมาก่อนก็จะไม่สามารถทำได้ และการสอนจะต้องขึ้นอยู่กับปฏิภาณไหวพริบของผู้สอน ที่จะต้องรู้จักพลิกแพลงกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตรงตามเนื้อหา
6. ผู้สอนไม่มีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน จึงทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้นผู้สอนจะต้องคิดค้นคว้า สิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ มาให้ผู้เรียนอยู่เสมอในการฝึกปฏิบัติกิจกรรม

2.2 รูปแบบและวิธีการสอนศิลปศึกษา

การเรียนการสอนศิลปศึกษา ก็เช่นเดียวกับการสอนวิชาอื่นๆ แต่การฝึกปฏิบัติจะมากกว่าทฤษฎี เพราะผลงานที่ทำออกมาจะสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาอย่างน้อยเพียงใด การปฏิบัติของผู้เรียนจะมีผลงานดีเด่นออกมาได้ก็ต้องมีการฝึกมาเป็นเวลานาน ศิลปินบางคนต้องฝึกมาแทบตลอดชีวิตกว่าจะเป็นที่ยอมรับและยกย่องของสังคมโลก การสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนเป็นการจัดประสบการณ์ มีทักษะและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการค้นหาศักยภาพความสามารถของตนเองในการเรียนรู้ในระดับสูงต่อไป (เกษร ริตะจาร์, 2541)

สุพิน บุญชูวงศ์(2538) กล่าวว่า เมื่อนำวิธีสอนแบบต่างๆ มาจัดประเภทตามลักษณะเฉพาะจะได้ 2 ประเภท คือ

1. วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-Centered Method) ได้แก่ วิธีสอนที่ครูเป็นผู้สอน ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ เช่น ครูจะเป็นผู้ตั้งจุดมุ่งหมาย ควบคุมเนื้อหา จัดกิจกรรม และวัดผล เป็นต้น วิธีสอนแบบนี้ได้แก่ วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบสาธิต วิธีสอนโดยการทบทวน
2. วิธีสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Pupil-Centered Method) ได้แก่ วิธีสอนที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้วางแผนบทเรียน ดำเนินการค้นคว้าหาความรู้ ครูเป็นเพียงผู้แนะแนวไปสู่การค้นคว้าและนำสื่อการเรียนมาใช้ จนนักเรียนได้ความรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ วิธีสอนแบบทดลอง วิธีสอนแบบโครงการ วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน วิธีสอนแบบสืบสอบ วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มทำงาน วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบหน่วย

กรมวิชาการ(2539) ได้กล่าวไว้ว่า ในการสอนที่ยึดเอาครูเป็นศูนย์กลางที่ยึดปฏิบัติมาแต่เดิม ทำให้คุณภาพและประสิทธิภาพของการเรียนไม่พัฒนาเท่าที่ควร ประกอบกับในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 วิทยาการและเทคโนโลยีได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็วและสภาพสังคมโดยทั่วไปเปลี่ยนแปลงและซับซ้อนขึ้นมาก เป็นผลให้จุดประสงค์ของการศึกษาจำเป็นต้องขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นกว่าเดิม ซึ่งทำให้ต้องการพัฒนาวิธีการและกระบวนการเกี่ยวกับการเรียนการสอนใหม่ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนได้แก่

1. เป้าหมายสำคัญของการสอนเปลี่ยนจากการสอนของครู เป็นการเรียนของนักเรียน ครูจึงมีหน้าที่ในการวางแผน และกำหนดประสบการณ์ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
2. โครงการเรียนการสอนที่เคยเป็นภาพนิ่งเปลี่ยนเป็นภาพเคลื่อนไหวได้ กล่าวคือ จำต้องนำวิธีการสอนแบบต่างๆ รวมทั้งนำสื่อการเรียนการสอนหลายๆ ชนิดมาใช้ตามความเหมาะสมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของการเรียนการสอน
3. การมองนักเรียนในฐานะเป็นกลุ่ม เปลี่ยนการยอมรับในฐานะบุคคล กล่าวคือ ได้มีการให้ความสำคัญต่อนักเรียนแต่ละคนมากขึ้น มีการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การเรียนการสอนซึ่งเดิมจัดเป็นกลุ่ม ได้เริ่มเปลี่ยนไปเป็นการสอนเพื่อสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียนแต่ละคน เห็นความจำเป็นที่จะต้องวางแผนการสอนและจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนหลายๆ แบบเพื่อให้นักเรียนแต่ละคนได้รับความสำเร็จในการเรียนมากที่สุด
4. การใช้วัสดุการเรียนการสอน เพื่อการเรียนเป็นกลุ่ม เปลี่ยนเป็นเพื่อการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล กล่าวคือ ได้มีการยอมรับว่าการเรียนมีหลายวิธี นักเรียนแต่ละคนอาจจะเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการ ประสบการณ์ และสื่อการเรียนการสอนต่างๆ กัน มีแหล่งความรู้มากมายและสื่อการเรียนการสอนหลายๆ รูปแบบ ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้วิธีการและวัสดุการเรียนการสอนแบบเดิม ซึ่งครูเป็นผู้ใช้และควบคุม โดยจะเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับผู้เรียน
5. วิธีการที่มีระบบ เชื่อกันว่าจะให้การเรียนการสอนบรรลุผลสำเร็จ กล่าวคือ การวางแผนการสอนจะต้องมีระบบที่ดี

สมิทร คุณากร(2520) ได้เสนอแนะวิธีการสอนที่ใช้สอนได้ โดยทั่วๆ ไปได้แก่ วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบฝึกปฏิบัติ วิธีสอนโดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์ วิธีสอนแบบแก้ปัญหา วิธีสอนแบบค้นพบด้วยตนเอง วิธีสอนแบบใช้ห้องทดลอง วิธีสอนแบบสืบสอบ วิธีสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และวิธีสอนโดยการใช้บทบาทและสถานการณ์จำลอง ซึ่งวิธีสอนเหล่านี้ก็สามารถนำมาใช้กับการสอนศิลปะได้ ทั้งนี้วิชาศิลปะมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

อุบล ตูจินดา(2532) ได้เสนอรูปแบบวิธีการสอนศิลปะ ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับความรู้และเนื้อหาวิชาไว้ 7 วิธี คือ

1. วิธีสอนศิลปะแบบบรรยาย หมายถึง การสอนที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางความสนใจ พูดบอกเล่า หรืออธิบายเนื้อหาเรื่องราวของศิลปะให้ผู้เรียนฟัง โดยผู้สอนเป็นผู้เตรียมการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น เป็นสื่อทางเดียว คือ จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนโดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยมาก นอกจากนั่งฟัง จด และเตรียมตัวสอบ ซึ่งในปัจจุบันวิธีนี้ได้รับการปรับปรุงโดยผู้สอนมีอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส วีดิทัศน์ การสอนศิลปะแบบบรรยายเหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา และวิชาที่เหมาะสมกับวิธีสอนแบบนี้ ได้แก่ วิชาทัศนศิลป์ และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์
2. วิธีสอนศิลปะแบบสาธิต หมายถึง การสอนศิลปะที่ผู้สอนมีการสาธิตให้ผู้เรียนดู มีการอภิปรายประกอบการซักถามว่าจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไร เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานที่ตนไม่เคยทำมาก่อนได้ เช่น สาธิตการร่างภาพ สาธิตการผสมสี เป็นต้น ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติตาม การสอนแบบสาธิตเหมาะกับการสอนในทุกระดับชั้น
3. วิธีสอนศิลปะแบบอภิปราย หมายถึง การสอนศิลปะที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกการฟัง พูด แก้ปัญหา แสดงความคิดเห็นออกมาอย่างชัดเจน เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ การสอนศิลปะแบบอภิปราย จึงมิใช่การเน้นที่ข้อคิดเห็น ข้อยุติเท่านั้น แต่คำนึงถึงกระบวนการทั้งหมดของการอภิปรายที่สังคมยอมรับ การสอนศิลปะแบบอภิปรายจึงเหมาะกับการสอนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา
4. วิธีสอนศิลปะแบบกำหนดงาน หมายถึง การสอนที่นำมาใช้กับนักเรียนที่มีความสามารถและทักษะพื้นฐานอย่างพอเพียงแล้ว จึงสมควรนำมาใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา เพราะผู้เรียนมีทักษะในการใช้เครื่องมือและวัสดุต่างๆ มาแล้ว
5. วิธีสอนศิลปะแบบปฏิบัติการ หมายถึง การสอนที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติงานในห้องทดลองหรือฝึกปฏิบัติในสถานที่จริง เช่น บริษัท โรงงาน วิธีการสอนศิลปะแบบปฏิบัติการเป็นการฝึกทักษะโดยตรง ทำให้ผู้เรียนได้เห็น เข้าใจ สัมผัส และปฏิบัติได้ ซึ่งเหมาะสมกับการสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา
6. วิธีสอนศิลปะแบบโครงการ หมายถึง การสอนที่ให้ผู้เรียนนำปัญหาตามสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวันมาเป็นโครงการศิลปะ โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันคัดเลือกโครงการที่จะทำ ผู้เรียนเป็นผู้วางโครงการและทำกิจกรรมด้วยตนเอง วิธีสอนศิลปะแบบโครงการเหมาะกับระดับชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

7. วิธีสอนศิลปะโดยการศึกษาสถานนอกสถานที่ หมายถึง การสอนที่ผู้สอนนำผู้เรียนไปนอกโรงเรียน เพื่อศึกษาศิลปะในสถานที่ต่างๆ เรียกว่าทัศนศึกษาสถานนอกสถานที่(Field Trip) นับว่าเป็นวิธีสอนที่มีคุณค่ามากอย่างหนึ่งในการเรียนศิลปะ เพราะเป็นการได้รับประสบการณ์ตรงทำให้ผู้เรียนได้ความรู้และความเพลิดเพลิน

จากทัศนศึกษาที่เกี่ยวกับวิธีการสอนศิลปะดังกล่าวข้างต้น สามารถประมวลสรุปได้ว่า วิธีสอนศิลปะที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไปมีดังนี้ (ชลอ พงษ์สามารถ, 2526)

1. วิธีสอนแบบบรรยาย(lecture) เป็นการสอนที่ครูใช้วิธีบอกเล่าบรรยายให้เห็นทฤษฎีทางศิลปะ ขั้นตอนการทำงานหรือผลงานทางศิลปะอาจมีตัวอย่างประกอบการบรรยายในจุดต่างๆ แต่ไม่มีการลงมือปฏิบัติ วิธีนี้เป็นการสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง เหมาะแก่การให้ความรู้ผู้เรียนก่อนการลงมือปฏิบัติกิจกรรม

2. วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มอภิปราย(discussion) เป็นการสอนที่ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้ค้นคว้าข้อมูลตามหัวข้อที่ครูกำหนด กลุ่มจะเป็นผู้นำเสนอผลการค้นคว้าแก่ชั้นเรียนและครูจะเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูล ในลักษณะการนำเสนอและสรุปเพื่อให้ชั้นเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ครูตั้งไว้ วิธีนี้เป็นการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เหมาะแก่การสอนในส่วนของที่เป็นทฤษฎีและความรู้ทางศิลปะ

3. วิธีสอนแบบสาธิต(demonstration) เป็นการสอนที่ครูแสดงวิธีการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมทางศิลปะหลายๆ วิธี ขณะสาธิตจึงต้องมีการบรรยายประกอบเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์กว้างและมีทางเลือกที่สามารถนำมาปฏิบัติด้วยตนเองได้ วิธีนี้เหมาะสำหรับการให้หลักปฏิบัติกิจกรรมที่มีขั้นตอนค่อนข้างจะซับซ้อน

4. วิธีสอนแบบให้ผู้เรียนทดลอง(experimentation) เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองหาประสบการณ์ตรงด้วยตนเองในด้านการใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เทคนิค วิธีการ และรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งผู้เรียนอาจทดลองทำตามแบบหรือทดลองสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ก็ได้ การสอนวิธีนี้ควรใช้เมื่อการสาธิตสิ้นสุดลง หรือเมื่อต้องการให้ทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

5. วิธีสอนที่ให้ผู้เรียนแสดงออกได้อย่างอิสระ(free expression) เพื่อให้ผู้เรียนแสดงออกได้อย่างอิสระ ครูจะเป็นผู้เสนอแนะ กระตุ้น และให้กำลังใจ เปิดทางเลือกกว้างและส่งเสริม

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้คิดค้นงานศิลปะในรูปแบบที่ตนเองถนัดและสนใจได้ วิธีนี้เหมาะแก่การสอนเมื่อผู้เรียนผ่านขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยวิธีบรรยาย อภิปราย สาธิต และทดลองมาแล้ว

6. วิธีการสอนแบบวิเคราะห์และวิจารณ์ผลงานศิลปะ(critic) วิธีนี้นำเสนอหลักเกณฑ์การวิเคราะห์และวิจารณ์งานศิลปะ ฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการนำความรู้และหลักการทางศิลปะไปใช้วิเคราะห์วิจารณ์และปรับปรุงผลงานของตนเองและผู้อื่นได้ วิธีนี้เหมาะแก่การสอนในขั้นสุดท้ายเมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะเสร็จสิ้นลง

7. วิธีสอนโดยพาผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่(field trip) เป็นการสอนที่ครูจะพาผู้เรียนไปมีประสบการณ์ทางศิลปะนอกเขตโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจและตื่นเต้น วิธีนี้เหมาะแก่ผู้เรียนที่มีความรู้พื้นฐานทางศิลปะเพียงพอที่จะรับรู้และเข้าใจในสิ่งที่พาไปศึกษา

จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนศิลปะมีหลายแบบหลายวิธี ซึ่งในการสอน ครูผู้สอนอาจจะเลือกวิธีการสอนได้มากกว่า 1 วิธี แต่การที่จะใช้วิธีสอนวิธีใดนั้นควรต้องเข้าใจถึงข้อดีและข้อจำกัดและหลักการตลอดจนลักษณะเฉพาะของแต่ละวิธีนั้น ซึ่งในการเลือกใช้วิธีสอนแต่ละวิธีควรพิจารณาให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับกิจกรรมและเนื้อหาวิชาแต่ละส่วน ซึ่งเนื้อหาวิชาศิลปะแต่ละกิจกรรม อาจเหมาะสมกับวิธีหรือเทคนิคการสอนที่ต่างแบบกัน ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องพิจารณาและเตรียมวิธีหรือเทคนิคการสอน ให้เหมาะสมกับกิจกรรมนั้นๆ

ในการสอนศิลปะ เกรย์ (Gray, 1972) ได้เสนอหลักในการสอนศิลปะไว้ 2 ประการคือ

1. การสร้างแรงจูงใจผู้เรียนในการสอนศิลปะศึกษา แรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาศิลปะ การจูงใจมีวิธีดังนี้

- การสร้างความกระตือรือร้น ให้แก่ผู้เรียน ด้วยเทคนิค กระบวนการ หรือตามความต้องการของผู้เรียน
- การใช้ตัวอย่างของจริงหลายๆ รูปแบบแก่ผู้เรียน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลงานศิลปะต่าง ๆ

- การให้แนวทางในการทำงาน เช่น การอธิบายขั้นตอนในการทำงานการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัย ในการเรียน

2. การให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในชั้นเรียน โดยทั้งนี้ผู้สอนควรวางแผนการสอนให้ดี

- การสาธิต เทคนิควิธีการทำงานศิลปะปฏิบัติ
- การเข้าไปช่วยเหลือผู้เรียนโดยตรง เช่น การช่วยวาด ลงสีลงในผลงานของผู้เรียน

เรียน

- การให้คำแนะนำหรือวิจารณ์ผลงานผู้เรียน รวมทั้งให้กำลังใจแก่ผู้เรียน

ในช่วงเดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2539 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดโครงการ "การประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษา ดนตรีศึกษา และนาฏศิลป์ศึกษา" ขึ้นเพื่อการระดมความคิดจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ และครู อาจารย์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา พัฒนาหลักสูตร และตอบสนองผลงานวิจัย เนื่องจากผลของการศึกษาวิจัย และการประเมินผลการใช้หลักสูตร ในหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 พบว่าได้เกิดปัญหาขึ้นหลายประการ และองค์ประกอบของหลักสูตรบางประการยังไม่มีเหมาะสม ซึ่งผลจากการสัมมนาในครั้งนี้กรมวิชาการ ได้ทำการรวบรวมข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งนำมาสรุปและ แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2539)

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
2. แนวการจัดหลักสูตรศิลปศึกษา ดนตรีศึกษา และนาฏศิลป์ศึกษา
3. ข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรศิลปศึกษา ดนตรีศึกษา และนาฏศิลป์ศึกษา

ซึ่งในประเด็นหลักเฉพาะวิชาศิลปศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
 - ให้มีความสนุกเพลิดเพลินในการทำงานศิลปะ
 - ใช้กิจกรรมทางศิลปะช่วยในการพัฒนาการสังเกตสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวทั้งในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - สามารถใช้ศิลปะเป็นสื่อในการแสดงความคิด ความรู้สึก จินตนาการ
 - มีความคิดสร้างสรรค์
 - มีความชื่นชมซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น ศิลปะไทยและศิลปะสากล

สากล

- สามารถนำความรู้ทางศิลปะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ในการพัฒนารสนิยมและสุนทรีย์ภาพ
- มีความตื่นตัวในข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานศิลปะได้
- สามารถค้นพบศักยภาพทางศิลปะและพัฒนาศักยภาพนั้นๆ ได้
- มีความรู้ความเข้าใจในสาระหลักและทฤษฎีขั้นพื้นฐานทางศิลปะ เพียงพอที่จะศึกษาต่อ และประกอบอาชีพได้
- สามารถวิพากษ์วิจารณ์และประเมินงานศิลปะได้

2. แนวการจัดหลักสูตรศิลปศึกษา ดนตรีศึกษา และนาฏศิลป์ศึกษา

- ควรเน้นหัวข้อศิลปะเพื่อชีวิตศิลปะเพื่อการศึกษาต่อ และศิลปะเพื่อการประกอบอาชีพ โดยแบ่งตามระดับชั้นต่างๆตามความเหมาะสม
- เนื้อหาสาระต้องมีความสอดคล้องกับสังคม
- พัฒนาทักษะกระบวนการ และแนวคิดด้านการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้ครูด้วยการอบรม/สัมมนา
- พัฒนาครูศิลปะรุ่นใหม่ โดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร
- ควรมีการนิเทศติดตามผลการทำงานของครูศิลปะเป็นระยะ
- ควรพัฒนาวิธีการสอนศิลปศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

3. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรศิลปศึกษาสู่การปฏิบัติ

- ควรให้การสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ และวัสดุประกอบการสอนที่ทันสมัย มีคุณภาพชัดเจน และเป็นรูปธรรม
- ควรสร้างความเข้าใจอันดีให้แก่ผู้บริหาร ในเรื่องศิลปะ อาจทำสื่อชี้แจงหรือจัดอบรม/สัมมนา
- ควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาและเผยแพร่หลักสูตร ก่อนมีการใช้หลักสูตร

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาไว้ในหมวดที่ 4 ตั้งแต่มาตรา 22 ถึงมาตรา 30 ซึ่งในส่วนของวิชาศิลปศึกษาจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการเรียนการสอนบางประการ เพื่อให้สอดคล้อง

กับแนวนโยบายการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พุทธศักราช 2542 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ คือ

1. การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จากการสำรวจสภาพการเรียนการสอน และการประเมินผลการใช้หลักสูตรของกองวิจัยทางการศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังคงจัดการเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง และเน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการ และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรที่คาดหวังได้ อีกทั้งนักเรียนยังมีกระบวนการเรียนรู้อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำกว่าเกณฑ์ หรืออยู่ในระดับต้องปรับปรุงในทุกกระบวนการ(หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2539) ในขณะที่เป้าหมายของการศึกษาแห่งชาติมุ่งหวังจะให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาจำเป็นจะต้องพัฒนาการเรียนการสอน และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครู สำหรับการสอนศิลปศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ดังนี้(วุฒิ วัฒนสิน, 2542)

- 1.1 จัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจ ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง
- 1.2 จัดกิจกรรมที่ช่วยเหลือให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
- 1.3 จัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์แก่กันและกันให้มากที่สุด
- 1.4 จัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้กระบวนการ(Process) ควบคู่ไปกับผลงาน (Product) ครูศิลปศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการและผลงาน ควบคู่กันไป
- 1.5 จัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หากแต่กิจกรรมศิลปะปฏิบัติที่ทำขึ้นในชั้นเรียนนั้น เป็นกิจกรรมที่ยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียนโดยเน้นความรู้ คุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม บูรณาการในเรื่องต่างๆได้อย่างสมดุลย์ รวมทั้งการฝึกทักษะและกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ใช้ความรู้ การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาจึงควรมีจุดเน้นดังนี้

- 2.1 สอนศิลปะให้ผู้เรียนมีความสุข โดย

2.1.1 สอนโดยคำนึงถึงวุฒิภาวะและศักยภาพทางศิลปะของผู้เรียนแต่ละวัย

2.1.2 สอนศิลปะด้วยความรัก เมตตา จริงใจ และอ่อนโยน

2.1.3 สอนศิลปะให้ผู้เรียนเกิดความรักและภูมิใจในตัวเอง

2.1.4 สอนกิจกรรมศิลปะที่สนุกสนาน หลากหลาย และแปลกใหม่

2.2 ปลุกฝังความมีสุนทรียภาพ รอบรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของศิลปะไทย รักประชาธิปไตย และมีทักษะทางศิลปะที่สามารถออกไปประกอบอาชีพได้ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ควรพัฒนาการเรียนการสอนโดยพยายามที่จะให้สู่ความเป็นสากลยิ่งขึ้น โดยยึดแนวคิดของนักการศึกษาที่เสนอการจัดการเรียนการสอน ที่ยึดแกนวิชาการทางศิลปะศึกษา(DBAE:Discipline-based Art Education)ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสาระทางศิลปะทั้ง 4 แกน

2.3 นำความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ กับศิลปะศึกษา คือครูศิลปะควรส่งเสริมผู้เรียนในแง่ของความทันสมัยในการค้นคว้า เนื่องจากการศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่ในโรงเรียนหรือห้องเรียนเท่านั้น แต่ผู้เรียนสามารถ ศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ได้หลายด้าน เช่น การค้นคว้าหาความรู้จากระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) เพราะข้อมูลเหล่านี้จะทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนมีความทันสมัยและชวนติดตามยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นการค้นคว้าที่ได้ความรู้และข่าวสารจากทั่วโลก

3. เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา เช่น การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกตื่นเต้นได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

3.3 จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลย์กัน ได้แก่การสอนแบบบูรณาการ คือการสอนโดยการนำความรู้หลายๆ ด้านมา เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

3.4 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอน สามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้

3.5 ผู้เรียนและผู้สอนเรียนรู้ไปพร้อมๆกัน จากสื่อการสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เช่นจากสื่อการสอน ที่นับว่าเป็นเทคโนโลยีสูงสุดในขณะนี้ คือคอมพิวเตอร์ซึ่งนักการศึกษาให้ความสนใจกับการนำคอมพิวเตอร์เข้ามามีส่วนในการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction)

3.6 การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ หากมีการประสานงานความร่วมมือกับ บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย

4. การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งในพระราชบัญญัติได้กำหนดบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของรัฐ และสถานศึกษาต่างๆ ซึ่งได้สรุปเป็นแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริม ศิลปศึกษา ดังนี้

- 4.1 จัดตั้งหอศิลปศึกษาประจำจังหวัด
- 4.2 จัดตั้งหอสมุดศิลปศึกษา เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ทางศิลปศึกษา
- 4.3 จัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีทางศิลปศึกษา
- 4.4 จัดตั้งศูนย์วิจัยทางศิลปศึกษา

5. การประเมินผลการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ในวิชาศิลปศึกษามีลักษณะของการประเมินผล ที่แตกต่างออกไปจากวิชาอื่นๆตามธรรมชาติของวิชา ซึ่งวิธีการวัดและประเมินผล วิชาศิลปศึกษา ที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

- วิธีที่ 1 การทดสอบ
- วิธีที่ 2 การสังเกต
- วิธีที่ 3 การสัมภาษณ์
- วิธีที่ 4 เทคนิค 5 ระดับคะแนน
- วิธีที่ 5 การสะสมคะแนนตามเกณฑ์
- วิธีที่ 6 การวิจารณ์
- วิธีที่ 7 การประชุมเป็นรายบุคคล
- วิธีที่ 8 การจัดเก็บแฟ้มผลงาน

จากสาระสำคัญในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาทั้ง 5 ข้อ เป็นแนวทางที่คู่ขนานไปกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งนับว่าเป็นแนวความคิดและนโยบาย ในการจัดการศึกษาที่ทันสมัย (วุฒิ วัฒนสิน, 2542)

3. ทฤษฎี DBAE

ใน ค.ศ.1962 มานูเอล บาร์แคน(Mamuel Barkan) อาจารย์ศิลปศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยไอโฮโอ ได้เขียนบทความชื่อ "หัวใจของหัวใจของศิลปศึกษา : การเปลี่ยนแนวคิดของหลักสูตรเนื้อหาและการสอน" ซึ่งมีข้อความสำคัญที่เป็นประเด็นที่จะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลง ของวงการศิลปศึกษา เป็นคำขอ 3 ข้อ จากบาร์แคน ซึ่งเขาคิดว่าเป็นหัวใจของการที่จะทำให้ศิลปะเป็นวิชาพหุติ ปัญญาการคิดแก่ผู้เรียน ประการแรกคือ ต้องมีการเรียนการสอนถึงหลักการพิจารณา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถตัดสินผลงานศิลปะ ประการที่สองคือ ต้องมีหนทางที่จะช่วยให้เด็กเรียนและค้นหาว่าผลงานศิลปะนั้นมีความหมายต่อเขาเช่นไร ประการสุดท้าย ต้องมีการเรียนการสอนที่พัฒนาความเฉียบไวทางสุนทรียภาพให้เกิดในตัวของผู้เรียน

ในทศวรรษที่ 1920 ถึง 1930 ศิลปศึกษาในสหรัฐอเมริกา มีกระบวนการเรียนการสอนตามปรัชญาพัฒนาการ(progressivism) โดยมีเด็กเป็นศูนย์กลาง(Child-Centered) แต่หลังจากที่บทความของบาร์แคนถูกเผยแพร่ในปี ค.ศ. 1962 และได้รับการตอบรับจากนักวิชาการ นักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกิดการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษต่อมา ซึ่งยังเป็นการตอบรับนโยบายของการปฏิรูปการศึกษาแนวใหม่ ที่เน้นให้การศึกษาให้เป็นไปตามกระแสการตื่นตัวของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศสหรัฐอเมริกา อันเนื่องมาจากสหภาพโซเวียต ซึ่งในขณะนั้นเป็นคู่แข่งทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสามารถส่งดาวเทียมสปุตนิก 1 และ 2(Sputnik I, II) ขึ้นสู่อวกาศได้ติดต่อกันถึง 2 ลำในช่วงระยะเวลาเพียง 3 เดือนเท่านั้น ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้บริหารประเทศเริ่มหันมาเอาใจจริงเอาใจกับการพัฒนาประเทศ และการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษต่อมา โดยการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี อย่างจริงจัง จึงมีผลให้วงการศิลปศึกษาตื่นตัว และเหล่านักวิชาการด้านศิลปศึกษาก็ผลักดันให้เกิดการปฏิรูปหลักสูตรศิลปศึกษาในโรงเรียนขึ้นเช่นกัน และได้มีการก่อตั้งวารสาร The Journal of Aesthetic Education ขึ้นในปี 1966 เพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่แล้ว 2 เล่มคือ Studies in Art Education และ Art Education ซึ่งเริ่มพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959

ในช่วงทศวรรษที่ 1960 นี้เองนักวิชาการด้านศิลปศึกษา (Art Educator) ได้หันมาให้ความสนใจกับแนวคิด การปฏิรูปศิลปศึกษาแนวใหม่ที่ เกรีย(Greer, 1984) ได้ให้ชื่อว่า DBAE (Discipline-based Art Education) ราล์ฟ สมิธ(Smith, 1987) ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่าการศึกษา

ศิลปศึกษาในยุคนี้มีจุดมุ่งหมายว่า ศิลปศึกษาเป็นสาขาวิชาที่มีองค์ความรู้อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่จะถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียน มิใช่เป็นทางผ่านหรือเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดเดิมของปรัชญาพัฒนาการเท่านั้น และเนื่องจากวิชาศิลปศึกษา ก็สามารถให้ความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียนได้ วิชาศิลปะจึงควรเป็นวิชาหนึ่งซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกับวิชาพื้นฐานที่เป็นวิชาบังคับของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป (General Education) โดยเน้นกระบวนการทำงานอย่างมีสุนทรียที่เห็นว่า กระบวนการในการทำงาน มีความสำคัญเท่าเทียมกันกับตัวผลงาน

คลาร์ค เดย์ และเกรีย (Clark, Day and Greer, 1987 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2542) และนักวิชาการคนอื่นๆ ได้ร่วมกันลงความเห็นว่ วิชาศิลปศึกษาควรจะเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ประเมินได้ และมีเนื้อหาเชิงวิชาการที่จะสามารถนำมาสอนและเรียนได้ในลักษณะเดียวกับวิชาอื่นๆ ซึ่งในยุคนั้น DBAE มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเชี่ยวชาญในศิลปะทั้ง 4 แขนงคือ เป็นศิลปิน นักวิจารณ์ศิลปะ นักประวัติศาสตร์ศิลป์ และนักสุนทรียศาสตร์ เป็นกระแสของการให้ความสนใจเพื่อนำทางไปสู่เรื่องของการสร้างทักษะในการรับรู้ (perceptual skill) ซึ่งเน้นความสำคัญไปที่การเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจ หรือพุทธิปัญญา (cognitive) โดยเน้นการเรียนรู้ในศาสตร์ของศิลปวิจารณ์ และประวัติศาสตร์ศิลป์มากกว่าด้านอื่นๆ โดยเอฟแลนด์ (Efland, 1971) เล่าว่า เป็นเพราะว่าช่วงเวลานั้นเป็นช่วงแห่งการตื่นตัวในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเรียนการสอนต้องเป็นรูปธรรมมากขึ้น ต้องทำการเรียนการสอนให้เป็นไปในเชิงวิชาการคือ จะต้องมีการระบุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่จะสามารถวัดผลการเรียนได้ชัดเจน กระแสในยุคนี้ให้ความสำคัญกับความรู้ในเชิงของความเข้าใจ หรือพุทธิพิสัย (cognitive domain) มากกว่าจิตพิสัย (affective domain) ซึ่งคล้ายคลึงกันกับเมื่อยุค 1950

ในต้นทศวรรษที่ 1980 ในปีค.ศ. 1976 มหาเศรษฐีชื่อ เจ. พอล เก็ตตี้ (J. Paul Getty) ได้เสียชีวิตลง เขาได้ยกทรัพย์สินทั้งหมดให้ก่อตั้งเป็นกองทุน เจ. พอล เก็ตตี้ (J. Paul Getty Trust) และเนื่องจากคณะกรรมการกองทุนได้มีความเห็นร่วมกันว่า นอกจากจะดำเนินกิจการพิพิธภัณฑ์ เก็ตตี้ (Getty Museum) แล้วก็น่าจะมีการสนับสนุนอุปถัมภ์ และเอื้อประโยชน์ให้แก่ศิลปะแขนงต่างๆ ร่วมด้วย ดังนั้นในปี ค.ศ. 1982 จึงได้มีการก่อตั้งศูนย์การศึกษาศิลปะ เก็ตตี้ (The Getty Center for Education in the Arts (ACEA)) ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษา และยกสถานภาพของศิลปศึกษาในระบบโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา ศูนย์แห่งนี้ได้ริเริ่มในการเป็นศูนย์กลางของการเปิดโอกาสให้นักวิชาการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและเผยแพร่ผลงานวิชาการทางด้านศิลปศึกษา อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของการเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายได้ว่าที่กันอย่าง

จริงจังในการแสดงความคิดเห็นโดยเน้นเรื่องเกี่ยวกับ DBAE เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามเคยมีมาก่อน (Delacruz and Dunn, 1996)

วิวัฒนาการของ DBAE ซึ่งได้ประมวลมาจากการเขียนของ อลิซาเบธ แมนเลย์ เดลาครุซ และฟิลลิป ซี ดันน์(Delacruz and Dunn, 1996) กล่าวไว้ว่าในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของการวิวัฒนาการของ DBAE รอนแมคเกรเกอร์(Ron Mac Greor) และ เบรนท์ วิลสัน(Brent Wilson) ได้ทำการวิจัยและพบว่า ในโรงเรียนรัฐบาลแห่งหนึ่งซึ่งครูหลายคนกำลังมีการประยุกต์ DBAE เพื่อความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ตามที่พวกเขาต้องการ และเมื่อปลายทศวรรษที่ 1980 มีนักวิชาการด้านศิลปศึกษาจากมหาวิทยาลัยกลุ่มหนึ่งได้วิพากษ์วิจารณ์ในเชิงที่ว่าในสายตาของพวกเขาขณะนี้DBAE กำลังถึงจุดตกตะกอนแล้วจึงควรจัดให้มีการสำรวจและปรับปรุงขึ้น

ท้ายที่สุด สถาบันเก็ตตี้(Getty Center) จึงได้เสนอให้มีการแยก DBAE ออกเป็น 2 ฝั่งที่จะแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของทฤษฎี DBAE แต่จะเห็นได้ว่าในฝั่งที่เปลี่ยนไปยังมีการยึดหลักการพื้นฐานที่เป็นหลักการแรกเริ่มไว้ในบางส่วน และการเปลี่ยนแปลงในบางส่วนนั้นก็มีผลกระทบต่อแนวคิดในด้านบทบาทของครู ผู้เรียน และธรรมชาติของกิจกรรม ซึ่งบางอย่างก็เปลี่ยนแปลงไปเพียงเล็กน้อย

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบลักษณะของ DBAE ในยุคแรกเริ่ม กับ DBAE ในยุคปัจจุบัน

	DBAE ในยุคแรกเริ่ม	DBAE ในยุคปัจจุบัน
ด้านทฤษฎี	มีลักษณะโครงสร้างที่ชัดเจนซึ่งประกอบด้วยแนวคิด หลักการ และกระบวนการที่ชัดเจน ซึ่งกระบวนการทางศิลปะทั้ง 4 แกน มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว และมีความสัมพันธ์กัน ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้	DBAE ได้ลดกฎเกณฑ์ลงและมีแนวคิดใหม่ว่าการเรียนรู้ศิลปะมีหลากหลายกระบวนการ โดยยึดหลักเกณฑ์แนวคิดดั้งเดิมของ DBAE

	DBAE ในยุคแรกเริ่ม	DBAE ในยุคปัจจุบัน
การให้แนว คิด	การให้ความสนใจกับงานศิลปะของ ศิลปินที่มีชื่อเสียงว่ามีคุณค่า ควรแก่ การศึกษาเรียนรู้ โดยมีแนวคิดที่ พยายามจะโน้มน้าวให้คล้อยตามว่า ศิลปะตะวันตก คือศิลปะที่แท้จริง	ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมศิลป์ ประยุกต์ศิลป์ และวิจิตรศิลป์ อย่าง กว้างขวาง และมีความพยายามที่จะชี้ ให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมเก่า แก่ ที่ถูกละเลยในอดีต
หลักสูตร และ ตัวผู้สอน	หลักสูตรจะเน้นด้านของกิจกรรมที่จะ เป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวคิด และ ทักษะใน การปฏิบัติงานอย่างเป็น ระเบียบแบบแผนโดยการจดจำแบบ อย่างจากศิลปิน หลักสูตรสร้างขึ้น โดยเน้นการเลียนแบบการปฏิบัติงาน ของผู้รู้ทั้ง 4 แขนง	ประเมินผลงานศิลปะโดยใช้เกณฑ์ทาง มนุษยวิทยา สังคมวิทยา และวัฒนธรรม ซึ่งสถาบันก็ตตี(The Getty center)ให้การสนับสนุนในการทดลอง ใช้หลักสูตรที่ใช้ทฤษฎี DBAE เพื่อ สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางสังคม และ ความหลากหลายวัฒนธรรม การเรียนการ สอนจะใช้วิธีผสมผสานกันทั้งแบบเนื้อ หาเป็นศูนย์กลาง(Content-Centered) และเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Centered) ซึ่งจะนิยมแบบเด็กเป็น ศูนย์กลางมากกว่า
ศิลปะเด็ก	ไม่เน้นกระบวนการคิดสร้างสรรค์ มากนัก แต่พอสร้างงานได้	เด็กเล็กๆ สามารถสร้างงานตามความ ต้องการของตนเองได้ ส่วนเด็กที่โตขึ้น จะได้รับการส่งเสริม และชี้แนะให้สร้าง งานที่มีคุณค่าต่อตนเอง

จากอดีตที่ผ่านมา การเรียนการสอนศิลปะศึกษาเกิดปัญหาขึ้นหลายๆ ด้านด้วยกัน หากแต่นักวิชาการทางศิลปะศึกษา(Art Educator) ยังเดินหน้าเพื่อพัฒนาแนวความคิดในการพัฒนาศิลปะศึกษาต่อไป เริ่มจากปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีผู้ค้นคว้าวิจัยในเรื่องศิลปะศึกษาพบว่า การทำให้ศิลปะศึกษาเป็นเพียงประสบการณ์ในระดับรองลงมา หรือเป็นเพียงทางผ่านสู่คุณค่าอื่นๆ ในชีวิตอย่างเดียวนั้นยังไม่พอเพียง เพราะทำให้หลักการทางศิลปะศึกษาไม่แน่นอนจนไม่สามารถจัดหมวดหมู่ความรู้ได้เหมือนวิชาการอื่นๆ ทำให้คุณภาพของวิชาศิลปะลดน้อยลง ดังนั้นจึงหันมาเน้นศิลปะ

เป็นประสบการณ์ที่จะนำศิลปะไปใช้โดยตรงควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้เนื้อหาสาระทางศิลปะมีระบบ และมีองค์ความรู้ที่เหมาะสมขึ้น เพราะที่ผ่านมาเน้นการสอนศิลปะเน้นเพียงจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แสดงออกเท่านั้น เนื้อหาสาระในการเรียนยังไม่มีระบบหรือหมวดหมู่ความรู้ที่แน่นอน(วินัย โสมดี, 2528) ซึ่ง ราล์ฟ สมิธ(Smith, 1987) กล่าวว่าในทศวรรษที่ 1960 นี้ นักวิชาการในสาขาศิลปศึกษาเริ่มให้ความสนใจกับแนวคิดในการปฏิรูปหลักสูตรศิลปศึกษาใหม่ที่รู้จักกันในนาม DBAE ในปัจจุบันซึ่งคำนึงถึงเป้าหมายว่าศิลปศึกษาเป็นสาขาวิชาที่มีความรู้อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่จะถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนมิใช่ผ่านทางเครื่องมือไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ ตามแนวคิดเดิมของปรัชญาพัฒนาการเท่านั้น และเนื่องจากวิชาศิลปะก็สามารถให้ความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียนได้ จึงควรเป็นวิชาหนึ่งในวิชาพื้นฐานบังคับ ของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป(General Education)ซึ่งในยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 นี้เอง ถือว่าเป็นยุคสมัยของวิทยาศาสตร์มีการตื่นตัวต่อการสอนด้านวิชาการมากขึ้น วิชาที่จะนำมาสอนต้องมีเนื้อหาสาระและหลักเกณฑ์ที่แน่นอนเพื่อจะเรียนรู้ การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาได้รับการพัฒนาปรับปรุงและแก้ไข แทนที่จะมุ่งเน้นผลิตช่างฝีมือแต่เพียงอย่างเดียวเช่นในอดีต แต่ยังคงส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพในด้านสุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น จึงเกิดแนวการสอนแบบใหม่ที่มีศูนย์กลางการเผยแพร่แนวการสอนมาจากประเทศสหรัฐอเมริกาคือ แนวการสอนแบบ DBAE (Discipline-based Art Education) เป็นแนวการสอนที่ มะลิฉัตร เอื้ออานันท์(2542) กล่าวไว้ว่าประกอบไปด้วยแกนความรู้ทางศิลปศึกษา 4 แกน คือ

แกนความรู้ DBAE (Discipline-based Art Education) 4 แกน ได้แก่

1. แกนประวัติศาสตร์ศิลป์(Art History) เป็นแกนที่ถ่ายทอดถึงความเป็นมาของศิลปะ และศิลปินที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ความเป็นมาและประวัติการสร้างงานศิลปะ ตลอดจนความสัมพันธ์จากอดีตถึงปัจจุบันเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาและสร้างผลงานศิลปะของนักเรียนเอง ช่วยให้นักเรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น อีกทั้งยังซาบซึ้งถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของชาติตน และยอมรับซาบซึ้งในความงามของศิลปวัฒนธรรมของผู้อื่น
2. แกนสุนทรียศาสตร์(Art Aesthetic) เป็นแกนที่สะท้อนให้เห็นผลของประสบการณ์ทาง สุนทรียศาสตร์ ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจเห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติ และในศิลปะสามารถรับรู้เกี่ยวกับความงามในสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในความงามอันเป็นรากฐานของศิลปะ ซึ่งการสอนให้นักเรียนเกิดความรับรู้ศิลปะจากประสาทสัมผัสต่างๆโดยการฝึกทักษะจากการปฏิบัติจริง

3. แกนศิลปวิจารณ์(Art Criticism) เป็นแกนที่ให้ความสำคัญต่อการรับรู้ การบรรยาย การวิเคราะห์ และการตีความ ในการประเมินผลงานศิลปะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการวิจารณ์ หรือศึกษาบทวิจารณ์ของนักวิจารณ์ เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้มีความรอบรู้ ละเอียดลออมีความเป็นประชาธิปไตย กล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงผลงาน

4. แกนศิลปะปฏิบัติ(Art Production) เป็นแกนที่สนับสนุนให้นักเรียนสร้างผลงานทางศิลปะทำให้เกิดประสบการณ์โดยตรง ช่วยให้ได้ฝึกทักษะด้วยตนเองทั้งในด้านการตัดสินใจและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์โดยสัมพันธ์กับการจัดองค์ประกอบศิลป์

การนำทฤษฎี DBAE ไปประยุกต์ใช้แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) กับวิชาทัศนศิลป์ วิชาดนตรี วิชานาฏศิลป์ และวิชาศิลปะการแสดง ได้มีการนำปฏิบัติแล้วในสถาบันศิลปศาสตร์ เซ้าท์ แคโรไลนา(South Carolina Institute) โดยการนำทฤษฎี DBAE มาเป็นแนวทางในการบูรณาการ ซึ่งครูผู้สอนแต่ละสาขาวิชาได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีความหลากหลายโดยมีประเด็นหลักร่วมกันคือ แนวคิดหลักทางมนุษยศาสตร์(Humanities), ประเด็นของสังคมศาสตร์และสิ่งแวดล้อม, ยุคต่างๆ, ศิลปินต่างๆ และเรื่องวัฒนธรรม แต่การจัดการเรียนการสอนในโครงการนี้ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนไม่ได้เป็นการบูรณาการอย่างแท้จริงแต่เป็นเพียงการนำหลายวิชามาเรียนรวมๆ กัน เพราะสถาบันแห่งนี้มีนโยบายที่จะศึกษาแต่ละศาสตร์ให้ลึก มากกว่าการที่พยายามจะนำแต่ละศาสตร์มาหลอมรวมกัน เนื่องจากมีแนวคิดที่ว่าแต่ละวิชามีคุณค่าขององค์ความรู้ ที่มีความสำคัญเท่าเทียมกันเกินกว่าที่จะนำมาหลอมรวมกัน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศาสตร์ในแขนงต่างๆมีแนวคิดในการสนับสนุนให้มีการนำทฤษฎี DBAE มาประยุกต์ใช้โดยควรแยกแต่ละศาสตร์ออกจากกันแต่ให้มีการนำมาวางแผนการสอนร่วมกันโดยให้แต่ละศาสตร์นั้นสนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน และในสถาบันศิลปศาสตร์แห่งฟลอริดา(Florida Institute fore Art Education) ได้นำทฤษฎี DBAE มาประยุกต์ใช้ แบบสหวิทยาการ(Interdisciplinary) โดยยึดแนวทางในการสอนแบบองค์รวม, แบบระบุมหุข้อเรื่อง(theamatic) และเปลี่ยนหน่วยการเรียน ซึ่งเป็นการสอนโดยยึดเอาผลงานศิลปะเป็นศูนย์กลาง โดยการพัฒนการสอนด้วยวิธีการสอน แบบพหุวิทยาการ(Multidisciplinary) ซึ่งโครงการนี้ได้ รับทุนสนับสนุนจากสถาบันเกตตี้(Getty Institute) ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนในสถาบันศิลปศาสตร์แห่งฟลอริดา โดยสถาบันได้จัดให้มีระบบเฉพาะโดยเรียกว่า CHAT (Comprehensive holistic assessment task) ซึ่งเป็นหน่วยการเรียนที่มีการระบุมหุข้อเรื่องในการสอนและการประเมิน

ผลโดยเน้นการใช้ผลงานศิลปะเป็นศูนย์กลาง และใช้เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงกับศาสตร์แขนงต่างๆ หรือวิชาอื่นๆ ผู้พัฒนาการสอนในแนว CHAT จะคัดเลือกผลงานศิลปะขึ้นมา และมีการออกแบบชุดการสอนหรือบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะชิ้นนั้นๆ โดยความหมายหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะจะถูกจัดเป็นหัวข้อเรื่องของหน่วยการเรียนรู้นั้น ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้จะประกอบไปด้วย แนวทางในการประเมินและการดำเนินงานหลายรูปแบบซึ่งได้แก่การอภิปราย บรรยาย ทัศนศิลป์ การเขียนข้อเขียนในเชิงวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์งานศิลปะและการพัฒนาให้เป็นแฟ้มสะสมผลงาน ระหว่างการดำเนินการในหน่วยการเรียนรู้ทั้งครูและนักเรียนจะร่วมกันสะท้อนแนวความคิด และประเมินคุณภาพของงานของนักเรียนในแต่ละช่วง

ในการเปลี่ยนแปลงสู่หลักสูตรการศึกษาทั่วไป วิชาศิลปะศึกษาได้มีการปฏิรูปสู่วิชาการศึกษาทั่วไป(general education) โดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายในการสอน การจัดการเรียนการสอน ซึ่งเน้นในเรื่องของลักษณะวิชาและลักษณะของการจัดการเรียนการสอนซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 ถึง 1970 ในทศวรรษที่ 1960 ได้มีการริเริ่มของลัทธิการสอนแนวเอกัตนิยม(Personalistic Model) โดย อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ,คาร์ล โรเจอร์ส(Carl Rogers) และกลุ่มนักวิชาการด้านศิลปะศึกษา ต่อมาได้มีการประกาศใช้ ลัทธิการสอนแนวพฤติกรรมนิยม(Behavioristic Model) โดย บี เอฟ สกินเนอร์(B.F. Skinner) และกลุ่มนักวิชาการผู้ร่วมงาน ในช่วงระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันซึ่งลัทธิการสอนแนวพฤติกรรมนิยมนี้มีความเที่ยงตรง มีขั้นตอนที่ชัดเจน เป็นกระแสดังกล่าวจัดการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมในขณะนั้น และหลังจากนั้นอีกไม่นาน เจอร์โรม บรูเนอร์ และดาวิด ออสซูเบล (Jerome Bruner and David Ausubel) ได้มีการประกาศใช้ลัทธิการสอนแบบองค์รวม(Holistic) ซึ่งเป็นแนวการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งเกิดจากการนำเอาความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านความรู้หรือพุทธิปัญญา(Cognitive) และจิตวิทยาเชิงวัฒนธรรม(Cultural Psychology) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีการใช้ทฤษฎี และองค์ความรู้ที่หลากหลาย หรือเรียกได้ว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนในแนวเสรีนิยม(Postliberal) มารวมไว้ด้วยกัน โดยยึดแนวพัฒนาวิทยาการ(Developing disciplinary) และพหุวิทยาการ(Multidisciplinary) (Delacruz and Dunn, 1966)

แต่เดิมการเรียนการสอนศิลปะใช้หลักการแบบ "พิพัฒนาการ" (Progressive) ยึดหลักให้อิสระแก่เด็กในการทำงานศิลปะ เป็นการแสดงออกจากภายในตัวเด็ก(Inner Expression) ต่อมา ได้เกิดแนวทางการเรียนการสอนศิลปะที่ใช้ชื่อเป็นทางการว่า "ขบวนการปฏิรูปหลักสูตรแบบ

มีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน "Discipline-based Art Education" หรือเรียกย่อๆ ว่า DBAE โดยมีความรู้และความเข้าใจ 4 แกนคือ แกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ ด้านศิลปวิจารณ์ ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ และด้านศิลปะปฏิบัติ ซึ่งการวางเนื้อหาและหน่วยของการเรียนรู้ควรออกแบบสร้างให้สนองเป้าหมายทั้ง 4 แกน กิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นหัวใจของหลักสูตรเดิมนั้นก็ยังคงได้รับการคำนึงถึง แต่กิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ในการวิจารณ์ ความซาบซึ้งเห็นคุณค่าและประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980 นั้นได้มีการนำมาใช้ในการเรียนการสอนด้วย ดังนั้นการเรียนรู้แกนทั้งสี่นั้นจึงดำเนินไปในลักษณะของการบูรณาการ มิใช่แบ่งการเรียนออกเป็น 4 แกนอย่างเอกเทศ คือให้แต่ละแกนสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งแนวคิดนี้สามารถเห็นได้จากผู้เชี่ยวชาญอีกหลายคน เช่น เดย์(1985), ดิปลาซิโอ(1985), เกร์ยร์(1984) และ โลวานโน-คาร์(1985) ซึ่งขบวนการปฏิรูปหลักสูตรแบบยึด เนื้อหาและหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐานจะกล่าวถึงความรู้(Knowledge) และคุณค่า(Value) ในแง่ของ เนื้อหาสาระ(Subject matter) ซึ่งมีความเป็นศาสตร์เฉพาะตัวเป็นเอกเทศต่อกัน การเรียนรู้ทั้งสองนี้จะนำมาซึ่งความเข้าใจ และความรักซาบซึ้ง เห็นคุณค่าในศิลปะซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และคุณสมบัติอันจะก่อเกิดในตัวผู้เรียน(มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2542) และในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1960-1970 ได้เกิดกระแสของการค้นคว้าวิจัย และค้นคิดทฤษฎีทางการศึกษาศิลปะเพื่อตอบสนองต่อแนวการสอนศิลปศึกษาแบบ DBAE ซึ่งเป็นทฤษฎีทางด้านคุณค่าและความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งลักษณะบูรณาการความรู้ทั้งสองด้าน

จากแนวทฤษฎี DBAE ที่กล่าวถึงข้างต้น ซึ่งประกอบไปด้วยสาระการเรียนรู้ทั้ง 4 แกนที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน จะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามสาระการเรียนรู้ซึ่งอาจจะไม่ใช่การสอนตามแนวทฤษฎี DBAE โดยตรงทั้ง 4 แกน ซึ่งจะได้นำเสนอตัวอย่างการจัดการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

3.1 ทฤษฎีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์

"ประวัติศาสตร์" หมายถึง เรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ และความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ในอดีต ซึ่งได้สอบสวนค้นคว้า และได้บันทึกไว้อย่างเป็นระเบียบโดยจัดระบบข้อเท็จจริงให้สัมพันธ์กับมิติเวลา สถานที่ บุคคล และเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในลักษณะที่สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ ขอบเขตของประวัติศาสตร์นั้นกว้างขวาง วิชานี้จึงได้มีการแบ่งแยกออกเป็น

หลายสาขาตามลักษณะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์การศึกษา ประวัติศาสตร์การดนตรี และประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นต้น(สุภาภรณ์ ชุ่มเมตตาจิต,2541)

อารี สุทธิพันธุ์(ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า เป็นวิชาที่เกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์ได้กระทำด้วยกำลังกาย ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และวัตถุต่างๆ ตามความเหมาะสม ให้เป็นผลงานศิลปะอันแสดงถึงความรู้สึกที่สะท้อนสังคมที่คนมีส่วนร่วมอยู่ ผลงานทางศิลปะหรือสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้นนี้ อาจมีความงามหรือไม่งาม อาจแสดงถึงความสำเร็จตามความเชื่อถือ หรือล้มเหลวก็ได้

กำจร สุนพงษ์ศรี(2530) ได้กล่าวถึงวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นศาสตร์หนึ่งในประวัติศาสตร์ เป็นประวัติศาสตร์เฉพาะอย่าง โดยมุ่งศึกษาความเป็นไปของประวัติศาสตร์ด้วยการใช้ศิลปกรรม อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะภาพพิมพ์ สถาปัตยกรรม และประยุกตศิลป์ ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น เป็นหลักคั่นคว้า และเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต เป็นวิชาที่ผูกพันอยู่กับประวัติศาสตร์ และโบราณคดีอย่างแนบแน่น จะผิดแปลกแตกต่างตรงจุดประสงค์การยึดถือข้อมูล และวิธีการทำงาน

ในปัจจุบันการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ก็เหมือนกับวิชาอื่นๆ ในระดับมัธยมศึกษาที่ไม่เพียงแต่มุ่งสอนให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจเท่านั้น แต่ยังต้องมุ่งพัฒนาจิตใจ ความรับผิดชอบ ค่านิยมและคุณธรรมต่างๆ ที่พึงประสงค์ โดยมุ่งให้สามารถปฏิบัติได้ด้วย

เฉลิม มลิลลา (2523) ได้กล่าวถึง วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์แนวใหม่ไว้ว่าวิธีสอนประวัติศาสตร์ต้องคำนึงถึงบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยถือหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน นั่นคือผู้เรียนได้รวมการเรียนรู้ด้วยตนเอง อาจารย์จะเป็นผู้จัดให้ดังนี้

1. การอ่านประวัติศาสตร์ ในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่จะอาศัยเทคนิคและวิธีการสอนแบบบรรยาย เพื่อถ่ายทอดแนวความคิดและข้อเท็จจริงจากตำราและหนังสือประวัติศาสตร์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด และสติปัญญา ตลอดจนทักษะในการอ่านทำให้สามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น และเรียนได้มากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีความกว้างขวางและลึกซึ้ง
2. การเยี่ยมชมสถานที่ วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่กว้างเกินกว่าจะนำมาจำกัดให้อยู่แต่ภายในห้องเรียน และมีระยะยาวเกินกว่าที่จะกำหนดได้ในตารางช่วงเวลา ดังนั้น ในการสอน

จึงควรหาโอกาสทำความเข้าใจกับโลกภายนอก ครอบคลุมสิ่งของที่หลงเหลืออยู่ที่เป็นโบราณวัตถุ ตลอดจนทำให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการต่างๆ ได้

3. การอภิปราย การโต้ตอบและการแสดงปาฐกถา กิจกรรมประเภทนี้นอกจากจะส่งเสริม และฝึกทักษะของผู้เรียนให้เป็นคนกล้าแสดงออก อย่างมีความสามารถแล้ว ยังเป็นการฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองหรือรวมกลุ่ม ทำผู้เรียนมีความรู้แตกฉานมีความคิดเฉลียวฉลาดเฉียบแหลมและรอบคอบ ด้วยแนวการอภิปรายและการแสดงปาฐกถา

4. วิธีสอนอื่นๆ เช่น การเชิญวิทยากรมาบรรยายเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การทำและการเสนอรายงานการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ การฉายวีดิทัศน์ การฉายภาพยนตร์ การจัดนิทรรศการ การรวบรวมภาพเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และการทำชุดการเรียน เป็นต้น

ซึ่งวิธีสอนเหล่านี้ จะเป็นประสบการณ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้สอนต้องมีการวางแผนจึงจะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างสิ่งเร้า ให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมได้

วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์มีหลายวิธี ซึ่ง อูบล ตูจินดา(2532) ได้นำเสนอไว้ดังนี้

1. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์โดยการบรรยาย (Lecture Method)

วิธีสอนศิลปะแบบบรรยายเป็นการสอนที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลางความสนใจ พูดบอกเล่าหรืออธิบายเนื้อหาเรื่องราวของศิลปะให้ผู้เรียนฟัง โดยผู้สอนเป็นผู้เตรียมการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น เป็นสื่อทางเดียวคือ จากผู้สอนสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยมาก นอกจากนั้นฟัง จด และเตรียมตัวสอน ในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยสอนมีอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส วิดิทัศน์ การสอนศิลปะแบบบรรยาย เหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและวิชาที่เหมาะสมกับวิธีสอนแบบนี้ ได้แก่ วิชาทัศนศิลป์ และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

ไมรอน มาร์ตี(Marty, 1983) กล่าวว่า การสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยการฟังคำบรรยายในห้องเรียนหรืออ่านตำรา ไม่อาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและยอมรับในคุณค่าของประวัติศาสตร์ได้ การสร้างความอยากรู้อยากเห็นด้วยปัญหา การชี้แนะวิธี การแสวงหาความรู้ให้

สามารถประเมินค่าหลักฐานและข้อเท็จจริง จนสามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้ขึ้นมาได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องมีการฝึกปฏิบัติ ทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียน ด้วยขบวนการสอนหลายอย่างที่เหมาะสม จนผู้เรียนเกิดทักษะ และเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง การใช้วิธีการสอนประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องและเหมาะสมจึงเป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยวิธีบรรยายไม่ควรให้ผู้สอนเป็นผู้บรรยายเพียงฝ่ายเดียว ควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอภิปรายและซักถาม จะทำให้วิธีสอนประวัติศาสตร์ศิลป์แบบบรรยายมีความกว้างขวางและน่าสนใจมากขึ้น และการสอนควรมีการนำสื่อมาใช้ประกอบ เช่น การบรรยายประกอบสไลด์ การบรรยายประกอบวีดิทัศน์ การบรรยายประกอบแผ่นภาพ การบรรยายประกอบการวาดภาพบนกระดาน และการแจกเอกสารประกอบการบรรยาย เป็นต้น ดังนั้น ส่วนประกอบที่สำคัญของวิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์แบบบรรยาย จึงควรได้มีการเตรียมการสอน ซึ่งได้แก่ การเตรียมวัสดุประสงค์ของการสอน เนื้อหาที่จะสอนพร้อมทั้งการจัดลำดับขั้นของการสอน เนื้อหาอื่นๆ โดยมีอุปกรณ์การสอน เอกสารประกอบคำบรรยาย และความคิดรวบยอด เพื่อเน้นให้ผู้เรียนได้รับรู้คุณค่าและจุดมุ่งหมาย และควรจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย เช่น มีการอภิปรายและซักถาม การใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนที่น่าสนใจ เช่น แผ่นภาพ สไลด์ วีดิทัศน์ หรือภาพยนตร์ เป็นต้น (สุภาภรณ์ อุ้มเมตตาจิต, 2541)

2. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยการทบทวน (Reviewing Method)

การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นการศึกษาเหตุการณ์และความเป็นมาของอดีต ที่มีเนื้อหาต่อเนื่องกันมาโดยตลอดนับร้อยปี วิธีสอนย่อมต้องมีการอ้างอิงถึงความเป็นมาของอดีตเป็นสำคัญ การสอนแบบทบทวนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงอดีตให้สัมพันธ์กับปัจจุบันได้ ทั้งนี้เพื่อให้มีความเข้าใจในประวัติศาสตร์ศิลป์ ให้ดียิ่งขึ้น

วิธีสอนที่ครูทบทวนเนื้อหาที่เรียนไปแล้วให้นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความมั่นใจว่าเข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจน และแม่นยำพอที่จะสามารถระลึกได้เมื่อต้องการ การสอนแบบทบทวนมีข้อดีคือ ช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความสัมพันธ์ และความเกี่ยวข้องกันของเนื้อหาอย่างชัดเจน ทำให้นักเรียนตระหนักถึงความต้องการที่จะต้องศึกษามากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การสอนแบบทบทวนมี

ข้อจำกัดคือ เป็นการยากที่จะทำให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมได้ ครูต้องมีความชำนาญในการใช้เทคนิคหลายที่หลากหลาย(เสริมศรี ไชยศร, 2539)

วิธีสอนโดยการทบทวน จะทำให้นักเรียนเกิดความมั่นใจว่าเข้าใจพอที่จะสามารถระลึกได้เมื่อต้องการ การเตือนนักเรียนให้ย้อนไประลึกถึงสิ่งที่เขาได้เรียนไปแล้ว อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของการดึงดูดความสนใจจากนักเรียนที่ดีได้ นักเรียนอาจจำเป็นต้องทบทวนความคิดสำคัญที่เรียนมาแล้วก่อนที่จะเริ่มเรียนสิ่งใหม่ อาจจำเป็นต้องทดสอบนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนไปแล้วก่อน เพื่อครูจะได้ช่วยแก้ไข หรือเพิ่มเติมความเข้าใจที่นักเรียนยังขาดอยู่ การสอนโดยการทบทวนจะช่วยให้นักเรียนได้เห็นถึงความสัมพันธ์ และความเกี่ยวข้องกันของเนื้อหาอย่างชัดเจน เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับกิจกรรมในแต่ละวัน เป็นเครื่องช่วยวัดจุดสำคัญของบทเรียน เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาให้เกิดขึ้นในจิตใจของนักเรียน และทำให้นักเรียนตระหนักถึงความต้องการที่จะต้องศึกษามากยิ่งขึ้น (กรมวิชาการ 2540)

3. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์แบบสืบสวน (Inquiry Method)

วิชาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ต้องอาศัยการสอบสวน ค้นคว้า และทำการบันทึกไว้อย่างเป็นระเบียบ(दनัย ไชยโยธา, 2534)

เสริมศรี ไชยศร(2539) กล่าวว่า การสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นการฝึกให้ผู้เรียน รู้จักค้นคว้าหาความรู้ ใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผล การค้นพบความรู้ หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยผู้สอนตั้งคำถามประเภทกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิด หาวิธีการแก้ปัญหาได้เอง และสามารถนำการแก้ปัญหามาใช้ประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้ ในการสอนแบบนี้ครูคือผู้แนะแนวทางคอยช่วยเหลือนักเรียน และสร้างสถานการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ฉะนั้นครูควรมีบทบาท 3 ประการ คือ

1. ป้อนคำถามนักเรียนเพื่อนำไปสู่การค้นคว้า ครูจะต้องรู้จักป้อนคำถาม จะต้องรู้ว่าถามอย่างไรนักเรียนจึงจะเกิดความคิด
2. เมื่อได้ตัวปัญหาแล้ว ให้นักเรียนทั้งชั้นอภิปรายวางแผนแก้ปัญหา กำหนดวิธีแก้ปัญหาเอง

3 ถ้าปัญหาใดยากเกินไป นักเรียนไม่สามารถวางแผนแก้ปัญหาได้ ครูกับนักเรียนอาจร่วมกันหาทางแก้ปัญหาต่อไป

ประภิต บัวบุศย์ (2521) มีวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ และโบราณคดี ทางพุทธศาสนาโดยเสนอหลักการใหม่ว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์โบราณคดี มีหลักอยู่ 5 ข้อ คือ

1. วัตถุนั้นคืออะไร (What)
2. ทำไมจึงสร้างวัตถุนั้น (Why)
3. วัตถุนั้นสร้างขึ้นเมื่อไร (When)
4. วัตถุนั้นอยู่ที่ไหน (Where)
5. วัตถุนั้นสร้างขึ้นได้อย่างไร (How)

วีรยุทธ วิเชียรโชติ(อ้างถึงใน เกษร ธิตะจารี, 2539) ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบ Inquiry มาเผยแพร่ในการปรับปรุงหลักสูตรการสอนวิทยาศาสตร์ ของ ส.ส.ว.ท. (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) ในระยะเริ่มแรก ทำให้เกิดการเรียนแบบสืบสวน เป็นขั้นตอนใหญ่ๆ 4 ขั้นตอน เรียกกันย่อๆ ว่า OEPC ได้แก่ ขั้นสังเกต (Observation) ขั้นอธิบาย(Explanation) ขั้นทำนาย (Prediction) ขั้นควบคุม และขั้นคิดสร้างสรรค์ (Control and Creativity) ขั้นการเรียนการสอนทั้ง 4 นี้จะเกิดขึ้นหลังจาก "การให้สังเกตกับแนวหน้า" ซึ่งก็คือ การให้ความคิดที่สำคัญก่อน หรืออาจเป็นการศึกษาภูมิหลังของปัญหา และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการศึกษาต่างๆ กันได้ อย่างไรก็ตามเกิดปัญหาว่าการให้แนวคิดหลักล่วงหน้านั้น ปกติแล้วค่อนข้างจะไม่เหมาะสมกับการสอนแบบให้ผู้เรียนคิดสืบค้นเอง จึงควรระวังไม่ให้เป็นการบอกคำตอบแก่ผู้เรียน ก่อนที่ผู้เรียนจะค้นพบด้วยตนเอง วีรยุทธ และนวลเพ็ญ วิเชียรโชติ ยังได้พยายามแสดงตัวอย่างให้เห็นว่าการสอนแบบสืบสวนนี้ใช้ได้กับวิชาอื่นๆ ได้ด้วย

4. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ แบบแบ่งกลุ่มทำงาน (Committee Work Method)

วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มทำงาน หมายถึง การที่ผู้สอนมอบหมายให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เช่น การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ การให้หัวข้อไปค้นคว้าแล้วนำมาอภิปรายร่วมกัน

ภายในหรือนอกชั้นเรียน โดยอาจแบ่งเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล โดยให้ช่วยกันค้นคว้าและแก้ปัญหา หรือปฏิบัติกิจกรรมตามความสามารถ ตามความถนัด หรือตามความสนใจ การฝึกทักษะในการแก้ปัญหา การค้นคว้า และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่ม นักเรียนทุกคนจะต้องดำเนินการตามที่มอบหมาย เป็นวิธีที่จะช่วยฝึกฝนนักเรียนให้ได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานแต่ต้องดำเนินการอย่างมีหลักเกณฑ์ และผู้สอนจะต้องวางแผน ให้นักเรียนทุกคนในแต่ละกลุ่มปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ข้อดีของการสอนแบบแบ่งกลุ่มทำงาน คือช่วยให้ผู้เรียนแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกทำงานตามถนัด ความสามารถ และความสนใจของตนเอง(เสริมศรี ไชยศร, 2539)

วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์แบบแบ่งกลุ่มทำงาน จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น การให้หัวข้อไปค้นคว้าแล้วนำมาอภิปราย การดูวีดิทัศน์แล้วอภิปรายร่วมกันการไปศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น การแบ่งกลุ่มกันทำงานยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการออกความคิดเห็น ฝึกการอยู่อย่างประชาธิปไตยได้อีกด้วย

5. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์แบบอภิปราย (Discussion Method)

วิธีสอนศิลปะแบบอภิปรายคือการสอนศิลปะที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกการฟัง พูด แก้ปัญหา แสดงความคิดเห็นออกมาอย่างชัดเจน เป็นการสร้างเสริมประสบการณ์การสอนศิลปะแบบอภิปราย จึงมีใช้การเน้นที่ข้อคิดเห็น ข้อยุติเท่านั้น แต่คำนึงถึงกระบวนการทั้งหมดของการอภิปรายที่สังคมยอมรับ การสอนศิลปะแบบอภิปราย จึงเหมาะกับการสอนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

จำเนียร ศิลปวานิช(2538) กล่าวว่า การอภิปรายเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างครู กับนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนด้วยกัน โดยมีครูเป็นผู้ประสานงาน แทนที่ครูจะเป็นฝ่ายตั้งปัญหาคอยถามนักเรียน ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามบ้าง และให้นักเรียนมีส่วนร่วมช่วยตอบด้วย วิธีการสอนนี้จะช่วยส่งเสริมให้เด็กคิดเป็น พูดเป็น และยังเป็นการส่งเสริมให้มีการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย

กาญจนา ศรีสวัสดิ์(2532) กล่าวว่า การสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยการอภิปราย วิเคราะห์ หรือให้ได้เห็นแก่นแท้ของข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่อง ผู้สอนควรจะได้เปรียบเทียบให้เห็นความ

สัมพันธ์ และคุณค่า เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบข้อเท็จจริง เพื่อจะได้มาซึ่งความคิดรวบยอดอันมีประโยชน์ ทั้งต่อตัวผู้เรียนเอง หรือแม้แต่ผู้สอนเองด้วย

ดังนั้น วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์โดยการอภิปราย จะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การอภิปรายทำให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็น วิธีการสอนนี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น พูดเป็น และเหมาะแก่การสอนในส่วนที่เป็นทฤษฎี โดยเฉพาะความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์

6. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์โดยศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Method)

การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์จัดอยู่ในกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากการเรียนรู้เรื่องราวของงานศิลปกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน เป็นการเรียนรู้ศิลปะในเชิงปริมาณ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในเชิงทฤษฎีโดยใช้ความคิดไตร่ตรองหาเหตุผล ใช้ความเข้าใจแยกแยะเพื่อหาความกระจ่างในเนื้อหา และความถูกต้องตามความเป็นจริง การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์จัดอยู่กระบวนการทางวิทยาศาสตร์(นิพนธ์ ทวีกาญจน์, 2532)

จำเนียร ศิลปวานิช(2538) ได้ให้ความหมายของวิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์ไว้ว่า การสอนแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดหาเหตุผล ค้นพบปัญหา และคิดหาวิธีแก้ปัญหาโดยวิธีการทั้ง 5 ขั้นทางวิทยาศาสตร์ คือ

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา และทำความเข้าใจถึงปัญหา

ขั้นที่ 2 ขั้นแยกปัญหา และวางแผนแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 ลงมือแก้ปัญหา หรือการทดลอง และเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล หรือรวบรวมความรู้เข้าด้วยกัน

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป และประเมินผล หรือสรุป และการนำไปใช้

7. วิธีสอนแบบสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ (correlated teaching)

วิธีสอนแบบสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ เป็นการสอนศิลปะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นโดยที่ผู้สอนต้องสำรวจว่า นอกจากวิชาศิลปะศึกษาแล้ว ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง แล้วพยายามกำหนดแนวทางการ

สอนให้สัมพันธ์ หรือกลมกลืนกับวิธีอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้หลายๆ อย่าง ในขณะที่เดียวกันความสามารถในการเลือกเนื้อหาเรื่องราวที่น่าสนใจของผู้สอน ก็จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกในการทำงานศิลปะ ได้อย่างดี(นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525)

บาลัมบัล (Balambal, 1988) ได้กล่าวสรุป จากการสัมมนานักประวัติศาสตร์เอเชียครั้งที่ 11 ณ กรุงโคโลมโบ ประเทศศรีลังกา ไว้ว่า โดยตัวของประวัติศาสตร์เองแล้วประกอบด้วยทุกแง่มุมของชีวิต ทุกสาขาวิชามีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ถูกรวมเข้าด้วยกัน สังคมวิทยา และประวัติศาสตร์พึ่งพิงซึ่งกันและกัน เช่น เศรษฐศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์เป็นพื้นฐานให้กับประวัติศาสตร์ นอกเหนือจากนี้ สาขาวิชาอื่นๆ ทั้งหมด ก็มีประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นจิตวิทยา จริยศาสตร์ วรรณคดี ศาสนา โบราณคดี การศึกษา ฯลฯ ล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์ ทั้งสิ้น

ดังนั้น การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ให้มีความสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ จึงเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้เรียนรู้ในศาสตร์หลายๆ ด้าน จัดเป็นการเรียนรู้ในรูปแบบของพหุวิทยาการ

8. วิธีสอนโดยการนำไปทัศนศึกษา หรือไปศึกษานอกสถานที่(Field Trip)

วิธีสอนศิลปะโดยการทัศนศึกษานอกสถานที่ หมายถึง การสอนที่ผู้สอนนำผู้เรียนไปนอกโรงเรียน เพื่อศึกษาศิลปะในสถานที่ต่างๆ เรียกว่า ทัศนศึกษานอกสถานที่ นับว่าเป็นวิธีสอนที่มีคุณค่ามากอย่างหนึ่งในการเรียนศิลปะ เพราะเป็นการได้รับประสบการณ์โดยตรง ทำให้ผู้เรียนได้ความรู้ และเพลิดเพลิน

วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยการนำไปทัศนศึกษา หรือไปศึกษานอกสถานที่ เป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์ตรง ซึ่งได้แก่ ภูมิประเทศ สภาพการณ์ต่างๆ สถานที่ โบราณวัตถุ โบราณสถาน สัญลักษณ์ คำบอกเล่า คำบรรยาย และความรู้ความคิดของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูล และข้อเท็จจริงที่มีส่วนสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ อย่างกว้างขวางให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี สถานที่ที่ควรจัดไปทัศนศึกษา ได้แก่ เมืองโบราณ จังหวัดสมุทรปราการ พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โบราณสถาน จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น(กาญจนา ศรีสวัสดิ์, 2532)

จากวิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร วิธีสอนจึงจำเป็นต้องดำเนินไปตามความรู้ ความเข้าใจและวุฒิภาวะของผู้เรียนในการให้ความรู้แก่ผู้เรียนเป็นความรู้ทำให้ผู้เรียนมีความคิดที่มีเหตุผล มุ่งแสวงหาความเป็นจริง รู้จักตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ควรฝึกให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ถาม และคิดเองทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน และส่วนที่มีความสำคัญรองลงมาจากการสอนก็คือ การใช้สื่อการสอน ซึ่ง ไชยยศ เรืองสุวรรณ(2531) กล่าวว่า สื่อประกอบการสอนทั้งหลายต่างก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ในฐานะที่เป็นช่องทางเป็นสิ่งเร้าที่ส่งผ่านสารความรู้และอื่นๆ ไปสู่ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จด้วยการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะสื่อช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม และช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ทฤษฎีการเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายว่า สุนทรียศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยความนิยมความงาม

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2530 ให้ความหมายของคำว่าสุนทรียศาสตร์ว่า เป็นที่วิชาว่าด้วยความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งงดงาม ไพเราะ หรือรื่นรมย์ ไม่ว่าจะแป็นของธรรมชาติหรืองานศิลปะ มักกล่าวในลักษณะเป็นปรัชญาหรือทฤษฎีทั้งในเชิงจิตวิทยา จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ รวมถึงประวัติ รสนิยมและการวิจารณ์งานศิลปะด้วย

กิริติ บุญเจือ(2522) ได้กล่าวถึงคำว่า สุนทรียศาสตร์ว่ามาจากศัพท์บาลีว่า "สุนทรี" แปลว่า ดี งาม สุนทรียศาสตร์จึงมีความหมายตามรากศัพท์ว่า วิชาว่าด้วยความงาม ความหมายของคำนี้ ในด้านวิชาการ คือเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับศิลปะแขนงต่างๆหลักการของศิลปะกระบวนการสร้างสรรค์ประสบการณ์ ทั้งทางศิลปะและความรู้ความสามารถในการพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะ นอกจากนั้นขอบเขตของความหมาย ยังครอบคลุมถึงศิลปะชีวิตและสังคม รวมทั้งความงามและปรากฏการณ์ทั้งงดงามของธรรมชาติด้วย ซึ่งอารี สุทธิพันธ์(2520) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาสุนทรียศาสตร์ ไว้ดังนี้

สุนทรียศาสตร์ เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรับรู้ทางด้านความงาม และเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้สออบสวนและแสวงหาหลักเกณฑ์ของความงาม จากผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้น สรุปได้ว่า วิชาสุนทรียศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความงาม ไม่ว่าจะเป็ความงามของธรรมชาติและศิลปะ โดยศึกษาถึงความหมายและขอบข่ายของงานศิลปะแขนงต่างๆ หลักการของศิลปะ หลักการของความงาม การพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็งานวิจิตรศิลป์หรือศิลปะประยุกต์ การศึกษาเกี่ยวกับความงามนี้ ก็เพื่อจะนำมาพัฒนารสนิยมทางศิลปะ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การเรียนรู้สุนทรียศาสตร์สามารถเรียนรู้ได้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ทางทฤษฎีเป็นการเรียนรู้ค่าความงามทางอ้อม มุ่งหาความรู้จากความคิดต่างๆ ทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ทางศิลปะ เช่น ความหมายของศิลปะ การสร้างสรรค์ศิลปะ รวมถึงความสัมพันธ์ของศิลปะกับสังคมและประวัติศาสตร์ บทบาทของศิลปะที่มีต่อคนและชุมชน ศิลปะกับความเพลิดเพลิน ความรู้สึกแสดงออกและอื่นๆ สำหรับการเรียนรู้ทางปฏิบัติจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้โดยตรง ของประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร(พิรพงษ์ กุลพิศาล, 2531)

การเรียนรู้สุนทรียศาสตร์นั้น ยังเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานศิลปะ เพื่อให้ผู้อื่นมีความคิดเห็นสอดคล้องด้วยมักจะเป็นปัญหาวางานศิลปะชิ้นนั้นๆ งามหรือไม่งาม และสรุปไม่ได้ว่าสิ่งนั้นเป็งานศิลปะหรือไม่ อะไรเป็นที่มาของเหตุผลเหล่านั้น โดยเฉพาะปัญหาความงามที่เกี่ยวกับจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณคดี และดนตรี นักปรัชญาเรียกศาสตร์ทางนี้ว่า "สุนทรียศาสตร์" หมายถึง การขบคิด การพูดจาอภิปรายถึงปัญหาต่างๆ ของความงาม และผลงานที่ยอมรับกันว่าเป็นงานศิลปะได้(วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2529)

วิชาสุนทรียศาสตร์ เป็นวิชาการแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องอยู่กับโลกจิตสำนึกสามัญของมนุษย์ซึ่งมีระดับความรู้สึก เหตุผลและรสนิยมแตกต่างกัน ความแตกต่างกันในคุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้ เป็นตัวการกำหนดและแปลความหมายของอารมณ์ที่รับรู้แตกต่างกันออกไป(พวง มีนอก, 2530)

การเรียนรู้สุนทรียศาสตร์ เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความงาม เพื่อให้รับรู้ความงามของศิลปะแขนงต่างๆ การที่จะรับรู้ความงามของศิลปะแขนงบต่างๆ ได้นั้นต้องศึกษาถึงความหมายของงานศิลปะแขนงต่างๆ กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะ การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา

ความงามของงานศิลปะว่า งามหรือไม่งาม ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ของศิลปะกับสังคมและประวัติศาสตร์ ซึ่งศึกษาได้จากประวัติศาสตร์ศิลปะ การศึกษาถึงสิ่งต่างๆ เหล่านี้เราเรียกว่าการศึกษาศุนทรียศาสตร์ในทางอ้อมหรือการศึกษาทางด้านทฤษฎี ส่วนการศึกษาศุนทรียศาสตร์ทางปฏิบัติจะเป็นการรับรู้เกี่ยวกับความงามโดยตรง เช่นความงามของงานศิลปะประเภทต่างๆ และความงามของธรรมชาติ ซึ่งเราเรียกการรับรู้ความงามนี้ว่า ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ การรับรู้ประสบการณ์ ทางสุนทรียศาสตร์นั้นจะแตกต่างกันไปตามรสนิยมของแต่ละบุคคล(กรรติน์ จิตตเกษม, 2539) ดังนั้นประสบการณ์ทางสุนทรียะ คือ การรับรู้ความงามไม่ว่าจะเป็นความงามตามธรรมชาติหรือความงามของศิลปะ ซึ่งการรับรู้ความงามนี้ทำให้เกิดความพึงพอใจและความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วทำให้มนุษย์ได้รับความสุข ความสบายใจ

ในสายตาของผู้มีประสบการณ์ ศิลปะไม่ใช่สิ่งใหม่ต่อจิตวิทยา ในเค้าโครงร่าง ของจิตวิทยา มีทฤษฎีที่บันทึกไว้สำหรับผู้มีประสบการณ์ทางศิลปะ ทฤษฎีแต่ละทฤษฎี ได้รวบรวมความคิดในการอธิบายหลักการพิเศษของประสบการณ์ ทางสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีเหล่านี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เกี่ยวกับประสบการณ์ทางศิลปะและเป็นการรวบรวมความคิด ในการอธิบายหลักการพิเศษของประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ ซึ่งทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้ได้แก่ (Kreitler and Kreitler, 1972)

3.2.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)

หลักเบื้องต้นของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ก็คือ พฤติกรรมของมนุษย์คือ ผลผลิตของความ ต้องการ และแรงผลักดันซึ่งไร้สติสัมปชัญญะ "การรับรู้ของการทำงานศิลปะทำให้เกิดความอิมใจใน ความประหลาด มหัศจรรย์ที่เกิดจากความฝัน การทำงานศิลปะเกิดจากความฝันที่ประหลาด ซึ่งทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานศิลปะ ความพอใจที่เกิดจากความฝันนี้ ไม่สามารถเปรียบเทียบกับความพอใจในชีวิตจริง แต่จะเป็นความพอใจชั่วคราวที่นุ่มนวล อ่อนโยน ทฤษฎีจิตวิเคราะห์นี้ เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับความเข้าใจในเรื่องประสบการณ์ทางศิลปะ

3.2.2 ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Thoery)

วาเลนไทน์ (Valentine 1962 อ้างใน Kreitler and Kreitler, 1972) เป็นผู้ริเริ่มทฤษฎีพฤติกรรมนิยม เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับความชอบของผู้ดูงานศิลปะ ที่มีต่องานและองค์ประกอบของงาน

และการศึกษาเกี่ยวกับ ปฏิกริยาตอบสนองของทางร่างกายที่มีต่องานศิลปะ และเรื่องความแตกต่างกัน ประสบการณ์ทางศิลปะคือการตัดสินใจทางรสนิยม ซึ่งจะสะท้อนออกมาในรูปความชอบและระดับความชอบ องค์ประกอบทั้งหมดของงานศิลปะนั้นๆ ซึ่งแต่ละคนจะชอบแตกต่างกันออกไป สิ่งที่ศิลปินถ่ายทอดออกมาเป็นงานศิลปะ เป็นสิ่งที่บุคคลมีความประทับใจเป็นพิเศษ

ในขอบข่ายที่เกี่ยวกับพฤติกรรมนี้ เบลิน(Belyne อ้างใน Kreitler and Kreitler, 1972) สันนิษฐานว่า ลักษณะที่สำคัญที่สุดของงานศิลปะคือ งานนั้นจะต้องทำให้เกิดความสงสัย และสามารถคลายความสงสัยได้ในภายหลัง ความสงสัยที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากความจริงที่ว่า งานศิลปะชิ้นหนึ่งๆ จะต้องทำให้ผู้เกิดความรู้สึกขัดแย้งกันภายในจิตใจ เบลิน อธิบายว่า ประสบการณ์ทางศิลปะเกิดความสงสัยเล็กๆ น้อยๆ และเป็นสิ่งที่น่าเพลิดเพลิน ทั้งนี้เพราะการเกิดความสงสัยจะมีทางแก้หรือคลายความสงสัยได้ ความน่าสงสัยที่เกิดขึ้นอย่างพอเหมาะ อาจดูแล้วน่าสนุกก็เพราะเป็นวิธีเสริมแรงแก่ผู้ชม อย่างหนึ่ง ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกพึงพอใจได้ในที่สุด

3.2.3 ทฤษฎีสารสนเทศ (Information Theory)

ในตอนแรก เป็นทฤษฎีที่รวบรวมความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์ และกฎเกณฑ์ สำหรับการพรรณารูปร่างลักษณะ และการศึกษาเกี่ยวกับระบบการถ่ายทอด(การสื่อสาร) (Shannon และ Weaver, 1949 อ้างใน Kreitler and Kreitler, 1972) ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีนี้เกี่ยวกับความคิดรวบยอดของความไม่แน่ใจและความรู้สึกเป็นสภาวะของความคับข้องใจ ในสถานการณ์ที่คลุมเครือ ทำให้ผู้ดูไม่แน่ใจในความคาดหวังของตนเอง สันนิษฐานว่างานศิลปะทำให้ผู้ดูเกิดความคาดหวังที่แน่นอน ทั้งความคาดหวังที่รับมาในอดีต และที่พัฒนามาจากองค์ประกอบที่ซ้ำกัน และรูปแบบของศิลปะ ถ้าผู้ดูงานศิลปะนั้นคาดหวังไว้เป็นจริง จะทำให้การดูงานสนุกสนานเพลิดเพลิน

3.2.4 ทฤษฎีการรับรู้ทางศิลปะ

ทฤษฎีการรับรู้ทางศิลปะ จากแนวคิดของนักการศึกษาด้านศิลปะซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

1. ทฤษฎี Direct Registration ตั้งขึ้น โดย เจมส์ กิบสัน (James I. Gibson) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าอารมณ์เห็นภาพจิตรกรรมเป็นผลเนื่องจากภาพส่งเสริมที่ผู้ชมมองเห็นนั้น เป็นแสงที่สะท้อน

ออกมาจากตัววัตถุเดินทางเข้าสู่สายตาสวม ดังนั้นความถี่ของแสงที่สะท้อนออกจากภาพจิตรกรรมนั้นคล้ายคลึงกับวัตถุจริง แล้วก็เป็นผลให้ภาพจิตรกรรมนั้นมีความเหมือนจริงไปด้วยผู้ชมไม่มีความจำเป็นต้องตีความหมายหรือคาดเดาอะไรอีก สรุปได้ว่าทฤษฎีนี้ อธิบายว่าการที่เราจะสามารถมองเห็นสิ่งรอบตัวได้นั้น เป็นผลมาจากการกระทำของแสงสว่างซึ่งส่องกระทบวัตถุ หรือสะท้อนจากวัตถุเข้าสู่การรับภาพภายในลูกนัยน์ตา และระบบประสาท ดังนั้นผู้ชมภาพไม่ต้องใช้จินตนาการ ในการดูภาพจิตรกรรม ข้อมูลจากภาพจิตรกรรมมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวของมันเองอยู่แล้ว (Gibson, 1979 อ้างใน Winner, 1982)

2. ทฤษฎี Constructivist ตั้งขึ้นโดยนักฟิสิกส์และนักจิตวิทยา ชื่อเฮร์แมนน์ แวน เฮล์มโฮลตซ์ (Hermann Van Helmholtz) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า การที่เราจะมองภาพได้ถูกต้อง ต้องอาศัยการเดาเข้ามาช่วย ซึ่งผู้ดูต้องมีประสบการณ์ ความรู้ และความคาดหวังของผู้ดูเป็นตัวชี้แนะ เช่น ภาพวาดของหิมะ ผู้ดูไม่เคยเห็นหิมะมาก่อน ก็ไม่สามารถทราบได้ว่าเป็นภาพอะไร และการมองภาพตามทฤษฎีนี้ ผู้ดูต้องเดาหรือคิดเอาเอง เช่น ภาพวาดศีรษะของคนที่มีผม ผู้วาดจะวาดเส้นผมเพียงไม่กี่เส้นที่เหลือให้ผู้ดูเดาหรือคิดเอาเอง ไม่ว่าจะเห็นผิดหรือถูกต้องก็ตามภาพ ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับของที่เป็นแบบเนื่องจากประสบการณ์ของผู้ดูภาพมีความสำคัญว่า ซึ่งสรุปได้ว่าการชมภาพจิตรกรรมให้เกิดความซาบซึ้ง ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ในรูปลักษณะของวัตถุที่ปรากฏอยู่ในภาพจิตรกรรม เป็นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาของภาพจิตรกรรมนั้น (Winner, 1982)

3. ทฤษฎี Gestalt ตั้งขึ้นโดยนักจิตวิทยากลุ่มหนึ่ง เช่น เคอร์ท คอฟฟคา (Kurt Koffka) วอล์ฟแกง โคห์เลอร์ (Wolfgang Kohler) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการรับรู้ภาพของมนุษย์ อยู่ในภายใต้กฎของความเรียบง่าย (Law of Simplicity) กล่าวคือ โดยทั่วไปเราจะรับรู้ภาพในลักษณะของภาพรวมเสียก่อน แล้วจึงศึกษารายละเอียด อาจกล่าวได้ว่าทุกอนุภาคของแสงที่ตกกระทบลงบนจอรับภาพ ในลูกนัยน์ตานั้นเป็นผลทำให้เกิดเป็นรูปภาพขึ้นในสมอง ซึ่งนักจิตวิทยาเกสทอลต์ เรียกว่า Brain field ซึ่งมีกลไกในการวิเคราะห์ภาพที่เรียบง่ายที่สุด นั่นคือการรับรู้ของคนเราจะมองเห็นเค้าโครงหลักเสียก่อนแล้วจึงค่อยมองในรายละเอียด (กรรณิ์ จิตตเกษม, 2539)

3.3 ทฤษฎีการเรียนรู้การสอนศิลปวิจารณ์

ศิลปวิจารณ์(Art Criticism) ตามความหมายในพจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตสถาน(2530) ได้อธิบายว่า การวิพากษ์วิจารณ์ผลงานศิลปะซึ่งศิลปินได้สร้างสรรค์ขึ้นไว้ โดยให้ความเห็นตามกฎเกณฑ์ และหลักการของศิลปะ แต่ละสาขา ทั้งในด้านสุนทรียศาสตร์ และปรัชญาสาขาอื่นๆ

นอกจากนี้นักการศึกษา และนักวิชาการทางด้านศิลปะ ได้อธิบาย และให้ความหมายเกี่ยวกับศิลปวิจารณ์ไว้ดังนี้

อิทธิ คงคากุล(2524) อธิบายว่า ศิลปวิจารณ์เป็นการแสดงความคิดเห็นในเรื่องราวของศิลปะโดยเฉพาะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์

สุภา ศาสตร์ (2525) กล่าวว่า การวิจารณ์ศิลปะมีลักษณะทั้งที่เป็นอัตวิสัย และภาววิสัย จะต้องยึดทั้งอารมณ์ ความรู้สึก และการใช้เหตุผลพร้อมกันไป การวิจารณ์อาจถือได้ว่าเป็นศิลปะที่มีศาสตร์รองรับ

พิชญ์ สุภนิมิตร (2525) ได้อธิบายความหมายว่า ศิลปวิจารณ์ คือ การแสดงออกของความคิดของนักวิจารณ์ ในรูปแบบของการพูด บรรยาย อธิบาย หรือเขียนเป็นภาษาหนังสือ เพื่อให้คนดูทั่วไปได้รับรู้ หรือได้เข้าใจในงานศิลปะนั้น ๆ ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเป็นการพูด การเขียนของนักวิจารณ์ เพื่อที่จะตัดสินคุณค่าในงานศิลปะ

สน สีมาตริง (2527) กล่าวว่า การวิจารณ์ศิลปะ คือ การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะอย่างมีระบบวิธีการ ซึ่งได้แก่ การสำรวจ การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ที่วิจารณ์ออกมาเป็นความคิดเห็นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ความประทับใจ และการประเมินคุณค่าที่น่าเชื่อถือ

พีระพงษ์ กุลพิศาล(2531) กล่าวว่า การวิจารณ์ศิลปะเป็นการเรียนรู้ความงามของผลงานศิลปะ ด้วยวิธีการวิเคราะห์แยกแยะ แล้วถ่ายทอดออกมาด้วยการจดบันทึก หรือบรรยายเป็นคำพูดอย่างมีไหวพริบ ให้ผู้อื่นรับรู้ค่าของความงามอีกทอดหนึ่ง

สมโภชน์ ทองแดง(2536) กล่าวถึง การวิจารณ์ศิลปะไว้ว่า เป็นการแสดงทัศนะความรู้ ความเข้าใจ เป็นการพิจารณาถึงรายละเอียด และส่วนประกอบของศิลปะด้วยการวิเคราะห์

แยกแยะ เป็นการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของงานศิลปะ ด้วยการมองควบคู่กับการคิด เพื่อ ความรู้ความเข้าใจ ทั้งผู้วิจารณ์ ผู้ถูกวิจารณ์ (หรือสิ่งที่เรากำลังวิจารณ์) และผู้รับฟังคำวิจารณ์

Anderson (1990) ได้อธิบายไว้ว่า ศิลปวิจารณ์ คือ การพูด หรือการเขียนที่เกี่ยวข้อง กับศิลปะ ซึ่งต่างไปจากการสืบสวนสอบสวนทางความงาม แม้ว่าข้อมูลส่วนหนึ่งจะได้รับการ สนับสนุนมาจากทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ก็ตาม แต่โดยความมุ่งหมายแล้วก็เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความชื่นชมที่มีต่อคุณค่าของงานศิลปะ ตามปัจเจกภาพ โดยใช้ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ เป็นรากฐานในการอธิบายความหมาย และนัยสำคัญของงานศิลปะ

Mittler (1994) กล่าวว่า ศิลปวิจารณ์ เป็นการมองดู และการพูดถึงศิลปะอย่างมี ระเบียบแบบแผน อันจะเป็นแนวทางที่ช่วยสนับสนุนต่อการค้นหาข้อมูลต่างๆ ที่ปรากฏภายในผล งานศิลปะ

จากนิยามของศิลปวิจารณ์ ดังที่กล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ศิลปวิจารณ์ หมายถึง การ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานศิลปะ ด้วยการเขียนบรรยาย หรือใช้คำพูด ในการอธิบายอย่างมี ระเบียบแบบแผนตามกฎเกณฑ์ เป็นขั้นตอน โดยใช้หลักการทางศิลปะ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความ เข้าใจ และนิยมซาบซึ้งในคุณค่าของงานศิลปะ

จุดมุ่งหมายหลักของศิลปวิจารณ์ คือ การสร้างความเข้าใจในคุณค่าของงานศิลปะด้วย วิธีการมองควบคู่กับการคิด คนดูงานศิลปะที่ได้รับการฝึกฝนมาก่อนจะพบข้อมูล และรายละเอียด อันเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์คุณค่าที่มีอยู่ในงานศิลปะนั้นๆ จุดมุ่งหมายอีกประการหนึ่งก็คือ ความสุข และความพึงพอใจ ซึ่งตามปกติแล้ว การที่ได้รู้ว่ามีอะไรอยู่ในงานศิลปะ ก็มีผลทำให้เกิดการยอมรับงานชิ้นนั้นๆ อยู่แล้ว เมื่อได้วิเคราะห์แยกแยะอย่างมีขั้นตอนอย่างมีระบบ ก็ยิ่งทำให้รู้ ความหมาย และเกิดความพอใจ ศิลปวิจารณ์จึงเป็นผลทางปริมาณที่ช่วยสร้างความพึงพอใจใน งานศิลปะให้แก่เรา(กรมวิชาการ, 2532)

ศิลปวิจารณ์จึงเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกให้แก่ศิลปิน นักวิจารณ์ศิลปะ คน ดูและนักการศึกษาศิลปะเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ศิลปินจะใช้ศิลปวิจารณ์เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ ตรวจสอบแนวความคิด และวิธีการแสดงออกในผลงานศิลปะทั้งของตนเอง และผู้อื่น นักวิจารณ์ ศิลปะจะใช้ศิลปวิจารณ์เป็นสื่อเชื่อมความคิด ความรู้ระหว่างศิลปินกับประชาชน คนดูอาศัยศิลป์

วิจารณ์เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ทางศิลปะ ส่วนนักศึกษานั้นจะอาศัยศิลปวิจารณ์เป็นเครื่องมือค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับศิลปะ แล้วนำความรู้ไปเผยแพร่พัฒนา(สน สี่มาตริง, 2527)

ซึ่งแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปวิจารณ์ มีดังนี้ คือ

1. แนวคิดการประเมินคุณค่างานศิลปะ ตามทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของ Efland (1981 อ้างถึงใน ชูศักดิ์ เพรสคอตท์, 2527)

แนวทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของ Efland เป็นแนวความเชื่อที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการชื่นชม และวิจารณ์งานศิลปะได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ผลงานศิลปะในแต่ละชิ้นนั้นไม่จำเป็นต้องสร้างขึ้น โดยยึดถือแนวทางตามทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น ผลงานศิลปะอาจถูกสร้างขึ้นโดยใช้แนวทางหลายๆ ทฤษฎีร่วมกัน ดังนั้นในการวิจารณ์ หรือประเมินคุณค่าของงานศิลปะ จึงต้องทำความเข้าใจถึงเจตนา และเป้าหมายของผู้สร้างงานในแง่ที่ว่าต้องการสร้างโดยเน้นทฤษฎีใดเป็นหลัก และทฤษฎีใดเป็นเป้าหมายรองลงมา (ชูศักดิ์ เพรสคอตท์, 2527) แนวคิดทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของ Efland ประกอบด้วย ทฤษฎี Mimetic Pragmatic Expressive และ Objective โดยแต่ละทฤษฎีจะมีแนวทางการประเมินคุณค่าที่แตกต่างกันไป ดังนี้

1) ทฤษฎี Mimetic โครงสร้างตามแนวทฤษฎีนี้ หมายถึง การเลียนแบบธรรมชาติ หรือสิ่งที่กำหนดให้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเลียนแบบธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีตัวตนอยู่จริง เช่น ภาพคนเหมือน หุ่นนิ่ง และทิวทัศน์ และการเลียนแบบโนเชิงอุดมคติ หรือสิ่งที่กำหนดให้ในสังคมแต่ละสังคม เช่น การเขียนรูปยักษ์ รูปเทวดา หรือเขียนลายไทย เป็นต้น

การประเมินคุณค่าของงานศิลปะตามแนวทฤษฎี Mimetic นี้ เราสามารถประเมินได้ค่อนข้างง่าย เพราะเรามุ่งดูที่ความเหมือนจริงเพียงอย่างเดียว ยิ่งทำให้เหมือนของจริงมากเท่าใดก็ถือว่ามีความค่ามากขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า มักมีผู้กล่าวเสมอว่าในการสร้างสรรค์งานศิลปะนั้น เราต้องพยายามหลีกเลี่ยงการเลียนแบบ ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว คำกล่าวเช่นที่ว่านี้ก็มีส่วนถูกอยู่บ้าง เฉพาะบางโอกาส และกับเฉพาะงานศิลปะบางประเภทเท่านั้น

2) ทฤษฎี Pragmatic โครงสร้างตามแนวทฤษฎีนี้ มีแนวคิดที่ว่า ศิลปะ คือ เครื่องมือที่ศิลปินใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้ชม หมายถึง การกระตุ้นให้เกิด

อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติความเชื่อ ที่เปลี่ยนแปลงต่างไปจากเดิม โดยผู้สร้างจะมีเป้าหมาย ที่กำหนดไว้แน่นอน ตัวอย่างของงานศิลปะตามทฤษฎีนี้ เช่น ศิลปะโฆษณา หรือ พาณิชยศิลป์ และการโฆษณาชวนเชื่อ โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อ เป็นต้น

การประเมินคุณค่าศิลปะตามทฤษฎี Pragmatic นี้ผู้ประเมินหรือผู้วิจารณ์จะต้องทำความเข้าใจก่อนว่า จุดมุ่งหมายของผู้สร้างงานที่ตั้งไว้มีอย่างไร เพราะจุดมุ่งหมายสำคัญของการแสดงออกตามแนวทฤษฎีนี้คือ การเปลี่ยนแปลง ในตัวผู้ชม (อารมณ์ ความเชื่อ ความรู้สึกคล้อยตาม) เกิดขึ้นหรือเป็นไปตามที่ผู้สร้างต้องการหรือตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่ ส่วนในประเด็นที่ว่าผู้สร้างงานใช้วิธีการหรือรูปแบบอย่างไรนั้น เราจะไม่นำเอามาเป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าของงานศิลปะที่ถูกสร้างขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “ผลลัพธ์” มีความสำคัญ มากกว่า “วิธีการ”

3) ทฤษฎี Expressive โครงสร้างตามแนวทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญและความเป็นเอกลักษณ์ต่อผู้สร้างงานมากโดยมีแนวความคิดที่เชื่อว่า ศิลปินจะถ่ายทอดออกมาโดยยึดถืออารมณ์หรือจินตนาการของตนเองเป็นหลัก เมื่อผู้ชมได้ชมงานศิลปะแล้ว อาจเกิดความรู้สึกนึกคิดหรือจินตนาการอย่างไรก็ตาม จะเข้าใจเนื้อหาสาระหรือไม่ ก็ได้ จะดูรู้เรื่องหรือไม่นั้นก็ไม่เป็นปัญหา แต่ประการใด ประเด็นสำคัญคือ ผู้สร้างงานศิลปะจะต้องทำงานโดยตั้งอยู่บนอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่มาชมงานของตน

การประเมินคุณค่าของงานศิลปะตามแนวทฤษฎี Expressive เราจะต้องวิเคราะห์ดูว่า ศิลปินได้แสดงออก โดยใช้ลักษณะเฉพาะของตนเอง ตลอดทั้งได้สอดแทรกอารมณ์และความรู้สึกของตนให้ปรากฏออกมาอย่างตรงไปตรงมาเพียงใด และที่สำคัญคือ ผู้สร้างงาน จะต้องไม่ลอกเลียนแบบ วิธีการ หรือความคิดของผู้อื่น มาสอดใช้ในงานศิลปะของตน

4) ทฤษฎี Objective โครงสร้างตามแนวทฤษฎีนี้มีความคิดที่เชื่อว่า ศิลปะ คือ สิ่งที่มีความสมบูรณ์แบบ อยู่ในตัวของมันเอง งานศิลปะแต่ละชิ้นจะต้องมีโครงสร้างซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยหลายๆ อย่างมารวมกันจนเกิดความสมบูรณ์ ถ้าขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไป หรือถ้ามีองค์ประกอบย่อยส่วนใดขาดความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง นั่นก็ย่อมหมายความว่า งานศิลปะชิ้น

ดังกล่าวนั้นก็มิคุณค่าลดน้อยลงไปด้วย ผู้ที่สร้างสรรค์งานประเภทนี้จะต้องมีการศึกษา เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เช่น ทฤษฎีสี ทฤษฎีการออกแบบ จิตวิทยาการใช้สี สรีระวิทยาของคน และสัตว์ เป็นต้น

การประเมินคุณค่าของงานศิลปะตามแนวทฤษฎี Objective นี้ ผู้ที่ชื่นชมงาน ผู้ประเมินหรือผู้วิจารณ์ จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีศิลปะ และองค์ประกอบร่วมต่างๆ พอสมควร จึงจะสามารถระบุได้ว่า งานศิลปะชิ้นนั้นๆ มีคุณค่าและความสมบูรณ์แบบมากน้อยเพียงใด ผู้ประเมินจะต้องหาข้อตกลง และระบุลงไปให้ได้ว่า งานศิลปะที่เราต้องการจะประเมินนั้น มีองค์ประกอบย่อยอะไรบ้าง เมื่อได้แนวทางแล้ว จึงพิจารณาต่อไปว่า องค์ประกอบย่อย แต่ละอย่างนี้มีความสมบูรณ์ในตัวของมันเองเพียงใด ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ได้ตามที่ว่านี่ก็จะเป็นผลให้เราระบุได้ว่า งานศิลปะที่เราประเมินนี้มีคุณค่าหรือไม่ หรือมีมากน้อยเพียงใด

2. ทฤษฎีการตีความเชิงอุปมาอุปไมยทางทัศนศิลป์ (Interpretation of Visual Metaphor) ของ ไลน์สไตน์ (Hermine Feinstein)

ไลน์สไตน์ (1982) ได้บ่งชี้ให้เห็นความสำคัญ ในการตีความผลงานศิลปะในเชิงอุปมาอุปไมย ซึ่งจะช่วยให้ส่งเสริมให้การตีความด้านศิลปกรรม ให้มีความลึกซึ้ง และเข้มข้นเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ทางทัศนศิลป์ ให้กว้างขวางขึ้น ซึ่งในทฤษฎีของ Feinstein นี้ มีแนวการปฏิบัติในการตีความหมายศิลปะ ดังนี้

- 1) อภิปรายปัญหาในเรื่องของสัญลักษณ์ และส่วนประกอบมูลฐานของอุปมาอุปไมย
- 2) ศึกษาสำรวจงานศิลปะ (อุปมาอุปไมย ทางตา)
- 3) ถ่ายทอดอุปมาอุปไมยทางตา ไปสู่อุปมาอุปไมยทางภาษา(ตีความหมายงานศิลปะ)

การสื่อความหมายของสัญลักษณ์นั้น ไลน์สไตน์ อธิบายว่า การสร้างสัญลักษณ์เป็นความต้องการขั้นมูลฐานสิ่งหนึ่งของมนุษย์ เป็นกระบวนการทางความคิดขั้นมูลฐาน การสร้างสัญลักษณ์เป็นความสามารถในการใช้สิ่งหนึ่ง แทนอีกสิ่งหนึ่ง โดยสัญลักษณ์นั้นแบ่งเป็นสองประเภท คือ

- 1) สัญลักษณ์ที่อ้อมค้อม (Discursive)

2) สัญลักษณ์ที่ไม่อ้อมค้อม (Presentational)

สัญลักษณ์ที่อ้อมค้อมนั้น คือ ภาษา ความหมายของมันต้องมีการอธิบาย เพราะภาษามิใช่สัญลักษณ์ที่มีความหมายกระจ่างชัดในตัวเอง ส่วนสัญลักษณ์ที่ไม่อ้อมค้อมนั้นได้แก่ งานศิลปะ ซึ่งความหมายทั้งหมดของสัญลักษณ์อยู่ในตัวงาน และแสดงออกในเชิงแสดงความหมายต่อผู้ดูเสรีจรรีบร้อยอยู่ในตัวของมันเอง เช่น รูปผู้หญิงไม่ว่าคนชาติใดภาษาใดก็อ่านออกกว่าแปลว่าอะไร เห็นภาพแล้วเข้าใจถึงผู้หญิงโดยภาพรวม ไม่จำเป็นต้องชี้แจง การตีความหมายศิลปะในที่นี้เป็นกิจกรรมที่สำคัญ และลึกล้ำยุ่งยาก ดังนั้น การเรียน หรือฝึกหัดทางศิลปะด้านนี้จึงนับว่าเป็นการพัฒนาความรู้คิด (Cognitive) ที่สำคัญ

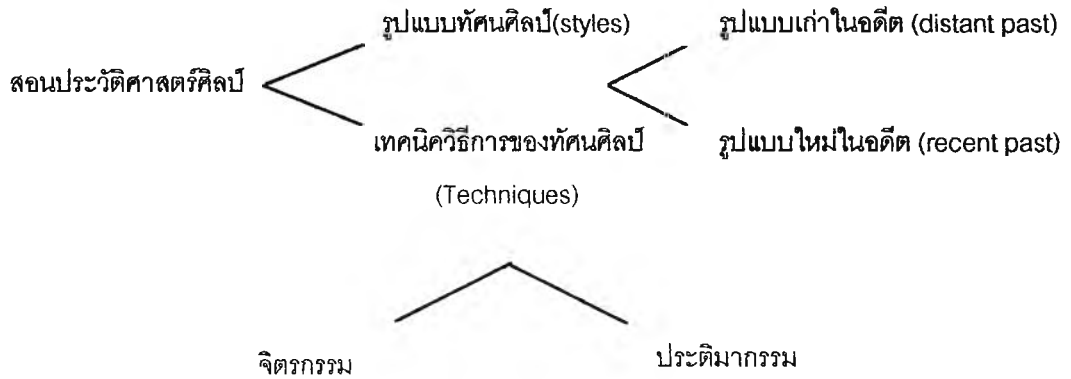
การสื่อความหมายนั้น จะต้องรู้ว่าความหมายมีสองชนิด คือ ความหมายที่เป็นภาษาหนังสือ และความหมายที่ไม่เป็นภาษาหนังสือ ซึ่งสามารถถ่ายทอดไปมาหากัน ภาษาหนังสือ (หรือภาษาคำพูด) เป็นภาษาที่ใช้ในหมู่พวกที่ใช้ภาษาเดียวกัน จึงแคบกว่า "ภาษาภาพ" หรือสัญลักษณ์ ซึ่งมีใช้แต่จะสื่อความหมายในลักษณะ "หนึ่งต่อหนึ่ง" เช่นภาษาหนังสือ แต่เป็นการ "การเชื่อมต่อ" เข้าไปยังชนชาติวัฒนธรรมอื่นได้ ในการศึกษาที่จะเข้าใจประสบการณ์หนึ่งๆ นั้นเริ่มจากการที่จะต้องถ่ายทอดประสบการณ์นั้นออกเป็นสัญลักษณ์ และเมื่อต้องการโยกย้ายถ่ายเทประสบการณ์ดังกล่าวก็จะต้องใช้สัญลักษณ์ หรือภาษาเข้าช่วย ส่วนประกอบมูลฐานของสัญลักษณ์ คือ การสำรวจความหมายของเครื่องหมาย (sign) และสัญลักษณ์ (symbol) ของสิ่งนั้นๆ ฟูนิสไตน์ อธิบายว่า เครื่องหมายมีความหมายต่างไปจากสัญลักษณ์ สัญลักษณ์คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ส่วนเครื่องหมายไม่ใช่เครื่องหมาย คือสิ่งที่มนุษย์เพียงแต่สังเกต และบันทึกจดจำไว้

3. ทฤษฎีการสอนความซาบซึ้งในศิลปะ (Theory of Teaching Art Appreciation) ของ โยฮันเซน (Johansen, 1979)

ทฤษฎีของโยฮันเซน นี้ เป็นการนำทฤษฎีมาใช้ในการเรียนการสอนเป็นสามกระบวนการตามลำดับ ดังนี้

1. กระบวนการ ก. ชั้นเตรียมการสอน (Preparatory Teaching)

แผนภูมิที่ 3 ชั้นเตรียมการสอนทฤษฎีการสอนความซาบซึ้งในศิลปะ ของ โยฮันเซน

2. กระบวนการ ข. การสอนชั้นเตรียมการ (Preparatory Teaching) เป็นการสอนสิ่งที โยฮันเซนเรียกว่า “bracketing” คือการพิจารณางานศิลปะ โดยมุ่งที่ผลงานเพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นใดที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผลงานนั้น เช่น ศิลปินผู้สร้างงาน ปรัชญาแรงดลใจอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

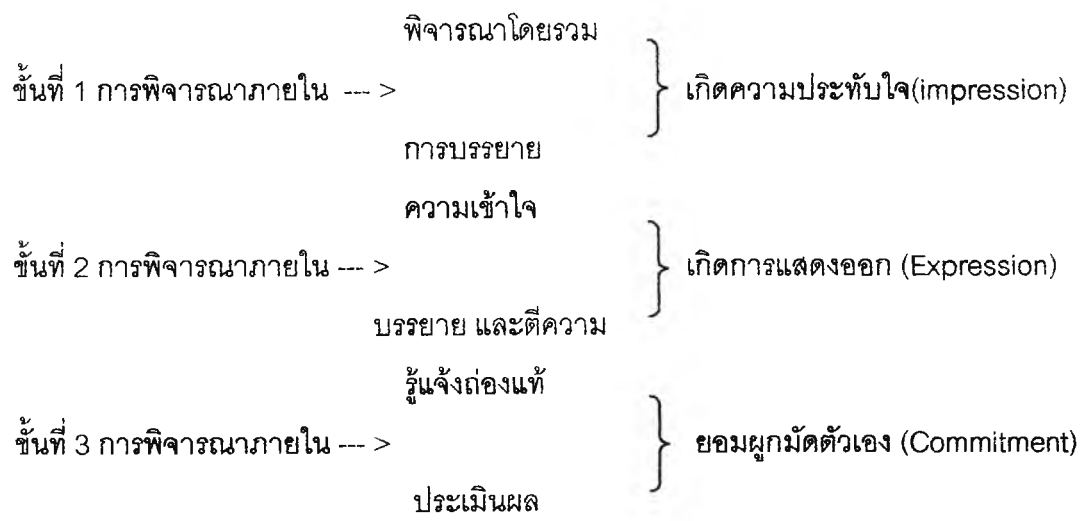
ในกระบวนการ ข. นี้การสอนการ Bracketing จะสอนในสามขั้นตอนลำดับดังนี้

- 2.1 การบรรยายคุณภาพโดยรวม (Description of pervasive quality)
- 2.2 การตีความของส่วนต่าง ๆ (interpretation of parts)
- 2.3 การประเมินคุณค่าทางสุนทรียภาพ (Evaluation of aesthetic worth)

worth)

3. กระบวนการ ค. การสอนประสบการณ์ขั้นบรรลุผลด้านความซาบซึ้งในศิลปะ (Achievement in experience) มีสามขั้นตอน ตามลำดับดังนี้

แผนภูมิที่ 4 การสอนประสบการณ์ขั้นบรรลุผลด้านความซาบซึ้งในศิลปะ

กระบวนการของ ทฤษฎีการเรียนรู้การสอน ให้เกิดความซาบซึ้งในศิลปะ (Art appreciation) ของโยฮันเซน มี 3 ขั้นตอน ซึ่งเป็นกระบวนการขั้นเตรียมการ 2 ขั้นตอน ซึ่งจะนำไปสู่ขั้นประสบการณ์ด้านความซาบซึ้งในศิลปะ

ขั้นเตรียมการ ประกอบไปด้วยขั้นของการเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะ เสียก่อน แล้วจึงฝึกประสบการณ์ ที่โยฮันเซนเรียกว่าพิจารณาจากภายใน ขั้นแรกของการเตรียมตัวผู้เรียนให้มีความรู้นี้ โยฮันเซน เสนอว่าผู้เรียนได้รับความรู้ด้านรูปแบบและเทคนิคของศิลปะ ในด้านรูปแบบควรจะได้เรียนรู้ถึงรูปแบบทั้งเก่าและใหม่

ในขั้นเตรียมการที่ 2 นั้น คือฝึก หรือนำผู้เรียนสู่ประสบการณ์การเรียนรู้ ในลักษณะที่เรียกว่า การพิจารณาจากภายในแบบ bracketing คือการที่ผู้เรียนพิจารณาวิเคราะห์งานศิลปะด้วยสายตา และแสดงความคิดเห็นด้วยคำพูดจากความรู้สึกส่วนตัว ในลักษณะไร้มายา (naive) โดยไม่ต้องคำนึงถึงความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น หรือความคิดเห็นของผู้อื่น (เช่นนักวิจารณ์ศิลปะ) หรือไม่คำนึงถึงว่าผู้สร้างงานคือใคร ถ้าคดียหรือมีชื่อเสียงเช่นไร หรือไม่คำนึงว่าสิ่งนั้นเป็นของสูงหรือรูปเคารพ ซึ่งต้องพูดด้วยความเคารพบูชา เป็นต้น นั่นคือ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนฝึกให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นส่วนตัว เฉพาะตัวอย่างจริงใจ เมื่อฝึกดังนี้แล้ว ผู้เรียนพร้อมที่จะก้าวไปสู่ขั้นฝึกความซาบซึ้งในศิลปะ

ในขั้นสุดท้ายนี้ เป็นขั้นรวบรวมประสบการณ์ทั้งหมด ที่ผู้เรียนได้รับผสมผสานกัน ผู้เรียนใช้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ ที่มีอยู่ผสมผสานกับความคิดเห็นส่วนตัว กระทำการแจกแจงบรรยายถึงส่วนประกอบต่างๆ ในผลงานศิลปะที่ครูนำมาฝึกประสบการณ์แก่ผู้เรียนในลักษณะการพิจารณาโดยรวม (prehension) อย่างครอบคลุม (grasping) โยฮันเซนเสนอแนะว่า ประสบการณ์ในการแจกจ่ายแยกย่อย เป็นขั้นๆ นั้นควมมากับความสามารถในการเห็นถึงสิ่งนั้นโดยรวม ซึ่งก่อให้เกิดความประทับใจในผลงานศิลปะนั้น ในขั้นต่อไปคือ การบรรยายและตีความสามารถประกอบต่างๆ ของผลงานศิลปะนั้นคือการโยงส่วนประกอบย่อยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างกัน จะทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งนั้นควบกันไป (comprehension) ซึ่งขั้นนี้จะก่อให้เกิดความสามารถในการแสดงออก หรือได้ประสบการณ์ในการแสดงออก จากนั้นผู้เรียนภายใต้การนำของครูจะแสดงความคิดเห็นส่วนตัวผสมผสานกับความรู้ ตัดสินประเมินผลงานศิลปะนั้นด้วยความรู้แจ้งอย่างถ่องแท้ ซึ่งในขั้นนี้จะทำให้ผู้เรียนรู้คุณค่าของผลงาน

4. ทฤษฎีสุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) ของ โบรดี (Broudy, 1972)

โบรดี กล่าวว่าบทบาทของศิลปะ ในสุนทรียศึกษาประกอบไว้ด้วยปัจจัย สองด้านคือหนึ่ง แสดงปรากฏการณ์สำหรับการรับรู้ในเชิงอุปมาซึ่งศิลปินสร้างสรรค์ขึ้น ปัจจัยนี้จะช่วยให้ผู้เรียน

แสดงปรากฏการณ์จากความรู้สึกและคุณค่าส่วนบุคคลได้ ในการกระทำเช่นนั้น ผู้เรียนจะขยายขอบเขตคุณค่าของเขา เพื่อเปิดเผยความเป็นไปได้ของชีวิตอีกด้านหนึ่งที่ไม่ได้จากประสบการณ์ตรง สอง บทบาทของศิลปะคือการสร้างความกระจ่างชัดในคลังจินตภาพ (imagic store) ของผู้เรียน สร้างสำนึกให้ทวีขึ้น ช่วยลดจินตภาพตามแบบแผน (stereotyped image) และสร้างอุปมาอุปไมยให้เกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็เท่ากับเป็นการสร้างให้ผู้เรียนมองเห็นความหลากหลายแตกต่างของศิลปะและชีวิตในตัวของมันเอง

ทฤษฎีสุนทรียศึกษาของ โบรดี เป็นระบบการเรียนการสอนในเชิงสุนทรียศาสตร์ โดยมีมโนทัศน์ที่สำคัญซึ่งถือเป็นหัวใจของทฤษฎีนี้คือ "การรับรู้เชิงศิลป์" (Artistic Perception) การรับรู้ดังกล่าวแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกันคือ การรับรู้เชิงสุนทรียภาพ และการรับรู้เชิงการวิเคราะห์ โบรดี มุ่งหวังว่า ถ้าบุคคลฝึกฝนการรับรู้แล้ว จะก่อให้เกิดความรักในสุนทรียวัตถุอย่างรู้แจ้งด้วยเหตุผล ทฤษฎีสุนทรียศึกษานี้ ได้แบ่งขั้นตอนการเรียนการสอนออกเป็นขั้นๆ ประกอบด้วย ขั้นกำหนดเกณฑ์ หรือมาตรฐานในการเลือกสื่อการสอน ขั้นผู้วางแผนหลักสูตรเลือกสุนทรียวัตถุ จนถึงขั้นปฏิบัติการสอนโดยใช้สื่อและวัสดุที่คัดสรร ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้นดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญพิจารณามาตรฐานของผลงานศิลปะ ซึ่งในที่นี้ โบรดี ได้จำแนกมาตรฐานของงานศิลปะออกเป็น 2 ประเภทคือ

1.1 ศิลปะแท้ (serious art) หมายถึง ผลงานศิลปะที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสื่อความหมาย เพื่อแสดงออกเฉพาะตัว ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นของศิลปินต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 2 ประเภท คือ ศิลปะในระบบและศิลปะนอกระบบ

1.2 ศิลปะมวลชน (popular art) หมายถึง ผลงานศิลปะที่ตอบสนองความต้องการหรือค่านิยมของสังคมโดยทั่วไป

2. ผู้วางแผนหลักสูตรกำหนดกรอบมาตรฐานคุณสมบัติของสื่อการเรียนการสอน ซึ่งสื่อการสอนในที่นี้หมายถึง ผลงานศิลปะแขนงทัศนศิลป์ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนวัสดุประกอบต่างๆ เช่น ดินเหนียว หรือสี เป็นต้น โดยผู้วางแผนหลักสูตรจะต้องพิจารณากรอบการคัดเลือกสื่อที่เหมาะสมตามคุณสมบัติต่างๆ ที่ โบรดี นำเสนอไว้ ดังนี้

3. ผู้วางแผนหลักสูตร เลือกตัวอย่างผลงานศิลปะ ที่จะใช้เป็นตัวอย่างในการจัด
 ลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ตามคุณสมบัติต่างๆ ตามข้อ 2 ซึ่งประกอบด้วย คุณสมบัติ
 ด้านการรับรู้สัมผัส ด้านรูปแบบ ด้านการแสดงออก และด้านเทคนิควิธีการ

ในการเลือกตัวอย่างผลงานศิลปะในที่นี่ มิได้หมายถึงการเลือกตัวอย่างผลงานที่มีคุณ
 สมบัติในแต่ละด้าน ซึ่งผลงานศิลปะ โดยส่วนมากจะมีคุณสมบัติครอบคลุมทั้ง 5 ด้านอยู่แล้วแต่จะ
 แผงคุณสมบัติ ดังกล่าวไว้ในปริมาณการรับรู้ที่แตกต่างกันออกไป เช่น ผลงานศิลปะบางชิ้นอาจ
 แสดงออกถึงจังหวะลีลาและความเคลื่อนไหวอย่างเด่นชัด ในขณะที่มีส่วนประกอบในคุณสมบัติอื่นๆ
 อยู่ด้วย ดังนั้น ในการพิจารณาเพื่อเลือกตัวอย่างผลงานศิลปะตามแนวทฤษฎีนี้ จึงต้องพิจารณาให้
 ครอบคลุมทั้งผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ โปสเตอร์ ภาพถ่าย และวัตถุอื่นๆ อย่าง
 ไรก็ตามผู้วางแผนหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของตัวอย่างผลงานศิลปะ ที่สอดคล้อง
 กับจุดมุ่งหมาย เนื้อหา วุฒิภาวะของผู้เรียน ตลอดจนมโนทัศน์ ที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

4. ขั้นตอนการสอนโดยครูเป็นผู้แนะนำแนวทาง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าสู่ประสบ
 การณ์การเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ประสบการณ์ทางด้านสุนทรียภาพ ด้านศิลปวิจารณ์ และด้านศิลปะ
 ปฏิบัติ Broudy เสนอแนะว่า ในการฝึกประสบการณ์เชิงการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนนั้น ผู้สอนจะใช้สื่อ
 การสอนที่เลือกสรรไว้ ฝึกประสาทสัมผัสทางการมองเห็นของผู้เรียน โดยการพิจารณาวิเคราะห์ส่วน
 ประกอบและคุณสมบัติต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ เช่น คุณสมบัติด้านการรับรู้สัมผัส ด้านรูปแบบ ด้านการ
 แสดงออก และด้านเทคนิควิธีการ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเฉียบไวเชิงการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นวิถีทางนำไป
 สู่นิยามซึ่งในคุณค่าของงานศิลปะ โดยครูเป็นผู้แนะนำคำถามต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนแสวงหา
 คำตอบในการค้นหาคุณสมบัติ ดังกล่าว

5. ขั้นตอนตัดสินผลงานศิลปะ หลังจากดำเนินการวิเคราะห์ แยกย่อยตาม
 คุณสมบัติในแต่ละด้านแล้ว เป็นขั้นประเมินตัดสินคุณสมบัติในเชิงสุนทรียภาพของงานศิลปะในแง่ที่
 ว่าคุณสมบัติของงานชิ้นนั้นๆ ได้ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายทางการแสดงออก หรือเจตคติของผู้สร้าง
 หรือไม่ เช่น ผลงานประติมากรรม "จูบ" ของโรแดง ที่สลักพื้นผิวเนียนนุ่มของร่างบุรุษ และสตรี
 ผสานกับรั้วรอยที่ขรุขระ หยาบและรุนแรงของแท่นรองรับร่าง ได้บ่งชี้เจตคติของผู้สร้างอย่างไร และ
 ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายหรือไม่ ซึ่งกล่าวได้ว่าการประเมินตัดสินผลงานศิลปะในที่นี่ หากใช้สื่อการ
 สอนที่เป็นผลงานในเชิงศิลปะประยุกต์ เช่น ภาพโปสเตอร์โฆษณา หรืออื่นๆ ครูอาจถามผู้เรียนถึง

คุณค่าในตัวผลงานและคุณประโยชน์ แต่ถ้าเป็นผลงานที่ไม่ใช่ประยุกต์ศิลป์ก็ควรเป็นคำถามของการประเมินคุณค่าที่ตัวผลงานเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาประสบการณ์การรับรู้ โดยการวิเคราะห์ผลงานศิลปะด้วยประสาทสัมผัสทางตาและแสดงออกทางคำพูดของผู้เรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการศิลปะปฏิบัติต่อไปได้ จากวัสดุอุปกรณ์ที่เลือกสรรไว้ ซึ่งกระบวนการในเชิงศิลปะปฏิบัติ ก็จะเป็นประสบการณ์การรับรู้สัมผัสกับคุณสมบัติทั้ง 5 ด้าน ด้วยเช่นกัน โดยกระบวนการทั้งหมดที่ผู้เรียนได้รับจากประสบการณ์ทางด้านศิลปวิจารณ์ สุนทรียภาพ และศิลปะปฏิบัติ จะทำให้ผู้เรียนเกิดค่านิยมซาบซึ้ง ความกระฉ่างชัด และความเข้มข้นในเชิงการรับรู้ สามารถตัดสินประเมินค่าของผลงานศิลปะได้อย่างมีเหตุผล เกิดรสนิยมอันสุนทรีย์

5. ทฤษฎีศิลปวิจารณ์ของ เฟลด์แมน (Feldman, 1982)

ทฤษฎีศิลปวิจารณ์ตามแนวคิดของ เฟลด์แมน มีเป้าหมายสองประการคือ ประการแรกเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจในคุณค่าของงานศิลปะ โดยเป็นการค้นหาสาระสำคัญของสิ่งที่ทำให้เรารู้สึกมากกว่าเหตุผลอื่น เป้าหมายประการที่สอง คือ ตอบสนองต่อความสุขและความพึงพอใจในโครงสร้างตามแนวทฤษฎีศิลปวิจารณ์ของ เฟลด์แมน ซึ่งมีสาระสำคัญ ได้แก่ หลักเกณฑ์การวิจารณ์ และแนวปฏิบัติการวิจารณ์ ดังนี้

1. หลักเกณฑ์การวิจารณ์

หลักเกณฑ์การวิจารณ์คุณค่าทางสุนทรียภาพในที่นี้ จำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ แนวรูปแบบนิยม (Formalism) แนวความรู้สึกนิยม (Expression) และแนวเครื่องมือนิยม (Instrumentalism) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 แนวรูปแบบนิยม(Formalism) เป็นการวิเคราะห์คุณค่าของงาน ศิลปะที่การจัดรูปแบบ หมายถึง การประสานกันขององค์ประกอบพื้นฐานต่างๆ ที่ปรากฏในผลงาน การวิจารณ์ตามแนวรูปแบบนิยมจะค้นหาคุณค่าของงานจากความหมาย เรื่องราว และวัสดุ โดยพิจารณาตัดสินที่ความสอดคล้องกันของความหมายและวัสดุ กล่าวคือ เป็นการพิจารณาในเรื่องทักษะฝีมือในแง่การนำสิ่งต่างๆ มาใช้ได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนและเกิดความพึงพอใจ ดังนั้นสาระ

สำคัญของทฤษฎีการวิจารณ์ก็คือ เอกภาพในความหลากหลาย (unity in variety) ซึ่งเอกภาพในที่นี้ มิใช่เอกภาพทางวัสดุ แต่เป็นเอกภาพทางรูปแบบ โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

1.1.1 ความรู้สึกที่มีต่อตัวผลงาน

1.1.2 ความรู้สึกในคุณค่าของการออกแบบ

1.1.3 การสื่อความหมายหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ที่สร้างความพึง

พอใจหรือกระตุ้นความรู้สึกต่างๆ

1.2 ความรู้สึกนิยม (Expressivism)

การวิจารณ์คุณค่าศิลปะ ตามหลักเกณฑ์ประเภทนี้มีแนวคิดที่ว่าผลงาน ศิลปะทุกชิ้นถึงแม้ไม่คำนึงถึงแบบอย่าง หรือการประสบความสำเร็จก็ตาม ต่างก็สื่อความคิดและความรู้สึกในระดับใดระดับหนึ่งทั้งสิ้น ดังนั้นผลงานศิลปะอยู่ในขอบข่ายนี้ จึงเป็นผลงานในประเภทที่ให้ความเข้มข้นและความประทับใจที่มีผลในเชิงอารมณ์ ความรู้สึก อันเกิดจากการใช้เทคนิควิธีการ การแสดงออกถึงความคิดและความรู้สึก จากประสบการณ์ทางอารมณ์ของศิลปินโดยตรง ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาตัดสิน ดังนี้

1.2.1 ความเป็นต้นแบบ (originality)

1.2.2 ความเหมาะสม กับยุคสมัย (contemporary relevance)

1.2.3 ความชัดเจนทางการรู้คิด (cognitive validity) ซึ่งรวมไป

ถึงเทคนิควิธีการและการจัดภาพที่สัมพันธ์กับความคิด รวมไปถึงเนื้อหาของงานศิลปะ

1.3 เครื่องมือนิยม (Instrumentalism)

การวิจารณ์ตามหลักเกณฑ์ ตามทฤษฎีนี้ มีแนวความคิดที่เชื่อว่า การสร้างสรรค์ศิลปะจะต้องรับใช้เป้าหมายบางอย่างนอกเหนือไปจากตัวของมันเอง ทั้งด้านรูปแบบและการแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อศาสนา รัฐ ชนชั้นปกครอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การสร้างสรรค์งานศิลปะต้องมีแรงจูงใจบางอย่าง หรือความต้องการทางจิตวิทยา และสิ่งที่เชื่อถือด้วยความจริงใจ เกณฑ์การตัดสินตามแนวทฤษฎีนี้ จึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ ระหว่างการจัดองค์ประกอบกับจุดประสงค์ของการทำงานของศิลปิน โดยพิจารณาว่าศิลปินประสบความสำเร็จ ต่อจุดประสงค์การทำงานของ

เพียงใดและสร้างได้ตามจุดประสงค์นั้นหรือไม่ ซึ่งต่างจากการวิจารณ์ แนวรูปแบบนิยมที่พิจารณาไปที่ความสอดคล้องของความคิดกับการจัดองค์ประกอบ

2. แนวปฏิบัติการวิจารณ์

แนวปฏิบัติการวิจารณ์ศิลปะของ เฟลด์แมน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นพรรณนา (Description) ขั้นวิเคราะห์รูปแบบ (Formal Analysis) ขั้นตีความ (Interpretation) และขั้นตัดสิน (Judgment) โดยมีเนื้อหาสาระการวิจารณ์ในแต่ละขั้น ดังนี้

ขั้นบรรยายหรือ ขั้นพรรณนา(Description) การบรรยายคือ การบันทึกสิ่งต่างๆ ที่พบในผลงานอย่างทันทีทันใด โดยยังไม่ต้องสรุป เป็นลักษณะการบรรยายง่ายๆ เพื่อให้รู้ว่า มีอะไร หรือเห็นอะไรอยู่ในภาพ ให้พูดถึงสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก่อน คำที่ใช้อธิบายจะต้องใช้คำที่เข้าใจง่าย เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป แต่ถ้าเป็นศิลปกรรมที่ตัดแปลงจากธรรมชาติมาก ทำให้เรามองไม่ออกกว่าเป็นภาพอะไร สิ่งที่ทำได้คือ ควรอธิบายลักษณะกว้างๆ เช่น สี ทิศทาง แต่ควรระวังไว้เสมอว่า อย่าเพิ่งให้ความหมายใด ๆ แก่ภาพนั้น

ขั้นวิเคราะห์รูปแบบ (Formal analysis) การวิเคราะห์รูปแบบเป็นการบรรยายที่ลึกลงไปอีก คือบรรยายในเรื่องการจัดรูปร่าง การใช้เส้น การทำพื้นผิว เป็นการบรรยายถึงเรื่องคุณค่าของเส้น รูปร่าง สี และองค์ประกอบต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลงานนั้นขึ้นมา เช่น กล่าวว่า "ภาพนี้จัดให้มีสีแบบแบนๆ คู่กันๆ ตลอดพื้นภาพไม่มีส่วนใดของภาพที่ช่วยนำสายตา ให้รู้สึกว่ามีพื้นที่ใดเหมือนจริง ทั้งสี และเส้นล้วนอยู่ในระนาบเดียวกัน เมื่อได้มองภาพ สายตาก็จะเบนไปทันทีไม่จดจ่อที่ใด ที่หนึ่งเหมือนดูภาพเหมือนจริง" โดยสรุปคือ การวิเคราะห์รูปแบบจะเริ่มตั้งแต่การบรรยายสิ่งที่เห็นจนถึงการอธิบายความรู้สึกจากการได้รับรู้ทางสายตา ยิ่งสังเกตมากก็ยิ่งเห็นรายละเอียดมาก

ขั้นตีความ(Interpretation) การแปลความหมาย คือ กระบวนการที่นักวิจารณ์ แสดงออกถึงความหมายต่างๆ ของศิลปกรรมอย่างละเอียดเป็นการค้นหาความหมายต่างๆ และการชี้ให้เห็นว่าความหมายเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับชีวิต และมีเงื่อนไขต่อความเป็นมนุษย์อย่างกว้างๆ อย่างไร จุดนี้เองที่ทำให้การวิจารณ์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา การตีความอาจทำได้โดยการตั้งสมมุติฐาน (Forming an hypothesis) และการเทียบเคียงกับงานอื่นๆ เพื่อหาความเหมือนกันหรือเลียนแบบกัน (The Mimetic theory) เช่นกล่าวว่า "ภาพนี้เป็นการพักผ่อนของคนหลายคนในอิริยา

บทต่างๆ คงจะเป็นการใช้เวลาว่างของคนชั้นกลางชาวฝรั่งเศส" (การตั้งสมมุติฐาน) และ"การตัดสินด้วยสี่ดาวตามลำตัว เหมือนภาพคนบนแจกันของกรีกที่ใช้สี่ดาวตัดสินเช่นกัน" (การเลียนแบบ)

ขั้นตัดสินคุณค่า (Judgement) การตัดสินคุณค่าเป็นการประเมินค่างานศิลปะ โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับงานชิ้นอื่นๆ ที่มีอยู่ในกลุ่มเดียวกันว่ามีคุณค่าทางศิลปะ และสุนทรียศาสตร์เพียงใด เราสามารถตัดสินคุณค่า ได้โดยใช้หลักการ 3 ประการคือ

2.1 การเปรียบเทียบกับงานเก่า คือหาความสัมพันธ์ ของผลงานเก่าที่คล้ายกันและแยกแยะข้อแตกต่าง

2.2 ประเมินค่าความเป็นต้นแบบ โดยคำนึงว่าถ้าเป็นการสร้างสรรค์ได้แปลกมาก ก็มีความเป็นต้นแบบมาก

2.3 เทคนิค และมีมือ ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของงานฝีมือที่ศิลปินใช้และการบรรลุเป้าหมายงานฝีมือนั้น

6. ทฤษฎีเหตุผลเชิงการวิเคราะห์อย่างมีจุดมุ่งหมาย (Objective Critical Reasoning) ของ เบียดส์ลีย์ (Monroe C. Beardsley)

เบียดส์ลีย์ (1958) ได้เสนอแนวคิดในการวิเคราะห์เพื่อประเมินผลงานศิลปะ โดยกล่าวว่า เหตุผลที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อประเมินผลงานศิลปะ ควรเป็นเหตุผล อย่างมีจุดมุ่งหมายและเป็นระบบเหตุผลในการวิเคราะห์ ผลงานศิลปะ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เหตุผลการสร้างงาน (Genetic Reasons) คือ เหตุผลที่เกิดขึ้นก่อน หน้างานชิ้นนั้นๆ ต้นเหตุของการเกิดการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ซึ่งอาจจะเป็นความตั้งใจ มุ่งมั่นความจริงใจของผู้สร้างงานศิลปะที่จะสร้างงานชิ้นใดชิ้นหนึ่งขึ้น เบียดส์ลีย์ เห็นว่าการหาเหตุผลในลักษณะนี้ ไม่เหมาะสม เพราะเป็นการยากที่จะวิเคราะห์ความตั้งใจความต้องการในการสร้างงานศิลปะของศิลปินจากการดูงานศิลปะชิ้นนั้นเพียง เท่านั้น

2. เหตุผลเชิงความรู้สึก (Affective Reasons) เบียดส์ลีย์ ให้ทัศนะว่า ประเมินผลงานศิลปะตามความรู้สึกของผู้ดูว่ามีความรู้สึกเช่นไรต่อศิลปะ ย่อมไม่เป็นการถูกต้อง แต่ความรู้สึกอารมณ์ ในที่นี้ควรจะต้องเป็นความรู้สึกที่ผลงานศิลปะชิ้นนั้นก่อให้เกิดขึ้น เช่น "งานจิตรกรรมนี้ดู

เศร้า" มิใช่ "รู้สึกเศร้าเมื่อดูจิตรกรรมนี้" คือความรู้สึกที่ตัวศิลปะนั้นเป็นจุดศูนย์กลาง มิใช่ผู้ดูเป็นจุดศูนย์กลาง

3. เหตุผลอย่างมีจุดหมาย (Objective Reasons) เหตุผลในลักษณะนี้เป็นเหตุผล ที่สัมพันธ์กับการประเมินค่างานศิลปะ อย่างมีสุนทรียภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณภาพหรือความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติต่างๆ ของงานศิลปะ ดังนั้นในการพรรณนา หรือตีความหมายคุณสมบัติ ของงานศิลปะจึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการนำไปใช้วิเคราะห์ ตัดสินงานศิลปะในเชิงสุนทรียภาพได้ โดยใช้หลักเกณฑ์ 2 ประการ ดังนี้

3.1 หลักเกณฑ์ทั่วไป เป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้กับผลงานศิลปะ ทั่ว ๆ ไป ซึ่ง จะครอบคลุมคุณค่าส่วนต่างๆ ของงานศิลปะ 3 ส่วนคือ

3.1.1 เอกภาพ(Unity) ได้แก่ การพรรณนาและตีความงานศิลปะ ในแง่ที่ว่างานศิลปะชิ้นนั้นสร้างขึ้นอย่างมีระบบสอดคล้องกับรูปแบบหรือโครงสร้างหรือไม่ในเกณฑ์นี้ สิ่งที่ต้องพิจารณา คือความสัมพันธ์(Coherence) และความครบถ้วน(Completeness) ในผลงานนั้น

3.1.2 ความซับซ้อน(Complexity) ได้แก่ การพรรณนาและตีความ ของงานศิลปะในแง่ที่มาของงานชิ้นนั้น สร้างสรรค์ขึ้นด้วยความมานะพยายามทั้งในเชิงความคิด วิถีทางการปฏิบัติ รวมไปถึงจินตนาการ

3.1.3 ความเข้มข้นของความรู้สึก(Intensity) ได้แก่ การพรรณนา และตีความงานศิลปะในแง่ที่งานศิลปะชิ้นนั้นเต็มไปด้วยพลัง ความอ่อนโยน ความเยือกเย็น ความสะเทือนใจ ด้วยการพิจารณาสีต่างๆ เหล่านี้ ผู้ประเมินจึงจะสามารถตัดสินความเด่นด้วย ผลงานศิลปะชิ้นนั้นได้

3.2 หลักเกณฑ์เฉพาะ (Specific Canons) งานศิลปะเฉพาะอย่าง เช่น งานที่มีคุณสมบัติที่ต่างไปจากศิลปะโดยทั่วไป ตัวอย่างของงานศิลปะประเภทนี้ เช่น "ภาพหญิงสาวของ De Kooning เป็นงานศิลปะที่ "แหกคอก" กฎเกณฑ์ทั่วไป เช่น กฎเกณฑ์ของสัดส่วน กฎเกณฑ์ของความสัมพันธ์ระหว่างรูปและพื้น แต่มีคุณสมบัติที่ดีในแง่อื่นๆ งานศิลปะเหล่านี้ไม่สามารถยึดหลักเกณฑ์ร่วมกันกับศิลปะชิ้นอื่นๆ และงานศิลปะประเภทนี้ไม่สามารถจะใช้เกณฑ์อันหนึ่งอันใดร่วมกัน เพราะแต่ละชิ้นก็มีคุณสมบัติ ที่แตกต่างกันออกไป

7. ทฤษฎีการเรียนรู้การสอนศิลปะวิจารณ์ของยีน เอ มิทเลอร์ (Gene A. Mittler)

ยีน เอ มิทเลอร์ (Gene A. Mittler) เป็นศาสตราจารย์ทางด้านวิจิตรศิลป์ และศิลปะศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยเท็กซัส เทค (Texas Tech University) และเป็นศาสตราจารย์พิเศษในการบรรยายความรู้ทางด้านสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะวิจารณ์ ให้แก่ มหาวิทยาลัยหลายแห่งในสหรัฐ มิทเลอร์(1993) มีพื้นฐานการศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโททางด้านสังคมศึกษาและวิจิตรศิลป์ จาก Bowling Green State University และศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านการศึกษาและการวิจัย จาก Ohio State University นอกจากนี้ยังได้ผ่านการศึกษา ในหลักสูตรเข้มข้นระดับสูงทางด้านศิลปะร่วมสมัย ศิลปะศึกษา ประวัติศาสตร์ศิลป์จิตรกรรม และประติมากรรม

จากพื้นฐานการศึกษาดังกล่าว มิทเลอร์ มีความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ ดังจะเห็นได้จากงานการวิจัยในระดับดุษฎีบัณฑิตในปี ค.ศ. 1971 ที่เขาได้ศึกษาเกี่ยวกับสาระประโยชน์และบทบาทของเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนศิลปะวิจารณ์ โดยมี Emauel Barkan เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งในขณะนั้น Barkan เป็นผู้จุดประกายความเคลื่อนไหวต่อปรัชญาการศึกษาศิลปะแนวใหม่ที่เรียกว่า DBAE (Discipline-based Art Education) โดยมีแนวคิดการจัดการเรียนการสอนศิลปะ ที่เน้นประสบการณ์ เสริมสร้างด้านการรู้คิด (cognitive) ให้กับผู้เรียนซึ่งได้จากการเรียนรู้ทางศิลปะ 4 แขนงด้วยกัน คือ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านการรับรู้ การมองเห็นคุณค่าของศิลปะและความงาม กล้าแสดงออกด้วยเหตุผล และอารมณ์จากจินตนาการ อันเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่มีความคิดในเชิงวิเคราะห์ และพัฒนา (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2532)

จากทฤษฎีกระบวนการรับรู้ – ประเมินผล(Perceptual Evaluation Process) ของยีน เอ มิทเลอร์(Gene A. Mittler) 1983 มิทเลอร์ได้เสนอขั้นตอนในการปฏิบัติกรวิจารณ์ผลงานศิลปะเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การพรรณนา(Description) เป็นการพิจารณาคุณค่าทางเรื่องราว(literal qualities) โดยเป็นขั้นตอนในการกล่าวถึงรายละเอียดต่างๆ ของเรื่องราวหรือเนื้อหาสาระที่ปรากฏให้เห็นในผลงานศิลปะ เพื่อที่จะบ่งบอกให้รู้ว่าสิ่งที่เห็นนั้นเป็นอะไร หรือมีเรื่องราวอย่างไรและเป็น การกล่าวถึงรายละเอียดของมูลฐานศิลปะ (elements of art) เช่น เส้น สี น้ำหนัก พื้นผิว รูปร่าง รูปทรง และบริเวณว่าง โดยพิจารณาว่าสิ่งเหล่านี้ประกอบกันอยู่อย่างไร กล่าวคือ เป็นการพรรณนาคุณค่าทางเรื่องราว และมูลฐานศิลปะ ทั้งนี้เพื่อจะตอบปัญหาว่ามีอะไรที่ปรากฏอยู่ในผลงานศิลปะ

2. การวิเคราะห์(Analysis) เป็นการพิจารณาคุณค่าทางการออกแบบ(design qualities) เป็นขั้นตอนการอธิบายหลักในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ด้วยการใช้อนุกรมการออกแบบ

(design chart) ในขั้นตอนนี้ผู้ดำเนินการวิเคราะห์จะต้องพิจารณาว่าศิลปินได้นำเอามูลฐานศิลปะ (ผู้วิจารณ์ได้กล่าวไว้ในขั้นตอนการพรรณนา) มาผสมผสาน เป็นโครงสร้างภายใต้หลักการศิลปะอย่างไร โดยบันทึกเครื่องหมายลงในแผนภูมิการออกแบบ หรือกล่าวสรุปอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างมูลฐานศิลปะกับหลักการศิลปะ ที่ศิลปินได้นำมาจัดวางกันขึ้น ให้มีความเป็นเอกภาพ เพื่อที่จะอธิบายว่าผลงานศิลปกรรมนั้นๆ ถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร

3. การตีความ(Interpretation) เป็นการพิจารณาคคุณค่าทางการแสดงออก (expressive qualities) โดยเป็นขั้นตอนการค้นหาความหมายจากสิ่งต่างๆ ภายในผลงานโดยพิจารณาว่าผลงานศิลปกรรมนั้นๆ ได้มุ่งสะท้อนให้เกิดผลต่ออารมณ์ความรู้สึก หรือความคิดต่างๆ ในการสื่อสารต่อผู้ชื่นชมงานศิลปกรรมนั้นๆ อย่างไร

4. การตัดสิน(Judgment) เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการวิจารณ์อันเป็นความพยายามเพื่อจะตอบข้อคำถามว่าผลงานศิลปกรรมนั้นๆ ประสบความสำเร็จหรือไม่ ดีหรือไม่ดีอย่างไร ทั้งนี้จะต้องวินิจฉัยเพื่อตัดสินไปอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามแนวทฤษฎีศิลปะ (Theories of art) ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ (criteria) ในการบ่งชี้ความสำเร็จในคุณค่าเชิงสุนทรียภาพของผลงาน ศิลปกรรม

นอกจากนี้ มิทเลอร์ยังได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาคคุณค่าทางสุนทรียภาพตามแนวทฤษฎีศิลปะ 3 แนวทาง คือ

1) แนวนิยมความจริงและคุณค่าทางเรื่องราว (Imitationalism and Literal Qualities) เป็นแนวคิดการสร้างสรรคงานศิลปะ โดยยึดเหตุผลและกฎเกณฑ์ตามความเป็นจริง แนวทฤษฎีนี้จะมุ่งพิจารณาคคุณค่าทางเรื่องราว (literal qualities) ที่แสดงเนื้อหาสาระในความเหมือนจริง (realistic) และเป็นจริงดังที่สายตามองเห็น การพิจารณาคความสำเร็จของผลงานศิลปะตามแนวทฤษฎีนี้ จะให้ความสำคัญกับความสามารถในการเลียนแบบธรรมชาติ หรือทำให้มองดูเหมือนกับสิ่งที่เป็นอยู่จริงในธรรมชาติ

2) แนวนิยมรูปทรงและคุณค่าทางการออกแบบ (Formalism and Design Qualities) เป็นแนวคิดการสร้างสรรคงานศิลปะ ที่มุ่งให้ความสำคัญกับความรู้สึกทางการจัดองค์ประกอบ หรือมูลฐานศิลปะ อันได้แก่ สี (colors) น้ำหนัก (values) เส้น (lines) พื้นผิว (texture) รูปร่าง (shapes) รูปทรง (forms) และระยะวา(space) ซึ่งมูลฐานศิลปะเหล่านี้ จะจัดวางกันอยู่ภายใต้หลักการทางศิลปะ แนวนิยมรูปทรงจึงมุ่งเน้นการพิจารณาลงานศิลปะที่ให้คุณค่าทางการออกแบบ (design qualities) หรือกล่าวสรุปอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นการพิจารณาคความหมายและสาระ ในความเป็นเอกภาพของการจัดองค์ประกอบที่เกิดจากการประสานสัมพันธ์ระหว่างมูลฐานศิลปะ (elements of art) กับหลักการศิลปะ (principles of art)

3) แนวโน้มอารมณ์ความรู้สึกและคุณค่าทางการแสดงออก (Emotionalism and Expressive Qualities) เป็นแนวคิดการสร้างสรรคงานศิลปะ ที่มุ่งเน้นคุณค่าทางการแสดงออก มิได้มุ่งเน้นที่ผลสำเร็จของทักษะฝีมือในความเหมือนจริงหรือการจัดองค์ประกอบแต่ประการใด หากแต่ให้ความสำคัญกับคุณค่าที่รับรู้ได้ ซึ่งแสดงออกถึงอารมณ์สะท้อนใจความรู้สึกและความคิดเห็นต่างๆ ในขณะที่ยังมองเห็น

3.4 ทฤษฎีการเรียนรู้การสอนศิลปะปฏิบัติ

การเรียนรู้การสอนทางด้านศิลปะ มีจุดมุ่งหมายที่จะจรรโลงและพัฒนาผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นในงานช่างหรืองานศิลปะ ซึ่งจะต้องมีการฝึกฝน ปฏิบัติด้วยการกระทำจริง ด้วยวัสดุที่เหมาะสมกับงานนั้นๆ อาจเป็นเครื่องมือธรรมดา หรือเครื่องจักรที่ช่วยให้สามารถทำงานได้สำเร็จตามที่ต้องการ (สุลักษณ์ ศรีบุรี อ้างถึงใน ปรวรรณ ดวงรัตน์, 2541)

ทัศนศิลป์ (Visual Art) เป็นศิลปะแขนงหนึ่ง งานจิตรศิลป์เป็นผลงานศิลปะที่สนองประสาทสัมผัสทางตา จำแนกออกได้เป็นแขนงต่าง ๆ คือ จิตรกรรม (Painting) ได้แก่ ผลงานทางการขีดเขียน ด้วยสีต่าง ๆ มีลักษณะเป็น 2 มิติ คือ กว้าง ยาว สามารถให้ความรู้สึกแบบ 3 มิติได้นั้นขึ้นอยู่กับความรู้สึกของผู้ดูประติมากรรม (Sculpture) มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ รูปทรงที่มองเห็น (Visual Form) มีลักษณะเป็น 3 มิติ คือ มีความกว้าง ความยาว ความหนา หรือสูง สถาปัตยกรรม (Architecture) เป็นทัศนศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสิ่งก่อสร้าง และการสร้างทุกชนิดเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ และภาพพิมพ์ เป็นทัศนศิลป์ที่เกิดจากกระบวนการพิมพ์แบบต่างๆ เช่น การพิมพ์แกะไม้ การพิมพ์แบบร่องลึก การพิมพ์ลายฉลุ กลวิธีการพิมพ์แบบต่าง ๆ ดังกล่าว มุ่งเน้นให้เกิดความงามอันเป็นผลที่เกิดจากการใช้เส้นมิใช่ผลที่เกิดจากการใช้สี โสตศิลป์ (Auditory Art) เป็นงานศิลปะที่สนองประสาทสัมผัสทางหู เช่น การร้องเพลง ดนตรี ศิลปะผสม (Mixed Media Art) เป็นงานศิลปะที่สามารถสนองประสาทสัมผัสได้ทั้งทางตา และหู เช่น การแสดงนาฏศิลป์ ลิเก รำฟ้อน ประเภทต่าง ๆ และภาพยนตร์ เป็นต้น

จอห์น เอ. ไมเคิล (อ้างถึงใน ปรวรรณ ดวงรัตน์, 2541) กล่าวถึงความสำคัญและความหมายของทัศนศิลป์ (Visual Art) ไว้ว่า ทัศนศิลป์เป็นวิถีทางไปสู่การสื่อสารการแสดงออก การสร้างความเฉียบไวในการรับรู้ การตระหนักในสุนทรียภาพเกิดความรู้ความเข้าใจการสร้างสรรค์ การพัฒนาทักษะและการสร้างดุลยภาพของชีวิตและการศึกษา

สรุปได้ว่า ทักษะศิลป์ เป็นงานศิลปะที่มนุษย์สามารถรับรู้ความงามได้ด้วยตาเป็นแขนงหนึ่งของงานวิจิตรศิลป์ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และภาพพิมพ์ ศิลปะประเภททักษะศิลป์เป็นศิลปะที่มีรูปลักษณะสอดคล้องกับกระบวนการรับรู้ทางประสาทสัมผัสของมนุษย์มากที่สุด ทั้งนี้เพราะเป็นรูปแบบที่มนุษย์สามารถใช้ประสาทตา หรือการมองเห็นในการรับรู้สร้างความเข้าใจ แปลเป็นคุณค่าของความรู้สึกและสามารถตีคุณค่าซึ่งในคุณค่าแห่งสุนทรียรสได้อย่างสมบูรณ์ และชัดเจนในผลงานทักษะศิลป์ทุกประเภท

ศิลปะเป็นวิชาที่เน้นเรื่องของ ทักษะ ความสามารถพื้นฐาน ความถนัด หรือพื้นฐานที่ติดมากับตัว เรียกว่า "พรสวรรค์" วิชาศิลปะจึงเปรียบเสมือนวิชาที่ต้องอาศัย ความถนัด ความสามารถที่มีอยู่ในตัว และ ใช้วิธีการสอนไปถึงสิ่งเหล่านั้นออกมาให้เจ้าตัวทราบ ในความสามารถของตนเอง แล้ว เสริมหาประสบการณ์ และ โอกาสแสดงออกได้มากยิ่งขึ้นต่อไป (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2530)

การสอนศิลปะปฏิบัติมีความเกี่ยวข้องกับการสอนทักษะปฏิบัติและการสอนศิลปะ การสอนศิลปะภาคปฏิบัติยังเป็นการเตรียมผู้เรียน ให้มีความรู้ในประสบการณ์ศิลปะเท่า ๆ กัน ความรู้ด้านองค์ประกอบศิลปะ และกระบวนการทำ ส่วนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ ผู้สอนก็อาจสอดแทรกเข้าไปในขณะดำเนินการสอน (Lansing, 1976) ดังนั้น การสอนศิลปะภาคปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงการเสนอสภาพการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งพิจารณาให้ผู้เรียนได้มีทักษะและความเชี่ยวชาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนจนกระทั่งสามารถถ่ายทอด ความรู้ สึกนึกคิด และ จินตนาการ เฉพาะส่วนบุคคลให้ปรากฏออกมา เป็นผลงานที่สัมผัสได้ตามที่หลักสูตร กำหนด (บรรลือ ขอรวมเดช, 2534) ซึ่งสอดคล้องกับแกนความรู้ศิลปะปฏิบัติ (Art Making) ว่าเป็น การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ตลอดจนการใช้ความเชี่ยวชาญของประสบการณ์และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเครื่องมือและเทคนิคในการใช้สื่อที่หลากหลาย (ศุสิทธิ์ วงษ์สุวรรณ, 2543)

พรณี เจนจิต (2538) ได้กล่าวถึงการสอนทักษะปฏิบัติสามารถจัดดำเนินการได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. บอกให้ทราบว่าจะทำอะไร ชี้แจงให้เห็นความสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และกระตุ้นให้เห็นว่าสิ่งนั้นมีความจำเป็นสำหรับคนอย่างไร ต่อจากนั้นจึงสาธิตให้ดูทีละขั้น ตั้งแต่นั้นจนจบเพื่อให้ผู้เรียนจัดระบบที่จะเรียนเป็นเรื่องราวเมื่อสาธิตจนอธิบายให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ เน้นจุดสำคัญหรือจุดที่จะต้องสังเกต
2. ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกทันทีหลังจากการสาธิต สิ่งที่ต้องคำนึง คือ การทำซ้ำ และการเสริมแรง
3. ในขณะที่ฝึกหัดให้คำแนะนำเพื่อให้เด็กทำทักษะนั้นได้ด้วยตนเอง

4. ให้คำแนะนำในลักษณะที่อยู่ในบรรยากาศที่สบาย ๆ ไม่วิจารณ์
5. ในการฝึกหัด การเน้นสิ่งที่ถูกเป็นสิ่งมีประโยชน์

Joyce and Well (1980) ได้กล่าวถึงการสอนทักษะปฏิบัติ ครูจะต้องดำเนินการจัดให้มีกิจกรรมตามลำดับต่อไปนี้

1. ระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
2. อธิบายเหตุผลพื้นฐาน
3. สาธิตวิธีทำ
4. ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ
5. มีการถ่ายโอนการฝึกปฏิบัติ

Dauids(1971อ้างถึงในปรจรรณ ดวงรัตน์, 2541)ได้กล่าวถึงการสอนทักษะปฏิบัติดังนี้

1. สาธิตทักษะทั้งหมดให้ผู้เรียน
2. แยกขั้นตอนของทักษะให้ย่อยลง และสาธิตแต่ละขั้นตอน
3. บอกวิธีการที่จะทำให้เกิดความชำนาญ

สุชาติ ศิริสุขไพบุลย์(2527) กล่าวว่าเนื่องจากความสนใจของผู้เรียนมีระยะเวลาจำกัด ผู้เรียนจะเกิดความสนใจเมื่อกระตุ้นให้เกิดความสงสัยว่า สิ่งที่เรียนเป็นอะไร แต่เมื่อรู้แล้วความสนใจก็จะลดน้อยลง ดังนั้นครูจึงควรให้ความรู้เนื้อหา ในช่วงเวลาสั้น ๆ ผู้เรียนจะรับเนื้อหาได้ดีกว่าให้ความรู้ในช่วงยาว ๆ ผู้เรียนจะรับรู้เนื้อหาได้ดีเฉพาะในตอนต้นและตอนท้ายของบทเรียน

ทฤษฎีการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ

Singer (1982) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ และการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติ สามารถรวบรวมเป็นกลุ่มและหลักการได้ 2 กลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ทั่ว ๆ ไป ซึ่งสามารถนำมาใช้อธิบายวิธีการจัดการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติได้
2. แนวคิด หลักการจัดการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติ ดังรายละเอียดดังนี้
ทฤษฎีการเรียนรู้ทั่ว ๆ ไป ซึ่งสามารถนำมาใช้อธิบายวิธีการจัดการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติได้
ทฤษฎีการเรียนรู้ที่จะกล่าวในที่นี้ ได้แก่ ทฤษฎีในกลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีของนักจิตวิทยาากลุ่มเกส

คือลัทธ์ ทฤษฎีประมวลสารสนเทศ (Information Processing) แนวทฤษฎีของนักจิตวิทยาสาขาไซเบอร์เนติก ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอน (Hierarchical Control Model) และ ทฤษฎีการเรียนรู้การเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่อง (Chaining) ของกาเย่ (Gagne') ทฤษฎีการเรียนรู้ดังกล่าวมีประเด็นสำคัญ และการนำมาสู่การประยุกต์สอนทักษะปฏิบัติได้ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การเชื่อมโยงประเด็นสำคัญของทฤษฎีประยุกต์สู่การสอนทักษะปฏิบัติ

ทฤษฎี	ประเด็นสำคัญ	การประยุกต์การสอนทักษะปฏิบัติ
ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม	1. การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่เหมาะสม	1. ครูสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติได้โดยการจัดสภาพการณ์ที่เหมาะสม คือ สภาพการณ์ที่ใกล้เคียงกับการทำงานในโรงงานหรือสถานประกอบการอาชีพ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ใกล้เคียงกับการทำงานในการประกอบการอาชีพจริง ๆ
	2. การเรียนรู้เกิดได้จากการวางเงื่อนไข และการให้การเสริมแรงแบบต่างๆ	2. การเรียนรู้ทักษะปฏิบัติเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนได้เห็นแบบอย่างการปฏิบัติงานนั้นๆ และได้รับการเสริมแรงภายหลังที่ผู้เรียนมีพฤติกรรมเลียนแบบอย่างนั้น

ทฤษฎี	ประเด็นสำคัญ	การประยุกต์การสอนทักษะปฏิบัติ
	3. การเรียนรู้จะเกิดได้ดีและมีความคงทนสูงเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสได้ทำพฤติกรรมนั้น ซ้ำๆ หลายๆ ครั้ง	3. ครูสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติได้ดีและมีความคงทนของการเรียนรู้สูง เมื่อครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทำงานทักษะปฏิบัติที่ซ้ำๆ หลายๆ ครั้ง
ทฤษฎีของนักจิตวิทยาเกสโตลท์	4. ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของการเรียนรู้ส่วนบุคคล	4. การสอนทักษะปฏิบัติจะให้ความสำคัญกับการกระทำรายบุคคลมากกว่าการทำงานเป็นกลุ่มดังนั้นครูจะต้องจัดสภาพการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างเฉพาะของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
ทฤษฎีประมวลสารสนเทศ	5. การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการเกี่ยวกับความตั้งใจ ความจำ และกระบวนการภายในอื่นๆ เชื่อมโยงกับการจัดระบบและการให้ความหมายของข่าวสาร	5. ครูต้องให้ความสนใจกับวิธีการเสนอเทคนิคการจัดระบบข้อมูลให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการทำงาน
ทฤษฎีของนักจิตวิทยาสาขาไซเบอร์เนติก	6. การให้ผลย้อนกลับมีอิทธิพล	6. การฝึกฝนการทำงานทักษะปฏิบัติได้รับข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะๆ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญในการทำงาน ดังนั้นครูจะต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนงานที่ได้รับการสอนจะต้องจัดการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะๆ และฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการสังเกตและให้ผลย้อนกลับด้วยตนเอง เพื่อนำไปปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไปจนสามารถทำงานได้อย่างชำนาญ

ทฤษฎี	ประเด็นสำคัญ	การประยุกต์การสอนทักษะปฏิบัติ
ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอน	7. การทำงานที่เป็นทักษะขั้นสูงต้องเกิดจากการได้เรียนรู้การทำงานทักษะพื้นฐานแล้วรู้จักเลือกเอาทักษะพื้นฐานที่รู้แล้วมาปรับเพื่อการทำงานในทักษะขั้นสูงต่อไป	7. ในการสอนทักษะปฏิบัติ ครูต้องวิเคราะห์งาน โดยแตกรายละเอียดของงานที่จะให้เรียนปฏิบัติออกเป็นงานทักษะย่อย แล้วเรียงลำดับงานที่ง่ายก่อนและการประเมินผลการปฏิบัติทักษะย่อยของผู้เรียนยังไม่สำเร็จให้กลับไปฝึกใหม่จนสำเร็จ
ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Gagne'	8. ทักษะการเคลื่อนไหวประกอบตามขั้นตอนลำดับต่อเนื่องในแต่ละขั้นตอนต้องใช้ทักษะย่อยเป็นจำนวนมาก การเรียนรู้ทักษะการเคลื่อนไหวจะเกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็ว เมื่อองค์ประกอบทักษะรวมเป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มาแล้วเป็นอย่างดี	8. ในการสอนทักษะปฏิบัติครูจะต้องวิเคราะห์งานย่อยและเรียงลำดับงานย่อยเหล่านั้นตามลำดับขั้นตอน ในขณะที่สอนจะต้องสอนให้งานมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับความรู้งานเดิมที่ผู้เรียนมีอยู่และครูควรตรวจสอบระดับความรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนมีอยู่ก่อนทำการสอน

วิธีการสอนคิดปะปฏิบัติ มีหลายวิธีดังนี้ (อำไพ ตีรณสาร, 2545)

4.1 การสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art Approached Experimentally)

มีแนวความคิดที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จากแนวการสอนที่มีอยู่ นั้น เน้นการกำหนดผลสำเร็จของการสอนแน่นอนไว้ล่วงหน้า เช่น วาดภาพทิวทัศน์ หรือ ปั้นภาชนะ เป็นต้น และการเรียนรู้จะเป็นแบบการในข้อเท็จจริง ข้อความรู้ หรือทฤษฎีต่างๆ การสอนในลักษณะดังกล่าวนี้ จะจบในตัว ในแต่ละตอน และไม่ได้ช่วยส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นวิชาการจึงแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ที่ดียิ่งขึ้น จึงเกิดแนวโน้มมาให้ความสนใจการจัดการเรียนการสอนที่เน้นประสบการณ์ โดยการทดลอง การลงมือปฏิบัติจริง และกระบวนการคิดแก้ปัญหา ซึ่งผลจากการสอนแนวนี้ผู้เรียนจะพัฒนาทั้งด้านทักษะ และความเข้าใจ

ลักษณะการสอนเชิงประสบการณ์นี้ประกอบด้วยขั้นตอนในการเรียนรู้หลายอย่างด้วยกัน กล่าวคือ การสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่างๆ การสรุปเป็นสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน เพื่อการยอมรับหรือปฏิเสธสมมุติฐาน ซึ่งวงจรการเรียนรู้นี้จะต่อเนื่องกันไป ไม่มีวันจบสิ้น

วิธีดำเนินการเรียนรู้ตามวงจรนี้จะเกิดจากการสังเกต เปรียบเทียบ แยกแยะ และการหาความสัมพันธ์ในแง่มุมใหม่ๆ ของเรื่องราว สื่อ และกระบวนการต่างๆ

คุณค่าของการสอนแนวนี้ นอกจากจะเป็นการพัฒนาทักษะ และความเข้าใจแล้ว ยังช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการทำงาน เพราะผลลัพธ์ของการเรียนรู้เปิดกว้างและไม่มีการกำหนดคำตอบ หรือผลลัพธ์ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า ทำให้รู้สึกว่าการเรียนการสอนเป็นการท้าทาย ทำให้เกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้นักเรียนกล้าเสี่ยงในการตัดสินใจ การยอมรับข้อจำกัดต่างๆ ตลอดจนการยอมรับความล้มเหลว หรือความผิดพลาด โดยมองว่าเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองต่อไปไม่ใช่เป็นบทสรุปว่าตนไร้ความสามารถและทำให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเอง

ถึงแม้ว่าการสอนในแนวนี้จะมีประโยชน์ มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น หากจัดการสอนไม่เหมาะสมแล้ว อาจก่อให้เกิดผลที่ไม่พึงประสงค์ได้หลายประการ

1. เป็นการสอนที่มีผลตายตัว ไม่สร้างสรรค์ หากกิจการต่างๆเกิดจากการครูเป็นผู้สั่ง หรือจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติที่แน่นอนให้นักเรียนทำตามดั่งนั้น บทเรียนจะกลายเป็นการปฏิบัติตามหลักสูตรสำเร็จที่ครูเตรียมไว้ให้
2. การสอนแนวนี้อาจก่อให้เกิดผลร้าย คือ ขาดความต่อเนื่องเช่น การจัดกิจกรรม บัน พิมพ์ วาดภาพ เป็นต้นๆ สลับกันไป ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความลำบากในการเชื่อมโยง หรือ หาความสัมพันธ์ในสิ่งที่เรียนรู้จากแต่ละกิจกรรม
3. ความไม่รอบคอบในการคัดกิจกรรมหรือประสบการณ์เพราะประสบการณ์บางอย่าง ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่นกิจกรรมที่มีระดับความยาก หรือความซับซ้อนเกินกว่าวุฒิภาวะ อาจทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกถดถอย ขาดความมั่นใจ หากกิจกรรมง่ายเกินไป อาจก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายชินชา และขาดความสนใจหรือในกรณีที่ ประสบการณ์มีความคับแคบ ไม่กว้างขวาง หรือไม่เปิดช่องให้ใช้ความคิดที่หลากหลายเท่าที่ควร จะทำให้นักเรียนไม่สร้างสรรค์ ไม่สามารถสรุปการเรียนรู้ หรือขาดความไวต่อการรับรู้จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้

จะเห็นได้ว่า การสอนเชิงประสบการณ์นี้ มีทั้งประโยชน์ และโทษดังนั้นครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะ ทำให้การสอนเป็นไปตามแนวที่พึงประสงค์ ครูต้องวางแผนหาข้อมูล จัดลำดับการเรียนและมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าสิ่งที่ครูต้องเน้นในการจัดการสอนคือการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียน แก้ปัญหา การตัดสินใจและการทำงานจนสำเร็จ ทั้งนี้ควรเน้นกระบวนการทำงานของนักเรียน และการส่งเสริมให้นักเรียนกล้าเผชิญหน้ากับความล้มเหลวกล่าวคือให้นักเรียนให้นักเรียนมองความล้มเหลว ในแง่ดี นอกจากนั้นแล้ว ควรกระตุ้นให้นักเรียนสนใจที่

จะทดลองต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งซึ่งได้แก่ ไม่หยุดพึงพอใจ ต่อผลงานในขณะใดขณะหนึ่ง แต่ต้องการที่จะสร้างปัญหาใหม่ๆ อยู่เสมอและเกิดการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4.2 แนวการสอนแบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The Artist as Model)

แนวความคิดนี้เกิดจากความพยายามที่จะจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้ใกล้เคียงกับการทำงานศิลปะในโลกอาชีพ ในชีวิตจริงให้มากที่สุด กล่าวคือการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสและได้เรียนรู้ชีวิต และกระบวนการทำงานในอาชีพทางศิลปะจากศิลปินจริง ๆ การเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีการสอนในแนวนี้ นั้น นักเรียนจะได้สัมผัสประสบการณ์ตรง แทนที่จะเรียนแบบทฤษฎี เช่น จาก การบอกกล่าวจากครู หรือการอ่านตำรา การสัมผัสนั้น จะเป็นทั้งทางด้านกระบวนการการทำงาน ความคิด ความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกของศิลปิน

กิจกรรมของแนวการสอนแบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง ได้แก่

1. การทำความรู้จักศิลปินจริงๆ
2. การสังเกตการทำงานศิลปะ
3. การสนทนาหาความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
4. การประยุกต์วิธีการของศิลปินมาใช้ในการทำงานของตน
5. การขอคำแนะนำ
6. การวิเคราะห์งานของตน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ

สิ่งที่นักเรียนจะเรียนรู้จากศิลปินที่สำคัญๆ คือ ลักษณะการทำงานศิลปะ และบุคลิก ลักษณะของตัวศิลปินตามรายละเอียดดังนี้ คือ

ลักษณะการทำงานศิลปะ

1. ขั้นตอนการทำงาน ตั้งแต่เริ่มหาแนวคิด แรงบันดาลใจ การแสดงออก จนถึงขั้นทำสำเร็จ เป็นผลงานในที่สุด
2. ทักษะ และความชำนาญในการใช้สื่อ และอุปกรณ์ต่าง ๆ
3. การทำงานอย่างมีเป้าหมาย ความพยายามควบคุมสมาธิในการทำงานให้ตรงประเด็นที่ ตรงประเด็นที่ต้องการ และสร้างความก้าวหน้าในการทำงาน
4. ความพยายามพัฒนาความคิดของตนเองจากจุดหนึ่งๆ หรือ จากงานชิ้นหนึ่งๆ โดยจะ พัฒนา และปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ในการทำงานขั้นต่อไปหรือในการทำงานขั้นต่อไป
5. การรู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ และ ประเมินผลการทำงานของตนในแต่ละขั้นตอน
6. ความเป็นอิสระในด้านความคิด และการแสดงออก

บุคลิกลักษณะของศิลปิน

1. การเป็นคนที่เปิดกว้าง ใฝ่รู้ต่อการสัมผัส รับรู้สิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ
2. การเป็นคนที่มีประสาทสัมผัสพิเศษ คือ มีความไวต่อการรับรู้
3. การเป็นคนที่มีประสบการณ์เชิงสุนทรีย์
4. การทุ่มเทชีวิตในการสังเกต สัมผัส และการแสดงออก
5. การเป็นคนชอบแสวงหา ค้นพบ สังเคราะห์ วิเคราะห์ และสร้างสรรค์
6. การเป็นคนที่มีทักษะ ความชำนาญเชิงเทคนิค
7. การเป็นคนที่มีกำลังใจทุ่มเทต่องานหนัก และมีความต่อเนื่อง
8. การเป็นคนที่ยึดมั่นต่อการทำในสิ่งที่แปลกใหม่ และไม่คุ้นเคย โดยไม่กังวลต่อความล้มเหลว อาจเกิดขึ้น
9. การเป็นคนที่มีใจรักบังคับ และจัดระเบียบจิตใจของตน

รูปแบบของการจัดโครงการสอนอาจทำได้ 2 วิธี คือ รูปแบบแรก คือ การมีศิลปินมาประจำการและทำงานอยู่ในโรงเรียน เป็นระยะเวลาต่อเนื่องกันนานพอสมควร อาจจะเป็นตลอดภาคการศึกษา หรือตลอดปีการศึกษา แล้วแต่ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ จุดสำคัญอยู่ที่การคัดสรรศิลปินที่สามารถสนองต่อจุดมุ่งหมายของโครงการ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงการเป็นที่ยอมรับของสังคมในด้านความสามารถ และผลงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความประทับใจต่อนักเรียนในเบื้องต้น นอกจากนั้นแล้ว ควรพิจารณาลักษณะ และกระบวนการทำงานที่สมควรเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียน และสิ่งที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งคือ บุคลิกภาพส่วนตัวของศิลปิน ควรมีความอบอุ่น เปิดกว้างที่จะให้นักเรียนได้สัมผัส และสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างใกล้ชิด

การจัดโครงการตามความเหมาะสมกับเวลาระยะสั้น และการมีงบประมาณที่จำกัด คือ แทนที่จะเชิญศิลปินมาประจำที่โรงเรียน ก็อาจใช้วิธีเชิญศิลปินมาเป็นครั้งคราว หรือจัดทัศนศึกษาพานักเรียนไปเยี่ยมชมการทำงานของศิลปิน ณ สถานที่ทำงานของศิลปินเอง 5

ข้อดีในการใช้วิธีที่สองนี้คือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสศิลปินหลายๆคน เพื่อสังเกตการใช้ทักษะ และความชำนาญที่หลากหลายกันออกไป แต่มีข้อจำกัด คือ การขาดความลึกซึ้ง และขาดความต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุปว่าเป็นการศึกษาแนวกว้าง ในขณะที่วิธีแรกนั้น เป็นการศึกษาแนวลึก

บทบาทหน้าที่ของครูในการจัดการสอนในแนวที่มีศิลปินเป็นแบบอย่างนี้ คือ เป็นผู้ที่แสวงหา และคัดสรรศิลปินที่มีลักษณะที่ต้องการ คือเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เช่น ต้องการเน้นการแสดงออกที่แปลกใหม่ หรือ ต้องการเน้นการเป็นผู้มีทักษะ ความชำนาญในการใช้

สื่อเฉพาะอย่าง นอกจากนั้นแล้ว ครูยังมีหน้าที่ประสานงานกับศิลปินระหว่างการสอน โดยควรไวต่อความรู้สึกของนักเรียน และเปิดการสนทนาให้เกิดขึ้นระหว่างศิลปินกับนักเรียน

4.3 การสอนแบบมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered approaches)

หลักการพื้นฐานสำหรับการสอนแนวนี้ คือ การให้ความสำคัญต่อลักษณะเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล กล่าวคือ นักเรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันในแต่ละคน ในหลายด้าน เป็นต้นว่า ด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความสนใจ ระดับสติปัญญา ทักษะ และความถนัด การแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และความไวต่อการรับรู้

แนวการสอนนี้เริ่มได้รับความสนใจในยุค progressive education โดย วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของพัฒนาการของเด็ก และความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นในตัวเด็กเอง ดังนั้นหากถูกก้าวร้าวกระทบวงการเจริญเติบโต จากภายนอกมากเกินไป อาจทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน และมีผลต่อความเติบโตทางด้านความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์

จากแนวคิดที่กล่าวนี้ จึงสามารถสรุปได้ว่าควรมองการสอนในแง่ของการถ่วงดุลย์ระหว่าง บทบาทหลักของครู กับการปล่อยให้ นักเรียนแสดงออกโดยเสรี (Self-expression)

การสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้ มี 2 แบบ คือ แบบเปิดเสรี (Open classroom) และแบบแนวลึก (Indepth Approach) ทั้ง 2 แบบนี้ต่างก็เน้นความสำคัญที่ตัวนักเรียนแต่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน ออกไป ดังรายละเอียดดังนี้

4.3.1 แบบเปิดเสรี เป็นการสอนที่เริ่มต้นใช้ในประเทศอังกฤษ โดยให้นักเรียนมีบทบาท ในตนเองอย่างเต็มที่ กล่าวคือ นักเรียนจะเป็นผู้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ และจะเป็นผู้วางแผนและดำเนินการเรียนด้วยตัวเอง ส่วนบทบาทของครูนั้น จะเน้นการเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน จัดวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม เพื่อให้ นักเรียนเป็นผู้เลือก และครูจะป้อนคำถามต่างๆที่ท้าทาย กระตุ้นความคิดและทำให้นักเรียนสามารถ สรุปความสนใจ และความต้องการของตนเองได้อย่างชัดเจน หรือครูอาจปล่อยให้ นักเรียนคิด และ ลงมือทำงานตามลำพังโดยอิสระหากนักเรียนต้องการ และครูจะมีส่วนช่วยแนะนำ หรือให้ข้อเสนอแนะ เท่านั้น

4.3.2 แบบการศึกษาแนวลึก เป็นการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง อีกแบบหนึ่งโดยการให้ความสำคัญ ต่อศักยภาพทางศิลปะของนักเรียนแต่ละบุคคล ในขณะที่แบบแรก ซึ่งได้แก่แบบเปิดเสรีนั้นเป็นการ ให้อิสระแก่นักเรียนอย่างเต็มที่ และบทบาทของครูเสมือนหนึ่งเป็นผู้ช่วยเหลืออยู่ภายนั้น แบบการศึกษาแนวลึกนี้ ถึงแม้ว่าจุดศูนย์กลางจะอยู่ที่ตัวนักเรียน แต่การ

เรียนการสอนจะเป็นในรูปแบบที่ครูมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การเสนอขั้นตอน และการแนะนำให้นักเรียนสามารถดำเนินการ และวิเคราะห์ ประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน ขั้นตอนที่ครูสามารถช่วยแนะนำ ได้แก่

1. ให้นักเรียนหัดสังเกตตนเองในการแสดงออกทางศิลปะ ทั้งในระหว่างที่กำลังทำงาน และในผลงานของตนเองในที่สุด
2. ให้นักเรียน บันทึกข้อดี ข้อเสียของการปฏิบัติงาน และการแสดงออกทางศิลปะ
3. ให้นักเรียนรู้จักประยุกต์แนวทางการแก้ปัญหาในการทำงานศิลปะของตนเองในอดีต หรือของผู้อื่น มาใช้ในการแก้ปัญหา
4. ให้นักเรียนหัดแก้ปัญหาในด้านการใช้สื่อศิลปะที่ตนเองเลือก
5. ให้นักเรียนหัดวิเคราะห์ปัญหา และความล้มเหลวของตน
6. เกิดการเรียนรู้ ข้อคิด และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และความก้าวหน้าของตน
7. การมีส่วนร่วมอภิปรายปัญหาทางกระบวนการและผลงานของตนและของผู้อื่น

โดยสรุปแล้ว บทบาทของครู คือช่วยนำทางให้นักเรียนไปสู่การขยายกรอบความคิดในตัว นักเรียนเองให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และช่วยเจาะเข้าไปถึงศักยภาพในการเรียนศิลปะของนักเรียนแต่ละบุคคล ซึ่งคุณค่าของการสอนแบบเปิดเสรีนี้ คือ การตอบสนองความต้องการ และความพอใจของผู้เรียนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนกระตุ้นตนเองในการเรียน รู้จักการสรุปความคิด และวางแผนการทำงาน นั่นคือ การรับผิดชอบตัวเอง ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองและเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสำรวจค้นหาและรู้จักตนเอง

ข้อควรคำนึงในการจัดการสอนแบบเปิดเสรีนี้ มีดังนี้

1. ลักษณะการสอนศิลปะโดยทั่วไปแล้ว มักเป็นการปฏิบัติ (studio learning) ดังนั้นหากเปิดโอกาสให้นักเรียนทำความเข้าใจของแต่ละบุคคลแล้ว อาจมีความหลากหลายสูง ยากต่อการควบคุมดูแล และสิ่งที่ตามมาคือหย่อนเรื่องระเบียบวินัย ตลอดจนการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งอาจทำให้ผู้บริหารไม่พอใจ หรือไม่ให้ความสนับสนุนเท่าที่ควร
2. การเรียนรู้ที่พึ่งประสงค์อาจถูกมองข้าม หรือถูกทอดทิ้ง ความรู้เกี่ยวกับหลักการทางศิลปะ การสัมผัส และมีประสบการณ์ตรงต่อการทำงานศิลปะในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งนี้เพราะโดยหลักการแล้วเราให้อิสระแก่นักเรียนในการเลือกทำงานในเรื่องที่ตนสนใจ ซึ่งนักเรียนอาจเลือกซ้ำๆ เฉพาะในสิ่งที่ตนชอบ

3. โอกาสที่ครูจะช่วยเสริมสร้างความสามารถทั้งทางด้านการรับรู้ และการปฏิบัติมันจะมีจำกัด มิเช่นนั้นแล้ว อาจกลายเป็นว่าครูเข้าไปก้าวก่ายความคิด และการทำงานของนักเรียน

4.4 การศึกษาแบบประสมประสาน (Interdisciplinary Studies)

หลักการสำคัญคือ ความเชื่อที่ว่าการศึกษากว้างขวางเท่าชีวิต ซึ่งส่วนประกอบของชีวิตนั้นรวมปัจจัยต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างมากมาย เช่นการกิน การอยู่ และการอยู่ในสังคม ดังนั้น ในส่วนของการศึกษาจึงควรมีการประสมประสานศาสตร์ต่างๆจากแหล่งต่างๆเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ในแต่ละศาสตร์นั้น ควรมีความลึกซึ้งเพียงพอด้วย มิฉะนั้น เมื่อนำมารวมกันแล้ว ภาพรวมจะไม่ค่อยชัดเจน และเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างผิวเผินเท่านั้น ในการจัดการเรียนการสอน สู่ห้องเรียนจริงนั้น จะต้องคำนึงถึงการประสมประสานกันระหว่างศาสตร์ต่างๆอย่างแท้จริงแทนที่จะเป็นเพียงการปะติดปะต่อเรื่องเข้าด้วยกันโดยการนำเสนอในชั้นเรียนทีละเรื่องโดยอาจไม่มี ความสัมพันธ์กันโดยตรง การสอนแบบใช้ผู้สอนเป็นทีมนั้น จะต้องร่วมมือกันหาข้อตกลงถึงแก่นที่ประสมประสานแต่ละศาสตร์เข้าด้วยกัน ซึ่งจะไม่ใช่เป็นเพียงการผลัดเปลี่ยนกันสอนทีละช่วง ดังนั้นในบางครั้ง มีครูสอนเพียงคนเดียวอาจสามารถประสมประสานกันได้ดีกว่ามีครูสอนหลายคนเสียอีก ทั้งนี้โดยอาจเพียงใช้วิธีเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะมาเสริมความรู้ในบางเรื่องก็พอ

รูปแบบการสอนแบบประสมประสานนี้สามารถทำได้หลายวิธี ซึ่งจะขอเสนอแนะในที่นี้ไว้ 2 วิธีคือการให้ครูกับนักเรียนร่วมมือกัน และการนำหลักสูตรระยะสั้น

วิธีที่ 1 ครูกับนักเรียนจะร่วมมือกันพัฒนาแผนการเรียนการสอนโดยครูจะเริ่มต้น ด้วยการแนะนำศาสตร์ต่างๆแล้วจึงประชุมวางแผนกันกับนักเรียนถึงเรื่องต่างๆที่จะจัดอยู่ในโครงการหลักการสำคัญในการดำเนินการดังกล่าวคือจะต้องมีความยืดหยุ่นสูงในการตัดสินใจ วางแผน และครูต้องสามารถนำนักเรียน ไปสู่ข้อสรุปที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของทุกๆ ฝ่าย

วิธีที่ 2 การจัดหลักสูตรระยะสั้นนั้นโดยหลักการแล้วเพื่อเป็นการกระตุ้นความคิดใหม่ๆ และ สนองความต้องการที่หลากหลายของนักเรียนซึ่งต่างจากวิธีแรกในแง่ที่ว่าครูจะเป็นผู้วางแผนการเรียนการสอน ให้นักเรียนเอง ยกตัวอย่างเช่นเรื่องการทำภาพยนตร์จะประกอบไปด้วยการรวมความรู้หลายๆแขนงเข้าด้วยกัน เช่น เทคนิคการถ่ายทำ การจัดการ การแสดง การจัดแสงเสียง การออกแบบเครื่องแต่งกาย

ผู้สอนจะประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่างๆ มาร่วมกันให้ความรู้แก่นักเรียน เช่นช่างกล้อง ผู้กำกับการแสดง นักออกแบบ และนักแสดง เป็นต้น ไม่ว่าจะจัดการเรียนการสอนโดยวิธี

ใดก็ตาม หากจะได้บรรลุผลแล้วจะต้องคำนึงถึงการสื่อสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ประการแรกคือ การสื่อสารกับนักเรียนครูจะต้องชี้แจงโครงการให้นักเรียนได้รับรู้ อย่างชัดเจน ปฏิบัติการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของนักเรียน ทั้งในหมู่นักเรียนด้วยตนเอง กับครูและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ครูต้องเน้นให้นักเรียนมีความเป็นตัวของตัวเองให้คำนึงถึงเอกลักษณ์ของแต่ละคน และต้องส่งเสริมความรับผิดชอบ และการตัดสินใจอย่างมีหลักการ

วิธีที่3 การสื่อสารในกลุ่มผู้ร่วมงานของครู ควรมีการประชุมวางแผนร่วมกัน จัดสรรเวลา และเตรียมความพร้อมในด้านอุปกรณ์ และสถานที่ ตลอดจนการติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน

1. การจัดหลักสูตรนั้น ควรเน้นการเป็นหลักสูตรแบบที่มีประเด็นความคิดเป็นศูนย์กลาง (Idea-centered) มากกว่าการเรียนการสอนโดยทั่วไป หรือการวางแผนตามกำหนดการที่จัดไว้ล่วงหน้า อย่างเบ็ดเสร็จ
2. ควรมองว่าหลักสูตรเป็นกลาง เนื่องจากมีจุดมุ่งเน้นไปที่การใช้ประเด็นความคิดเป็นศูนย์กลาง ตามที่กล่าวไปแล้ว ดังนั้นจึงไม่ขึ้นกับหน่วยงานใด โดยเฉพาะในแง่ของการบริหาร
3. ควรจัดเตรียมงบประมาณ และค่าใช้จ่ายที่เป็นเอกเทศ ไม่เกี่ยวพันกับหลักสูตรอื่นใด
4. ควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างทีมผู้สอน และนักเรียนอย่างแท้จริง
5. การประเมินผลควรเป็นแบบ ผ่านไม่ผ่าน มากกว่าการให้ระดับคะแนนเป็นเกรด ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วม หรือจุดยืนของนักเรียนแต่ละคนอาจแตกต่างกันออกไป
6. ควรได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากผู้บริหาร เพราะต้องมีการทำงานกับบุคลากรจากหลายหน่วยงาน และต้องมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นเอกเทศ
7. ควรได้รับความร่วมมือ และการเล็งเห็นคุณค่า และความสำคัญจากบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
8. การดำเนินงาน ควรมีความยืดหยุ่นสูง พร้อมทั้งจะปรับแนวทางตามความสนใจ และตามความเหมาะสม
9. ควรมีการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวการสอนแบบประสมประสานนี้ สายวิชาทางศิลปะควรเป็นผู้นำความคิดนี้มาใช้ เพราะเหมาะสมกับลักษณะวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับศิลปะ ซึ่งโยงใยไปสู่แทบทุกแง่มุมของชีวิต และการเรียนรู้ เกี่ยวข้องกับบุคคลโดยภาพรวม ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย

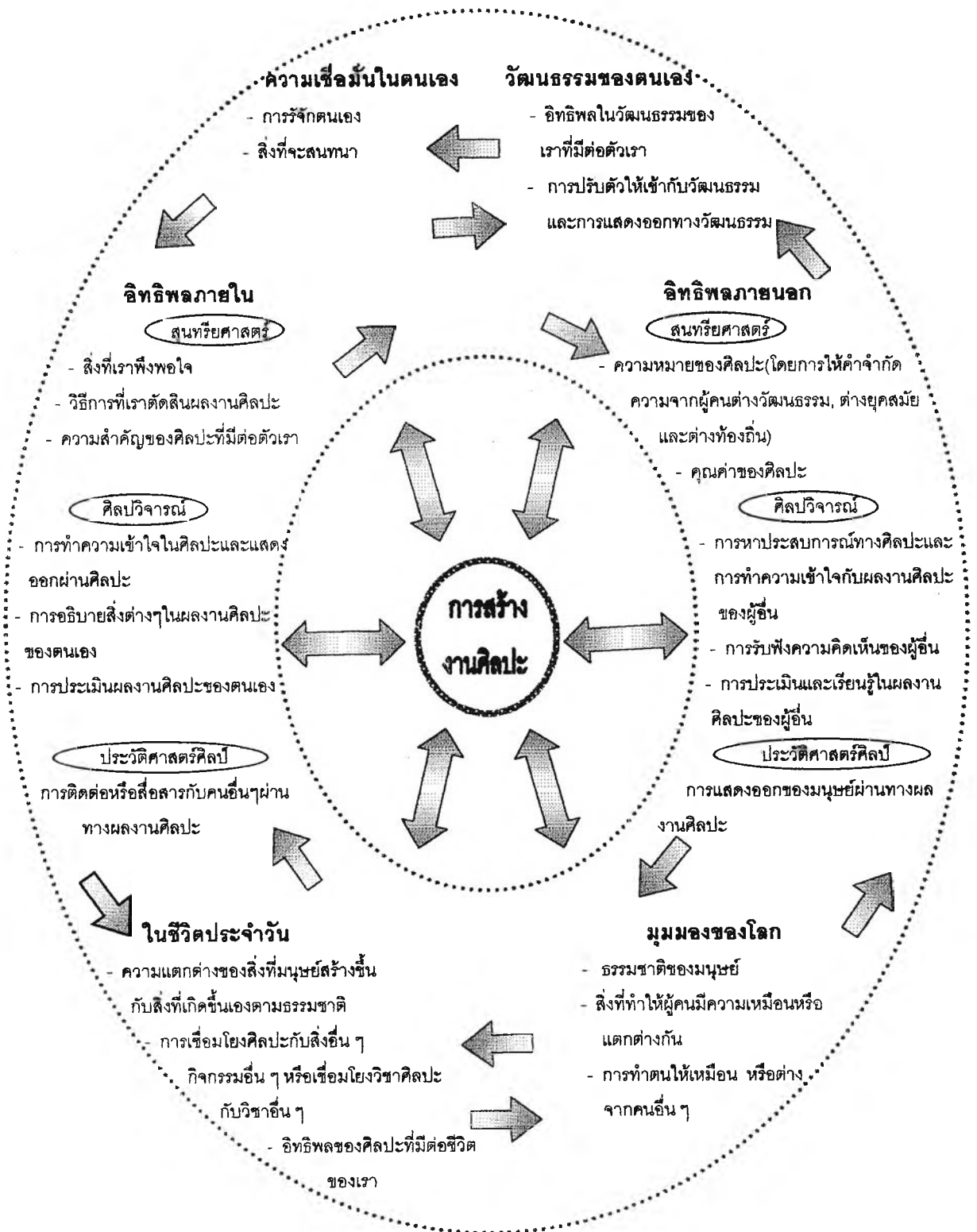
และทักษะ กล่าวคือจะช่วยหล่อหลอมสติปัญญา อารมณ์ และความรู้สึก เป็นหนทางต่อการนำมาซึ่งความรู้

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎี DBAE ยุคใหม่นั้นจะมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ซึ่งเบทส์(Bates, 2000) ได้นำเสนอตัวอย่างของจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในรูปแบบของการบูรณาการ โดยยึดหลักที่ว่า"ศิลปะคือภาษาที่มองเห็นได้ ซึ่งมนุษย์สามารถใช้สื่อสารถึงกันและกัน และมีความสัมพันธ์จากภายในสู่ภายนอก และจากภายนอกเข้าสู่ภายใน" ซึ่งเป็นแนวคิดแบบองค์รวม(holistic) จากคุณลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ศิลปะคือ ภาษาแห่งการมองเห็น ซึ่งมนุษย์สามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารถึงกันได้
2. การพูดเปรียบเทียบได้กับการสร้างสรรค์งานศิลปะ ส่วนผลงานศิลปะที่ได้มีความสำคัญรองลงมา ซึ่งการสร้างแผนการสอนนั้นควรคำนึงถึงหลักสูตรเป็นสำคัญ
3. การเรียนการสอนเกี่ยวกับ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และประวัติศาสตร์ศิลป์ จะช่วยให้เกิดพัฒนาการทางความคิด ทักษะ และเพิ่มพูนความรู้ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมในการ "พูด" โดยใช้ภาษาทางศิลปะ หรือการปฏิบัติงานศิลปะนั่นเอง
4. การสื่อสาร และการทำความเข้าใจในภาษาทางศิลปะ มีความสัมพันธ์ทั้งภายในสู่ภายนอก และจากภายนอกเข้าสู่ภายในคือ
 - ผู้เรียนมีโอกาที่จะแสดงตัวตนที่แท้จริงได้โดยการปฏิบัติงานศิลปะ
 - โบบทเรียนสามารถสอดแทรกกิจกรรมที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์เพื่อพัฒนาปัจจัยภายนอก
 - จุดหมายในกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ว่าจะพัฒนาปัจจัยภายนอกสู่ภายในหรือจากภายในออกสู่ภายนอก
 - ขอบเขตของ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และประวัติศาสตร์ศิลป์ มีได้ทั้งปัจจัยภายนอกและภายใน

การจัดการเรียนการสอนโดยยึดแนวทฤษฎี DBAE นั้นมีหลายรูปแบบ ซึ่งเบทส์ ได้เสนอว่าอาจจะใช้แกนความรู้แกนใดแกนหนึ่งเป็นศูนย์กลาง และใช้แกนความรู้อื่นๆ มาสนับสนุนในการวางแผนการเรียนการสอน โดยขอบเขตของเนื้อหาและกิจกรรมนั้นๆ จะต้องยึดหลักสูตร และสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนเป็นสำคัญ ซึ่งแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 รูปแบบของศิลปศึกษา (Bates, 2000)

ในปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นยุคศิลปะศึกษาเฟื่องฟู กิจกรรมการเรียนการสอนทางศิลปะศึกษาได้รับการยอมรับมากขึ้น ทั้งนักเรียน ครู ผู้บริหาร นักการศึกษา และผู้ปกครองต่างชื่นชมในความสำเร็จของศิลปะที่แสดงออกมา ในรูปแบบของการได้รับรางวัลชนะเลิศของศิลปะเด็ก การได้รับรางวัลคนไทยตัวอย่างของครูศิลปะการบรรจุให้วิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาบังคับในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 3 ชั้นปี และการให้วิชาศิลปะเป็นวิชาเลือกมากขึ้น ในระดับมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย อีกทั้งผู้ปกครองยังได้ให้ความสนใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนพิเศษทางศิลปะ ซึ่งไม่เคยมีปรากฏในสมัยก่อนหน้านี้ และส่งเสริมให้บุตรหลานศึกษาต่อทางศิลปะในระดับที่สูงขึ้น ประชาชนทั่วไป เริ่มมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะโดยมีการซื้อ และสะสมผลงานศิลปะมากขึ้น (วุฒิ วัฒนสิน, 2541)

แม้ว่าแนวคิดแบบ DBAE และมีการเผยแพร่เข้ามาในประเทศไทย เป็นเวลาประมาณ 10 กว่าปีมาแล้ว (มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2542) แต่องค์การสปาฟา (Spafa : The SEAMEO Regional Centre for Archaeology and Fine Arts) ได้นำมาเผยแพร่อย่างเป็นทางการ ในช่วงเดือนพฤษภาคม ปีพุทธศักราช 2539 ในการอบรมครูศิลปะศึกษาทั่วประเทศ และกลุ่มสมาชิกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมุ่งหวังให้การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา มีความเป็นสากลยิ่งขึ้น และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในประเทศสมาชิกภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ตลอดจนความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน (วุฒิ วัฒนสิน, 2541)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วุฒิ วัฒนสิน (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปะศึกษาเกี่ยวกับรายวิชาศิลปะศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3" กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 79 คน และครูศิลปะศึกษา จำนวน 79 คน จากการสุ่มอย่างง่าย 40 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม 2 ชุด สำหรับผู้บริหารโรงเรียนและครูศิลปะศึกษา ประกอบด้วยแบบตรวจสอบรายการแบบประเมินค่าและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปะศึกษา โดยการใช้การทดสอบค่า ที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูศิลปะศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน คือ มีความคิดเห็นในระดับ เห็นด้วยเกี่ยวกับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชา

ศิลปศึกษา จุดประสงค์ของรายวิชาศิลปศึกษา และมีความคิดเห็นในระดับ ไม่แน่ใจในเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา

สังคม ทองมี(2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร นักวิชาการด้านศิลปศึกษาและผู้ใช้หลักสูตรที่มีต่อวิชาศิลปศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษาจำนวน 10 คน และใช้แบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร จำนวน 151 คนและ ครูศิลปศึกษาในโรงเรียนที่ร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร จำนวน 302 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบค่าที(t-test) ผลการวิจัยพบว่า ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการศิลปศึกษาตรงกันดังนี้คือ หลักสูตรมีหลักการและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนดี มีความเป็นไปได้ ในด้านโครงสร้างควรแยกศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ออกให้เป็นแต่ละรายวิชา เพิ่มคาบเวลาเรียนวิชาศิลปะกับชีวิต เป็น 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค โรงเรียนควรเปิดวิชาเลือกเสรีให้พร้อม ควรเน้นความรู้พื้นฐาน และความชื่นชมในคุณค่าของศิลปะวัฒนธรรม ครูขาดความเข้าใจในการวัดและประเมินผลและรายละเอียดของเนื้อหาวิชามากอาจทำให้ไม่สามารถประเมินผลได้โดยบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ด้านความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นในระดับ เห็นด้วยในสภาพการใช้หลักสูตร และไม่แน่ใจในปัญหาการใช้หลักสูตร ส่วนการเตรียมพร้อมในการใช้หลักสูตรอยู่ในระดับ ปานกลาง และสาเหตุที่ครูศิลปะไม่ยอมรับหลักสูตร ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าเป็นเนื่องจากครูไม่เข้าใจทักษะกระบวนการในการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนครูศิลปะมีความคิดเห็นว่าเป็นเนื่องจากได้รับคำสั่งเกี่ยวกับหลักสูตรไม่ชัดเจน

พูนสม โรจนวิทย์(2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "แนวคิดทางการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 5 ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูศิลปศึกษาจำนวน 127 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัยประกอบด้วยแบบตรวจสอบรายการ แบบประเมินค่าและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดของครูศิลปศึกษาด้วยการทดสอบค่าทีและค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีแนวคิดทางการเรียนการสอนศิลปศึกษา อยู่ในระดับเห็นด้วยกับทุกๆด้าน ส่วนการเปรียบเทียบแนวคิดทางการเรียนการสอนศิลปศึกษา ตามสถานภาพของครูศิลปศึกษาพบว่า ครูศิลปศึกษามีแนวคิดไม่แตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบด้านเพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการสอน แต่เมื่อเปรียบเทียบตามอายุพบว่า มี

แนวคิดในด้านกระบวนการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบแนวคิดทางการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษาตามทฤษฎีการสอนศิลปศึกษาพบว่า ครูศิลปศึกษาไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการสอน แต่เมื่อพิจารณาตามเพศและอายุพบว่า มีแนวคิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ต่อต้าน ธาภิเกษ(2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 1" ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิตสาขาทัศนศิลป์ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 จำนวน 106 คน จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 จำนวน 102 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัย มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่าและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวและการทดสอบค่า F ผลการวิจัยพบว่า สภาพการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ครูผู้สอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการนำหลักสูตรไปใช้และด้านการวัดและประเมินผลมีการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในทุกด้าน ครูผู้สอนมีปัญหายุ่งยากในระดับ มีปัญหาบ้าง การเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตระหว่างกลุ่มโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน โดยส่วนรวมมีปัญหาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แต่หากพิจารณาในรายด้าน ยังมีความแตกต่างกันในด้านวิธีการสอน และการวัดและประเมินผลอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และจากผลการวิจัยพบข้อเสนอแนะว่า สมควรแยกเนื้อหาทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ ในรายวิชาศิลปะกับชีวิตออกจากกัน โดยปรับปรุงเนื้อหา และคาบเรียนให้เหมาะสม

โยธิน เมื่อกอง(2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรายวิชาบังคับแกนศิลปศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11" กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 11 จำนวน 2,475 คน โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนเห็นด้วยกับจุดประสงค์รายวิชา เนื้อหารายวิชา กิจกรรมและด้านการวัดและประเมินผล ส่วนในแบบสอบถามปลายเปิด นักเรียนมีข้อเสนอแนะสรุปได้คือ จุดประสงค์ของ

ทัศนศิลป์ ควรปรับปรุงให้น่าสนใจและทันสมัย เนื้อหาควรเน้นเรื่องขององค์ประกอบศิลป์และเอกลักษณ์ไทยควรเพิ่มเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ควรเน้นการเรียนภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี และการประเมินผลควรเน้นในภาคปฏิบัติ

อํารงค์ดี อํารงเลิศฤทธิ์(2540) ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาด้านศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า" มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาด้านศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2541-2550) ในด้านลักษณะและความสำคัญของหลักสูตร จุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาด้านศิลปศึกษา ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านศิลปศึกษา ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง(Purposive Sampling) จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยอนาคตตามเทคนิคเดลฟาย คือ แบบสอบถามที่มีการถาม 3 รอบ แล้วจึงสรุปยุติการถามในรอบที่ 4 และนำความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในรอบนี้มาสรุปเป็นผลการวิจัย ผลของการวิจัยพบว่า แนวโน้มของหลักสูตรจะเป็นหลักสูตรที่มีความหลากหลายของเนื้อหา และกระบวนการเรียนการสอนที่สนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานที่สำคัญทางศิลปะ ส่งเสริมจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถเลือกและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสร้างงานศิลปะ มีสุนทรียภาพและเห็นคุณค่าของศิลปะภูมิปัญญาไทยที่สัมพันธ์ต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีโครงสร้างของหลักสูตรที่จัดเนื้อหาส่วนหนึ่งสำหรับผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ มีรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล เชื่อมโยงเนื้อหาแบบสหวิทยาการ พร้อมทั้งสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม เน้นการใช้สื่อของจริงในท้องถิ่น สำหรับวิทัศน์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีบทบาทมากขึ้น การวัดผลและประเมินผล มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีวิธีการวัดที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ให้ความสำคัญกับกระบวนการการทำงานมากกว่าผลผลิตของงาน เน้นการปฏิบัติจริงโดยการจัดทำแฟ้มสะสมงาน ใช้เครื่องมือวัดผลที่หลากหลาย เกณฑ์ในการประเมินผลมีแนวโน้มจะใช้แบบอิงเกณฑ์ ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้สามารถยืดหยุ่นได้

ศุทธิพร วงษ์สุวรรณ(2543) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบตีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา ตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบตีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนศิลปศึกษา กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 5, 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 255 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ แบบประเมินค่า และแบบปลายเปิด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นโดยภาพรวมเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษาตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบตีบีเออี ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาตามแกนในแนวคิดศิลปะแบบตีบีเออี พบว่า แกนสุนทรียศาสตร์ แกนประวัติศาสตร์ และ แกนศิลปะปฏิบัติ ที่ครูเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นด้วยในแกนศิลปะวิจารณ์ เมื่อพิจารณาตามประเด็นในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูเห็นด้วยในการนำความรู้พื้นฐานทางศิลปะศึกษา แบบตีบีเออี มาพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมในการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และเห็นคุณค่าของศิลปะที่สร้างสรรค์ และกล้าแสดงออก ส่วนด้านการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนศิลปะพบว่า ความรู้พื้นฐานทางศิลปะ กลวิธีในการพัฒนาครูศิลปศึกษาที่เหมาะสมอยู่ในระดับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง สื่อที่ใช้ในการพัฒนาครูศิลปศึกษาในยุคปัจจุบัน และการวัดผลประเมินผลในการพัฒนา อยู่ในระดับเห็นด้วย ในการเตรียมความพร้อมในเรื่องความรู้ความเข้าใจในรูปแบบประวัติความเป็นมา และเห็นคุณค่าของศิลปะโดยวิธีการฝึกปฏิบัติและใช้สื่อประติมากรรมจำลองแบบที่ทันสมัย และวัดผลประเมินผลโดยการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม ตามวัตถุประสงค์เพื่อนำศิลปะแบบตีบีเออี ไปบูรณาการในการสอน ต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยเหล่านี้สรุปสาระสำคัญได้ คือ ครูยังไม่มีความเข้าใจหลักสูตรเท่าที่ควรและ ครูศิลปศึกษาบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ส่วนในด้านปัญหาทั่วไปนั้นพบว่า ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ที่ใช้อยู่หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั้นทำให้เวลาเรียนน้อยลง ไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ขาดแคลนสื่อการสอนที่เหมาะสมและมีคุณภาพ และวิชาศิลปะศึกษาไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร

งานวิจัยต่างประเทศ

วอลเลอร์(Waller, 1997) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้ทฤษฎี DBAE ในโรงเรียนประถมศึกษา เบรมเลตต์ ออกซ์ฟอร์ด, มิสซิสซิปปี ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการวิชาศิลปะกับวิชาบังคับแกน สังคมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าการบูรณาการที่โรงเรียนใช้อยู่จะเกิดผลอย่างไรบ้าง โดยการสร้างข้อสอบขึ้นมาจากคณะกรรมการที่ได้รับคัดเลือกและมอบให้ครูผู้สอน นำไปใช้ในชั้นเรียน ระดับชั้นที่ศึกษาคือ เกรด 1 และ เกรด 2 ของโรงเรียนประถมศึกษา เบรมเลตต์(Blamlett Elementary) โดยการวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยกึ่งทดลอง ผลการวิจัยพบว่าแม้จะสามารถประยุกต์และนำมาใช้สอนได้จริง แต่ก็ยังพบว่ามีข้อจำกัดบางประการในการใช้หลักสูตร เนื่องจากครูผู้สอนขาดความพร้อมทางด้านความรู้ความเข้าใจในวิชาศิลปะ และไม่ได้มีการอบรมพัฒนาครูเกี่ยวกับความรู้ด้านศิลปศึกษามาก่อน เพื่อจะมารองรับการสอนในลักษณะนี้ แต่ทางด้านสังคมศาสตร์ พบว่า มีความประสบความสำเร็จในด้านการสอน แบบบูรณาการ ดังนั้น ในการสอนแบบบูรณาการจึงควรให้ความสำคัญกับ 2 วิชาโดยให้มีความโดดเด่นที่เท่าเทียมกัน

ทาราน(Taran, 1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง DBAE จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ สิ่งท้าทายที่ควรได้รับการส่งเสริม โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎี DBAE ใน 3 ประเด็น คือ ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของทฤษฎี DBAE การอภิปรายและให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะและคำจำกัดความของทฤษฎี DBAE โดยเฉพาะในบริบทของความหลากหลายวัฒนธรรม และการนำทฤษฎี DBAE ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งทำการวิจัยโดยการสัมภาษณ์และแจกแบบสอบถาม กับผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาวิชาชีพที่จัดขึ้นเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ โดยสมาคม DBAE แห่งมินเนโซต้า (Minnesota DBAE Consortium) ในรัฐมินเนอาโพลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงภาคฤดูร้อนของปี ค.ศ. 1995 ประชากรเป็นครูผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาจำนวน 6 คน จากผลการศึกษาพบว่า ประชากรในการวิจัยมีความคิดเห็นว่าการท้าทายที่จะเกิดขึ้นคือในประเด็นที่ 3 ประเด็นของการนำทฤษฎี DBAE ไปสู่การปฏิบัตินั้นควรมีการส่งเสริมให้นำไปสอนในชั้นเรียน โดยเฉพาะในด้านของการสอนศิลปวิจารณ์ และสุนทรียศาสตร์

ดันนาฮู(Dunnahoo, 1992) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือคู่มือสำหรับครูประถมในประเด็นของการศึกษาดานภาพของ DBAE ในหนังสือคู่มือการสอนสำหรับครูประถม จุดประสงค์ของการวิจัยในตอนต้นที่ 1 คือการตรวจสอบเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ของ DBAE

ตอนที่ 2 การตรวจสอบส่วนประกอบและโครงสร้างของหลักสูตรศิลปะสำหรับระดับประถมศึกษา
 ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาว่า ครูใช้ความรู้ในแกนใดมากที่สุด ใน 4 แกนความรู้ของทฤษฎี DBAE นอกจากนี้
 นั้น ยังศึกษาในเรื่องของอิทธิพลของ DBAE ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือและวิวัฒนาการของหนังสือ จาก
 ผลการวิจัยพบว่า ในตอนที่ 1 เนื้อหาในหนังสือศิลปะศึกษาแสดงให้เห็นพัฒนาการของศิลปะศึกษา
 แต่ละสมัยทั้งในด้านเนื้อหาและทักษะ ของแกนความรู้ทั้ง 4 แกนในทฤษฎี DBAE ในช่วงระยะเวลา
 ระหว่างปี ค.ศ. 1929-1985 ในตอนที่ 2 พบว่า ในหลักสูตรศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษานั้น
 มีกระแสที่เน้นในด้านการของบูรณาการขององค์ความรู้ทั้ง 4 แกน ในตอนที่ 3 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า
 นักวิชาการทางการศึกษาทั่วไปและนักวิชาการทางศิลปะศึกษาใช้แนวการสอนที่ยึดกิจ
 กรรมเน้นการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ สรุปผลการวิจัยพบว่าเนื้อหาที่ใช้กันในหนังสือโดยทั่วไปกับเนื้อหา
 หนังสือที่ใช้แนว DBAE ที่นักวิชาการใช้ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญและแกนประวัติศาสตร์
 ศิลปะก็ยังคงเป็นแกนที่มีการกล่าวถึงน้อยที่สุดในบรรดาแกนความรู้ทั้ง 4 แกน ถึงแม้ว่าครูส่วนใหญ่
 จะพึงพอใจกับหนังสือที่มีอยู่แต่ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาในรายวิชา
 (การฝึกหัดครู) กับเนื้อหาในหนังสือโดยเฉพาะในแกนสุนทรียศาสตร์ และศิลปะวิจารณ์ และมีความ
 สัมพันธ์กันในระดับน้อย ในแกนประวัติศาสตร์ศิลป์ นอกจากนี้ยังพบว่า หนังสือทางศิลปะศึกษาที่
 นิยมใช้อยู่ในปัจจุบันฉบับที่มีการปรับปรุงนั้น ได้สอดแทรกเนื้อหาในทฤษฎี DBAE ลงไปมากขึ้น
 และผลการวิจัยยังพบอีกว่า ยังต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาในหนังสืออีก เพื่อให้สอดคล้องกับการ
 เตรียมครูที่จะมารองรับการสอนในแนว DBAE มากขึ้น และยังต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาในหนังสือ
 อีก เพื่อให้สอดคล้องกับการเตรียมครูที่จะมารองรับการสอนในแนวทฤษฎี DBAE

อาร์มสตรอง(Armstrong, 1993)ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาถึงการตั้งคำถามของครู
 ปลายการตอบรับของนักเรียน ผลของการฝึกตั้งคำถามด้านศิลปะปฏิบัติของครู วิจัยแบบทวิศึกษา
 เฉพาะกรณี จุดมุ่งหมายของการค้นคว้า คือ มุ่งศึกษาผลของการฝึกให้ครูตั้งคำถาม ประสิทธิภาพใน
 การโต้ตอบปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนขณะเรียนศิลปะปฏิบัติ โดยศึกษาถึงผลของคำถาม
 จากครูที่มีต่อพฤติกรรมการสืบค้นของนักเรียน (inquiry behaviors) โดยมีพื้นฐานทางทฤษฎี คือ
 ส่วนหนึ่งของการค้นคว้าในอดีตนั้นมุ่งศึกษาถึงอิทธิพลของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน
 ในการเรียนการสอนศิลปะ มีงานค้นคว้าจำนวนมากศึกษาถึงความสามารถในการวิเคราะห์ของเด็ก
 ปฏิสัมพันธ์ทางคำพูดที่มีผลต่อการวิเคราะห์ บางวิจัยพบว่าส่วนมากมักตั้งคำถามที่ทำให้เกิดการรู้คิด
 ในระดับต่ำ คือตั้งคำถามประเภทความจำ และครูสอนศิลปะจำนวนมากใช้วิธีการสอนตามแบบที่
 ตนเรียนมาในระดับอุดมศึกษา กับนักเรียนระดับอนุบาลถึง ม. 6 ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถูกต้องเหมาะสม กลุ่ม
 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือครูศิลปะ 6 คน (อาสาสมัคร) ซึ่งทำการสอนนักเรียนระดับชั้น ป.2 ป.4 ป.6

ม.2 และมัธยมปลายสองห้อง เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยวัตถุศิลปะปฏิบัติ วัสดุอุปกรณ์สามัญที่เด็กใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะปฏิบัติต่างๆ ไป วัตถุศิลปะสำหรับใช้ในการฝึกครู(ให้สามารถตั้งคำถาม) ประกอบด้วยแถบฟิล์ม (filmstrip) กับเทปบันทึกเสียง 2 ม้วน ม้วนแรกเป็นเทปอธิบายถึงทฤษฎีและข้อมูลต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานวิจัยนี้ ม้วนที่สองอธิบายถึงจุดมุ่งหมายของการค้นคว้าและวิธีการตั้งคำถาม ดำเนินการทดลองโดย การฝึกครู โดยที่ครูแต่ละคนจะสอนนักเรียน 2 ห้อง(เช่น ป.6 สองห้อง) ห้องแรกจะสอนในแบบปกติที่ครูเคยสอนอยู่(กลุ่มควบคุม) หลังจากนั้นอีกสองสัปดาห์ต่อมา(หลังจากครูได้รับการฝึกแล้ว) สอนอีกห้องด้วยกิจกรรมศิลปะปฏิบัติโดยการสืบค้น(กลุ่มทดลอง) บทเรียนแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 45-60 นาที สรุปผลวิจัยได้ว่าผลของการทดลองนี้แสดงอัตราส่วนของความเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นนั้นมี ในห้องเรียนที่สอนโดยครูซึ่งได้รับการฝึกแล้วใช้เวลาในการปฏิสัมพันธ์ด้านการเรียนการสอนระหว่างครูและนักเรียนสูงขึ้น ในห้องเรียนที่สอนโดยครูที่ยังมิได้รับการฝึกนั้นการสนทนาในห้องส่วนใหญ่เป็นการพูดคุยมากกว่าการถามคำถาม ในห้องเรียนที่สอนโดยครูซึ่งได้รับการฝึกแล้วจะใช้เวลาส่วนมากในการถามคำถาม ในห้องเรียนที่สอนโดยครูซึ่งได้รับการฝึกแล้วนั้น คำถามก่อให้เกิดการสืบค้น ในห้องเรียนที่สอนโดยครูซึ่งได้รับการฝึกแล้วนั้น นักเรียนตอบรับครูด้วยถ้อยคำ แม้ว่าจะมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในห้องเรียนบางห้อง แต่เมื่อพฤติกรรมในช่วงก่อนที่ครูจะได้รับการฝึกนั้นน้อยมากจนโค้งไม่ปกติ จึงไม่สามารถนำมาพิจารณาได้ ซึ่งการทดลองนี้แสดงว่าศิลปะปฏิบัติสามารถเป็นประสบการณ์ที่เสริมสร้างทำนุบำรุงพฤติกรรม การสืบค้นให้แก่เด็ก ศิลปะศึกษาจึงควรรับผิดชอบที่จะให้การสอนในสาขาตนช่วยสนับสนุนกระบวนการคิดและพฤติกรรมดังกล่าวนี้ และสามารถให้ศิลปะปฏิบัติมีบทบาทในการเสริมสร้างด้านนี้ได้มากพอๆ กับการเรียนประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปะวิจารณ์ และสุนทรียศาสตร์ และครูสามารถฝึกใช้วิธีสอนแบบนี้ได้โดยมิได้สูญเสียรูปแบบการสอนเฉพาะตนเอง

เฮนรี(Henry,1995) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การตอบรับต่อผลงานศิลปะของนักเรียนโดยการเทียบเคียงกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่มีอยู่ จุดมุ่งหมายของการวิจัยคือ การพิจารณาถึงโครงสร้างของประสบการณ์และความทรงจำในช่วงระยะ 18 เดือนหลังจากการเยี่ยมชมผลงานศิลปะในพิพิธภัณฑ์ของเด็กมัธยมศึกษาตอนต้น ว่ามีลักษณะที่สะท้อนทฤษฎีอย่างไร โดยยึดพื้นฐานทางทฤษฎีคือ เอกสารวิชาการต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันมีการให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอน ที่ก่อให้เกิดประสบการณ์สุนทรียภาพต่อผู้เรียน ซึ่งสุนทรียภาพเป็นแกนความรู้ที่สำคัญแกนหนึ่งของหลักสูตร DBAE มีผลงานวิจัยจำนวนมากที่ชี้ถึงความสำคัญและความจำเป็น ที่ศิลปะศึกษาต้องให้ความรู้ในแกนนี้ เพราะเป็นความรู้ที่ต้องใช้ทักษะและความคิดในระดับสูง ซึ่งมีทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ที่สำคัญหลายทฤษฎี ทั้งที่เป็นแนวคิดในอดีตและแนวคิดร่วมสมัย ล้วนแต่เน้นถึงความสำคัญที่แตก

ต่างไปตามยุคสมัย กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษาคือ เด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมต้น ประมาณ 100 คน ซึ่งร่วมเดินทางไปทัศนศึกษาที่พิพิธภัณฑ์ที่ใหญ่ที่สุดในเมืองแอตแลนต้า โดย 18 เดือนหลังจากนั้นจึงทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง 51 คน เพื่อศึกษาโดยการสัมภาษณ์ถึงประสบการณ์ที่ไปทัศนศึกษา ซึ่งเด็กเหล่านี้ไม่เคยได้เรียนรู้เกี่ยวกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์มาก่อน เครื่องมือวิจัย คือผลงานศิลปะในพิพิธภัณฑ์ และเครื่องมือในการประเมินเป็นการสัมภาษณ์ ที่ทำการประเมินทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ดำเนินการทดลองโดยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลประกอบด้วยคำถาม ผู้วิจัยใช้เวลาแก่ผู้ตอบคนละ 10 นาที (มีการจับเวลา) มีการบันทึกเทปคำตอบ ซึ่งภายหลังจากการวิเคราะห์คำสนทนาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพผลการทดลอง พบว่าจากวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้พบว่าการได้ชมผลงานศิลปะตัวจริงในพิพิธภัณฑ์นั้น เป็นประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการจดจำได้ยาวนาน นักเรียนร้อยละ 43 สามารถเล่าถึงประสบการณ์ และจำแนกประสบการณ์ศิลปะออกจากประสบการณ์อื่นๆ นักเรียนสามารถอภิปรายถึงคุณสมบัติของผลงานศิลปะซึ่งอ้างอิงและกล่าวถึงในทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ต่างๆ จากการวิเคราะห์คำตอบของนักเรียนพบว่าพวกเขามีความสามารถที่จะคิดอย่างลึกซึ้งถึงธรรมชาติของศิลปะ ซึ่งสรุปผลของการวิจัยได้ว่าเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (โดยเฉพาะในโรงเรียนนี้) สามารถรู้คิดในระดับสูงเกี่ยวกับธรรมชาติของศิลปะ และแสดงให้เห็นว่าศิลปะศึกษาสามารถให้ความรู้และประสบการณ์ในการสัมผัสกับทฤษฎีโดยใช้กลวิธีในการตั้งคำถามที่ก่อให้เกิดการสนทนาแก้ปัญหา โดยใช้นิยามศัพท์ที่เหมาะสมกับวัยของเด็กหรือ แม้แต่การจัดกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ ก็สามารถช่วยให้เด็กเกิดการรู้(ดู) และแก้ปัญหาในขอบข่ายของทฤษฎีเชิงประวัติศาสตร์

เดอ เวร่า(De Vera, 1996) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางเพื่อการพัฒนาครูศิลปศึกษาให้เป็นไปตามทฤษฎี DBAE ในประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งเน้นในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องเร่งให้มีการปรับปรุง เกี่ยวกับสภาพของศิลปศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ โดยเน้นที่จะศึกษาในด้านศิลปะปฏิบัติที่ถือว่าเป็นจุดเด่นของวิชาศิลปศึกษา การให้คำนิยามใหม่ของพื้นฐานทางทฤษฎีของวงการศิลปศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ ด้านการประสบผลสำเร็จในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา เมื่อมีการนำทฤษฎี DBAE มาใช้แล้ว ซึ่งทฤษฎี DBAE ได้เปลี่ยนแปลงกรอบการสอนศิลปศึกษาและพื้นฐานความรู้ในด้านศิลปะไปมาก และเมื่อมีการนำการสอนทั้งความรู้และทักษะในวิชาสุนทรียศาสตร์ศิลปวิจารณ์ประวัติศาสตร์ศิลป์ และการผลิตผลงานศิลปะมาสอนรวมกัน ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะนำเสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกหัดครูในแนว DBAE ในระดับมหาวิทยาลัยในแง่ของแนวคิด คุณค่าและกระบวนการในวิชาศิลปะ ซึ่งได้จัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนในลักษณะของการบูรณาการทั้ง 4 แกนแต่ยังคงไว้ซึ่งลักษณะ

เฉพาะของแต่ละศาสตร์โดยสร้างทัศนคติ ให้เกิดความเข้าใจ ตระหนักถึงคุณค่าของงานศิลปะโดยมี ความประสงค์ที่จะนำเอาศิลปะวัฒนธรรมประจำชาติของฟิลิปปินส์มาประยุกต์ใช้ร่วมในการสอน การศึกษาในด้านของวิธีการในการสอน ด้านความเข้าใจของครู และวิธีการพัฒนาทักษะของผู้เรียน ด้านการประยุกต์ใช้ เกี่ยวกับวิธีการในการประเมินผลการเรียนการสอน ด้านแนวโน้มและความก้าวหน้า ในด้านของโครงการพัฒนาครู และมีช่องทางใดบ้างที่จะสามารถส่งเสริมโครงการเหล่านี้ จากผล การวิจัยพบว่าแนวทางในการนำทฤษฎี DBAE มาใช้นั้น ได้ผลดีกับครูผู้สอนวิชาการออกแบบแต่ ทฤษฎี DBAE ไม่ใช่สิ่งที่เป็นอเนกประสงค์ที่จะนำมาใช้ได้กับทุกวิชาของศิลปศึกษาในฟิลิปปินส์ ข้อ สรุปรองงานวิจัยพบว่า แม้จะไม่ประสบผลสำเร็จในบางประการ แต่ผลการวิจัยนี้ก็แสดงให้เห็นว่า การสอนศิลปศึกษานั้นได้เปลี่ยนไปจากเดิม และมีทิศทางที่จะเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศ พบว่า ในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดแนว ทฤษฎี DBAE นั้นครูผู้สอนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีนี้ และในส่วนของหนังสือคู่มือครูพบว่า มีเนื้อหาของ การเรียนการสอนด้านศิลปะปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในด้านการนำไปใช้ โดยการบูรณาการกับวิชาอื่นและการบูรณาการใน 4 แกนความรู้ พบว่ามีปัญหาคือครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการบูรณาการ และขาดความรู้ในด้านการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา แต่เมื่อ พิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า การนำทฤษฎี DBAE มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ส่งผลให้การ เรียนการสอนศิลปศึกษามีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น